

Congresstuk 5

Beleidsverslag 1990 - 1992

PvdA

Beleidsverslag 1990 - 1992

**DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN**

Inhoudsopgave

Partijbestuur	
Verantwoording beleid	5
Samenstelling	9
Bijlage I, Verklaring inzake Tussenbalans	10
Bijlage II, Brief aan kaderleden	15
Internationaal secretariaat	21
Rooie Vrouwen	
Verantwoording landelijk bestuur	26
Bijlage 1, Congresstuk 21 november 1992	34
Bijlage 2, Openingswoord 12 september 1992	47
Congressen	
1 en 2 februari 1991	51
28 september 1991	72
13 en 14 maart 1992	74
Partijraden	
29 september 1990	90
14 en 15 juni 1991	105
12 maart 1992	110
Eerste-Kamerfractie	111
Tweede-Kamerfractie	122
Eurofractie	153

PARTIJBESTUUR

Verantwoording beleid

Op ons congres van februari 1991 legde het partijbestuur verantwoording af voor de toen achterliggende tweejaarlijkse periode. Successen en nederlagen kenmerkten die tijd. Succes in de zin van het na vele jaren weer regeringsverantwoordelijkheid dragen op basis van een alleszins redelijke verkiezingsuitslag. Nederlagen als we denken aan de uitslagen van de raadsverkiezingen van maart 1990 en het toen in hevige mate inzetten van het ledenverlies.

De thans achter ons liggende verslagperiode is er een geweest van ingrijpende gebeurtenissen. In de zomer van 1990 brak de Golfcrisis uit. Dit internationale conflict heeft de partij tot aan het congres van februari 1991 hevig beziggehouden, een congres, waar zoveel belangrijke zaken aan de orde zouden komen. Zo was daar de inhoudelijke discussie over de standpunten van de PvdA met betrekking tot de milieuproblematiek en bovendien de discussie over Europa. Zoals u allen weet drukte de actualiteit van de Golfoorlog het onderwerp Europa van de agenda.

Het congresdeel dat zich boog over een op basis van het WBS-rapport "De ecologische kwestie" opgestelde resolutie inzake milieu, was toch een succes te noemen. De wijze waarop we congresseerden leidde tot positieve reacties. Niet meer de massale amendementenstroom, maar praten over inhoud en op hoofdlijnen.

In dezelfde periode bereidden wij ons als partij voor op de statenverkiezingen van 1991. Deze campagne kwam zwaar onder druk te staan van een tweetal zaken: de nog steeds voortdurende Golfoorlog alsmede de binnenlandse politieke ontwikkelingen inzake de Tussenbalans. De week vóór de verkiezingen kwam deze bijgestelde begroting naar buiten. De maatregelen kwamen hard aan en onze toch al wankel electorale positie kwam nog meer onder druk te staan. Het partijbestuur gaf een verklaring uit die aan het eind van dit hoofdstuk als Bijlage I integraal is overgenomen.

De uitslag van de statenverkiezingen van maart 1991 viel voor de partij bijzonder tegen. Het opkomstpercentage was laag. Veel van onze kiezers gingen niet stemmen of kozen voor de partij waarvoor ze een tweede voorkeur hadden.

De collegeonderhandelingen die daarop volgden waren voor de PvdA redelijk succesvol te noemen. In de meeste provincies slaagden onze onderhandelaars erin onze positie in het Dagelijks Bestuur te behouden.

De evaluatie van de statenverkiezingen door het partijbestuur maakte duidelijk, dat veel meer het directe contact met leden en kiezers gelegd moest worden en dat de vaak moeilijke beslissingen beter moesten worden uitgelegd. Besloten werd over te gaan tot het organiseren van fractiewerkbezoeken met aansluitend een manifestatie waarbij aanwezigen de gelegenheid zouden hebben met kamerleden, bewindspersonen en partijbestuurders in contact te treden. De eerste bijeenkomst vond plaats in Deventer en werd een groot succes. Wij maakten een vastberaden en zelfverzekerde indruk. Dit beeld werd nog eens bevestigd door de partijraad van juni 1991.

Partij en partijbestuur werden in de zomer van 1991 verrast door de WAO-maatregelen van het kabinet-Lubbers/Kok. Het werden traumatische weken en in deze periode leed de partij aan grote verwarring. Bovendien verliet een groot aantal leden de partij.

Op het congres van 28 september 1991 te Nijmegen legde het partijbestuur, de fractie en de lijsttrekker verantwoording af van hun handelen. Op hetzelfde congres namen we afscheid van Marjanne Sint, die eind augustus haar functie als voorzitter had neergelegd; een wrang gevolg van deze periode van ontreding in de partij. Haar functie van voorzitter werd tot aan het congres van maart 1992 waargenomen door eerste vice-voorzitter Frits Castricum.

Zoals u zich herinnert stelde het congres zich in een verhouding van 80% - 20% achter Wim Kok. Deze uitslag werd door het partijbestuur niet gezien als een overwinning, maar als een aansporing om in de partij de discussie over onze verzorgingsstaat intensiever te gaan voeren.

Het partijbestuur vond Dick Wolfson bereid leiding te geven aan een groep deskundigen met als opdracht een congresstuk op te stellen voor

het congres van maart 1992. Het resultaat was het rapport "Niemand aan de kant". Op dat maartcongres, wederom in Nijmegen, koos de PvdA ronduit voor grotere arbeidsparticipatie en voor de instandhouding van het huidige stelsel van sociale zekerheid, maar dat alles wel vanuit het besef dat degene die rechten heeft en rechten wil ook plichten heeft.

Twee andere zaken van belang kwamen op dat tweede Nijmeegse congres aan de orde. Op de eerste dag werden de opvolgers van Marjanne Sint gekozen: Felix Rottenberg en Ruud Vreeman, respectievelijk voorzitter en eerste vice-voorzitter, gaan de partij leiden. De door hen aangekondigde oriëntatie, kennismaking, onderzoek naar moeilijkheden en mogelijkheden hebben geleid tot een ingrijpende aanpak, met als primaire doel het electorale herstel van de partij. In september 1992 kwamen zij hiermee naar buiten. Het partijbestuur heeft zich unaniem achter de plannen opgesteld. De brief met de plannen wordt in het hoofdstuk aan het eind van dit hoofdstuk als Bijlage II integraal afgedrukt.

Op de tweede dag van ons maartcongres stond de resolutie van het partijbestuur naar aanleiding van het rapport van de Commissie-Van Kemenade op de rol. De definitieve tekst, zoals door het congres is vastgesteld, hebt u aangetroffen in Congresstuk 1 van dit decembercongres. Daarmee werd het proces afgerond dat begon met het verschijnen van het rapport "Politiek à la Carte", vervolgens werd voortgezet in publikatie van het rapport "Bewogen Beweging" en uiteindelijk leidde tot het vaststellen van de vernieuwingsvoorstellen die we op dit decembercongres zullen vertalen in nieuwe statuten en reglementen.

Afzonderlijke aandacht wenst het partijbestuur te besteden aan de reorganisatie van het partijbureau. In januari 1990 heeft het partijbestuur op voorstel van de partijsecretaris besloten over te gaan tot het inschakelen van het externe organisatiebureau Diemen & Van Gestel. De opdracht aan dat bureau had als inzet te komen tot een verbetering van de efficiency, de effectiviteit en de kwaliteit van het werk van het partijbureau, onder het motto: Een moderne organisatie van een moderne partij.

In juni van dat jaar werd door de partijraad met deze plannen ingestemd en werden de financiën beschikbaar gesteld. Na de nodige voorbereidingen werd in november 1990 een begin gemaakt met het onderzoek en in juni 1991 vond de aanbidding van het eindrapport plaats. Duidelijk bleek dat een ingrijpende reorganisatie noodzakelijk was en dat die voor alle betrokkenen verreikende consequenties zou hebben. In diezelfde zomer raakte de partij als gevolg van het grote en aanhoudende ledenverlies ook in financiële problemen. Zo was een drietal factoren op de reorganisatie van het partijbureau van invloed, te weten:

1. de vernieuwingsvoorstellen;
2. het advies van Diemen & Van Gestel en
3. de financiën.

In september 1991 werd een interim-manager aangesteld en het hele proces van reorganisatie en heroriëntatie werd in juni 1992 afgerond. Op 1 november 1992 trad een nieuwe bureaudirecteur in dienst.

In dit moeilijke traject heeft het partijbestuur met respect het functioneren van de ondernemingsraad gevolgd. Integer en met veel zorg hebben zij op constructieve wijze het proces begeleid.

Het partijbestuur betreurt het dat in de laatste fase de leden van de ondernemingsraad hun functies ter beschikking hebben gesteld. Een van de taken van het nieuw te kiezen partijbestuur is te bevorderen dat er een nieuwe ondernemingsraad wordt ingesteld.

Namens het partijbestuur:

ALARD BECK
secretaris

Samenstelling

Het congres van 1 en 2 februari 1991 koos een nieuw partijbestuur. In de samenstelling daarvan kwamen wijzigingen, vanwege het vertrek van Marjanne Sint als voorzitter, Frits Castricum als eerste vice-voorzitter en Greetje van den Bergh als lid. Eerste opvolger Dick Ouwerkerk voorzag in eerste instantie tijdelijk in de vacature die ontstaan was door het vertrek van Marjanne Sint, maar deze opvolging werd definitief door het bedanken voor het PB-lidmaatschap door Greetje van den Bergh. Voorts voorzag Martin van Rijn in de tijdelijke vacature tot aan het congres van 13 en 14 maart 1992.

In augustus 1992 bedankte Piet van Kuilenburg voor het lidmaatschap van het partijbestuur. Gezien het feit dat in december 1992 een nieuw partijbestuur verkozen wordt, is in deze vacature niet voorzien.

Per 1 oktober 1992 was het partijbestuur als volgt samengesteld:

Voorzitter:	Felix Rottenberg
Eerste vice-voorzitter:	Ruud Vreeman
Tweede vice-voorzitter:	Annie Brouwer-Korf
Secretaris:	Alard Beck
Penningmeester:	Walter Ety
Internationaal secre.:	Jan Marinus Wiersma
Bestuurslid belast met werk vrouwelijke leden:	Ineke van Dijk
Lid Dagelijks Bestuur:	Peter Rombouts

Overige leden:

Thanasis Apostolou
Secil Arda
Joop van den Bergh
Johan Chandoe
Marcel Hoogland
Margriet Meindersma
Dick Ouwerkerk
Joyce Overdijk-Francis
Wobbie Plemper
Sienie Strikwerda-van Klinken
Willem Vermeend

Hans van der Vlist
Jules de Waart
Thijs Woltgens (fractievoorzitter Tweede Kamer)
Eisso Woltjer (delegatieleider Europees Parlement)
Piet Zelissen
1 vacature

WBS-directeur Paul Kalma, JS-voorzitter Mark de Koning en Eerste-Kamerlid Greet Ermen woonden de partijbestuursvergaderingen met adviserende stem bij.

Bijlage I, Verklaring partijbestuur inzake Tussenbalans

Het bestuur van de Partij van de Arbeid heeft op 23 februari over de hoofdlijnen van de Tussenbalans gesproken. Wij hebben ons daarbij afgevraagd of de Tussenbalans in voldoende mate de inzet van de Partij van de Arbeid bij de toetreding tot het kabinet weerspiegelt. Die inzet laat zich als volgt aangeven:

- a. een keuze voor een duurzame en gezonde economische ontwikkeling en het verbeteren van de kwaliteit van voorzieningen en leefmilieu boven vergroten van de particuliere bestedingsruimte (investeren boven consumeren);
- b. een actief arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid met als doel de deelname aan betaalde arbeid te vergroten en daarmee het draagvlak voor publieke en sociale voorzieningen te verstevigen (draagvlakversterking);
- c. een samenhangend inkomensbeleid gebaseerd op het uitgangspunt van een parallelle inkomens- en koopkrachtontwikkeling van werknemers in de marktsector, in de collectieve sector en van uitkeringsgerechtigden (solidariteit en rechtvaardigheid);
- d. terugdringen van het financieringstekort zodat een einde komt aan de steeds maar stijgende rente-uitgaven die het gevolg zijn van de hoge staatsschuld, bij een tenminste gelijkblijvende collectieve lastendruk (gezond financieel beleid).

Tegen die achtergrond trekt het partijbestuur de hierna volgende conclusies over de Tussenbalans.

I. Hoofdlijnen

1. De financieel-economische situatie van de overheid maakt het onontkoombaar een pakket maatregelen te treffen in de orde van grootte van de Tussenbalans. Voor een deel hebben we wat dat betreft te maken met een erfenis van vorige CDA/VVD-kabinetten. Het voorgestelde pakket heeft aanzienlijke en pijnlijke gevolgen. Des te belangrijker is het dat de hoofdinzet van beleid herkenbaar blijft en dat de lasten evenwichtig en naar draagkracht worden verdeeld.
2. De hoofdinzet van het PvdA-beleid is door de Tussenbalans niet aangetast. Herstel en verbetering van het milieu, goed onderwijs, sociale vernieuwing, investeren in de kwaliteit van infrastructuur, een actief arbeidsmarktbeleid, eerlijk delen en terugdringen van het financieringstekort zijn en blijven hoofdlijnen van het kabinetsbeleid. De ombuigingen hebben in de eerste plaats betrekking op consumptieve uitgaven van de overheid: het kabinet heeft ervoor gekozen investeringsuitgaven zoveel mogelijk ongemoeid te laten. Wel hadden we graag gezien dat de Tussenbalans ook enige ruimte had gelaten voor het intensiveren van beleid, met name op terreinen die van groot belang zijn voor de kwaliteit van Nederland in de komende 25 jaar.

II. Lastenverdeling

3. Het kabinet lijkt erin te zijn geslaagd de lasten naar draagkracht te verdelen. Wij zijn verheugd dat de Wet Koppeling met Afwijkingmogelijkheden aan uitkeringsgerechtigden en werknemers in de collectieve sector de zekerheid geeft die zij in de jaren tachtig hebben moeten ontberen. Ook vinden wij het verstandig dat door de loon- en inkomstenbelasting enigszins te verlagen, de koopkracht van met name mensen met een inkomen tot 50.000,- wordt ontzien.
4. Wij zijn ons er echter ook van bewust dat een duurzame economische ontwikkeling en de verbetering van het milieu op gespannen voet kunnen komen met het uitgangspunt van koopkrachtbehoud voor alle inkomensgroepen. In voorgaande jaren zijn de hogere inkomensgroepen er het meest op vooruit gegaan. In dat licht is het redelijk om bij een verdere vereenvoudiging en aanpassing van het belastingstelsel dat tegelijk meer rechtvaardig

dig te maken, met name met betrekking tot de ongelijke verdeling van voordelen van aftrekposten en de wijze van premieheffing voor de sociale zekerheid. Het partijbestuur is van mening, dat voor kleine spaarders een rentevrijstelling moet blijven bestaan.

5. Het kabinet houdt terecht vast aan het terugdringen van het financieringstekort en aan de stabilisatie van de collectieve lastendruk. Als echter zou blijken dat dit pakket maatregelen onvoldoende is om beide doelstellingen te bereiken, dan meent het partijbestuur dat voorrang moet worden gegeven aan de reductie van het financieringstekort.

III. Subsidiebeperking

6. Het besluit om het mes te zetten in een aantal overheidssubsidies is in zijn algemeenheid in overeenstemming met de hoofdkeuze van investeren boven consumptieve overheidsuitgaven. Ook is in hoofdlijnen recht gedaan aan het uitgangspunt dat de gevolgen daarvan evenwichtig zijn verdeeld. Of dat evenwicht ook werkelijk wordt bereikt, hangt op onderdelen af van de gegeven uitwerking.
7. De huurverhoging van 5,5% is een pijnlijke beslissing. De argumenten die het kabinet geeft om tot een andere verdeling van de woonlasten te komen tussen particulieren en overheid, zijn te verdedigen gezien de hoge rentestand en de noodzaak om de ruimte voor investeringsuitgaven te behouden. Maar daaraan stelt het partijbestuur wel twee voorwaarden. De gevolgen voor huurders en huiseigenaren moeten even groot zijn, en de Individuele Huursubsidie zal mensen met een laag inkomen afdoende moeten beschermen tegen een vergroot beslag van woonlasten op hun inkomen.
8. Verder meent het partijbestuur dat nog eens zeer kritisch gekeken moet worden naar de verhouding tussen de lastenverzwaringen bij openbaar-vervoergebruik en bij autogebruik. Voorstellen voor een extra strip in stads- en streekvervoer zijn strijdig met het belang dat wij hechten aan het bevorderen van het openbaar-vervoergebruik. Gezien de prioriteit voor milieu en voor investeringen in het openbaar vervoer ligt het voor de hand zeer terughoudend te zijn met tariefstijgingen in het openbaar vervoer.

Meer in het algemeen acht het partijbestuur het wenselijk dat met meer voortvarendheid wordt gewerkt aan het omzetten van milieusubsidies naar milieueffingen en regelgeving.

9. Op het gebied van subsidieverlening en efficiency in gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening worden ingrijpende voorstellen gedaan. Handhaven van de kwaliteit van het uitvoerende werk, ten koste van de zogenaamde overheadkosten, moet daarbij de inzet zijn. Reorganisaties zijn hierbij onvermijdelijk.

IV. Overige ombuigingen

10. Het partijbestuur is bezorgd over de ontwikkeling van de uitgaven voor sociale zekerheid. Het is verstandig dat het kabinet heeft aangesloten bij de afspraken die de sociale partners in het Najaarsoverleg hebben gemaakt over het terugdringen van het hoge ziekteverzuim en van de arbeidsongeschiktheid. Indien die niet het gewenste resultaat hebben, dan kunnen extra maatregelen onvermijdelijk zijn. Een slagvaardig werkgelegenheidsbeleid blijft onverminderd noodzakelijk. Oplossingen moeten worden gezocht in de sfeer van volume-maatregelen en in (waar mogelijk gedifferentieerde) premieheffing. Ook zal kritisch gekeken moeten worden naar de kwaliteit van de arbeid en naar de werkdruk in sectoren waar het verzuim hoog is. Vormen van arbeidsduurverkorting kunnen een oplossing zijn. De rechten van mensen die buiten hun schuld buiten het arbeidsproces staan, moeten gewaarborgd blijven.
11. Het partijbestuur onderschrijft de pogingen van het kabinet een rem te zetten op de voortdurende groei van het overheidsapparaat. Terugdringing van de bureaucratie en verhoging van de efficiency is in lijn met onze inzet. Maar wij zijn bezorgd over de mate waarin gemeenten de gevolgen ondervinden van het gehele pakket maatregelen. Deze voorstellen nopen eens te meer tot een snelle besluitvorming over de wijze waarop ons openbaar bestuur voor toekomstige taken wordt ingericht. Het terechte uitgangspunt dat taken zo dicht mogelijk bij de burger moeten worden uitgevoerd, dreigt in de knel te komen. Het kabinet moet rekening houden met de kwetsbare positie waarin de grotere en grote centrumgemeenten zich bevinden. Voor het slagen van het

beleid van sociale vernieuwing is dit onmisbaar.

12. Het partijbestuur meent dat Ontwikkelingssamenwerking buiten deze ombuigingsoperatie had moeten blijven en dat daarmee de norm van 1,5% van het nationaal inkomen moet worden gehandhaafd.
13. Het partijbestuur geeft in overweging de omvang van de ombuigingen bij defensie - in het licht van de veranderde Oost/West-verhoudingen en de op handen zijnde ontmanteling van het Warschaupact - te verhogen.

V. Conclusie

Het partijbestuur kan zich vinden in de hoofdlijnen van de Tussenbalans. Het meent dat het kabinet erin is geslaagd de hoofdlijnen van de inzet van het Regeerakkoord overeind te houden.

Het partijbestuur acht een operatie als de Tussenbalans onvermijdelijk. Terecht is het kabinet zijn verantwoordelijkheid niet uit de weg gegaan.

Anders dan in het verleden en gegeven de huidige politieke verhoudingen is scherp het oog gehouden op een eerlijke verdeling van de lasten.

Desondanks trekt een aantal maatregelen een zware wissel op het incasservermogen van specifieke groepen in de samenleving. Bij de verdere uitwerking van het pakket dient daarmee zoveel mogelijk rekening te worden gehouden.

Ondanks het feit dat investeringen in de toekomst (milieu, infrastructuur, onderwijs) zoveel mogelijk zijn ontzien, meent het partijbestuur dat intensivering van beleid op hoofdpunten voor de kwaliteit van onze toekomstige samenleving onontbeerlijk zijn.

Amsterdam, 23 februari 1991

Bijlage II, Brief aan de kaderleden

Amsterdam, 9 september 1992

Geachte mevrouw, mijnheer

Een half jaar zijn wij nu partijvoorzitter. In die tijd hebben we uitvoerig onderzoek gepleegd binnen en buiten de PvdA. We bezochten PvdA-leden uit kleine en grote afdelingen, bewindslieden, wethouders en burgemeesters; we hadden contacten onder meer met mensen werkzaam bij de politie, in het onderwijs, het bedrijfsleven en in de sportwereld. Onze conclusie is: de PvdA heeft de kracht en de vitaliteit om een progressieve politiek te voeren, mits de partij-organisatie grondig wordt vernieuwd en versterkt.

Om te beginnen is daarom het partijkantoor het afgelopen half jaar gereorganiseerd. Een goed sociaal plan kan niet verhelen, dat er harde beslissingen zijn gevallen. Bovendien is de samenwerking tussen partijbureau, parlementaire fracties en bewindspersonen verbeterd.

De volgende stap van het "Project Partijvernieuwing" bestaat uit de reeks activiteiten, die u in bijgaand overzicht aantreft. Meer informatie, meer debat, beter contact tussen politiek en maatschappij. Daar gaat het allemaal om.

Vandaar regelmatig PvdA-briefings. De eerste twee, over "Rio" en over Joegoslavië, werden druk bezocht en waren een succes.

Vandaar ook nieuwe activiteiten als "Leden bellen leden" en "Op bezoek bij de PvdA-fractie" en het plan om vier regionale Themamanifestaties te houden.

Er zal een aantal PvdA-afdelingen worden geselecteerd (op grond van electorale en maatschappelijke analyse), die extra ondersteuning krijgen, onder meer in de vorm van PC, fax en snelle informatie-uitwisseling, om zich tot "PvdA-centra" vol van activiteit te ontwikkelen.

Vanaf november zullen wij op maandagavond telkens een van die afdelingen bezoeken. Tenslotte wordt geïnvesteerd in de opbouw van kenniscentra, zullen per onderwerp lijsten van geïnteresseerden en deskundigen - partijgenoot of niet - worden aangelegd en worden op tien vrijdagmiddagen toekomstgerichte verkenningen georganiseerd in het Henri Polakhuis.

Tot zover een greep uit onze plannen voor het komend seizoen. De volledige lijst treft u bijgaand aan.

Op deze manier denken wij een professionele aanpak van het partij-apparaat te kunnen combineren met een brede vrijwilligersorganisatie. In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd is de politieke belangstelling onder de mensen groot. Niet alleen voor zaken dicht bij huis, zoals werkgelegenheid, inkomen of de veiligheid op straat, maar ook over de oorlog in Joegoslavië, of het broeikaseffect breken mensen zich het hoofd. Veiligheid, arbeid, milieu en de toekomst van Europa zijn de vier thema's, die wat ons betreft de meeste aandacht verdienen. Een partij die de organisatie heeft om naar de mensen te luisteren, en de capaciteiten heeft om oplossingen te zoeken, kan resultaten boeken. Daarom is een radicale verandering van de partij-organisatie noodzakelijk, natuurlijk door formele structuren te veranderen, maar bovenal door ruimte te maken voor kwaliteit.

De potenties van de partij - die zijn er in en om de PvdA - moeten niet verscholen blijven, maar aangeboord worden. Er moet iets worden losgemaakt, ook bij onszelf. Dat is het eigenlijke doel van bijgaand activiteitenprogramma.

We hopen dat allen die de PvdA vertegenwoordigen, betaald of onbetaald, zich de komende tijd zullen inspinnen alles uit dat programma te halen wat er in zit.

In het voorjaar van 1994 zijn er verkiezingen, gemeentelijk, landelijk en Europees. Na de zomer van 1993 moet de partij daar klaar voor zijn. We hebben dus een seizoen om de PvdA weer helemaal op de been te brengen. We kunnen geen ijzer met handen breken, maar laten we al het mogelijke doen om deze krachtproef te doen slagen: vernieuwing, inhoudelijke antwoorden, alerte aanwezigheid, mobilisatie en herstel.

Zo kan, mede door toedoen van de PvdA, het vertrouwen in de politiek weer toenemen, de aanval worden ingezet op de lage opkomstcijfers bij verkiezingen en de stelling worden weerlegd, dat politieke partijen hun langste tijd hebben gehad.

Daarom geeft de PvdA de hoogste voorrang aan het opsporen, bespreken en oplossen van de vragen en problemen van burgers.

Boven aan deze brief ziet u het nieuwe logo van de PvdA. Een klein signaal voor een nieuw begin.

Met vriendelijke groet,
namens het partijbestuur:

(w.g.) Felix Rottenberg

(w.g.) Ruud Vreeman

PS:

Dit is een eerste brief waarin wij u op de hoogte stellen van onze werkzaamheden. Deze is verstuurd aan alle leden die voor de PvdA een functie vervullen. Begin oktober, gelijk met het uitkomen van het tweede nummer van PRO, informeren wij alle leden over de laatste ontwikkelingen.

Bijlage:

Initiatieven, activiteiten en manifestaties

- Inspelend op de actualiteit worden landelijke informatie- en discussiebijeenkomsten belegd in de vorm van een briefing. Bewindslieden en kamerleden praten de partij bij over verschillende onderwerpen in een ontmoeting van partij, lokaal bestuur, landelijke politiek en geïnteresseerden van buiten de partij. In juni ging het over Unced/Rio de Janeiro, eind augustus over Joegoslavië, op 16 september over Prinsjesdag en de Miljoenennota. Als daar aanleiding toe is kan het ook over veiligheid, fraude of Europa gaan.
- Op zaterdag 19 september houdt de PvdA geen partijraad, maar een open dag. Tweede-Kamerleden geven dicht bij huis aan kiezers, geïnteresseerden en sympathisanten uitleg over de Miljoenennota.
- De Tweede-Kamerfractie zet de fractiewerkbezoeken voort. Dit najaar aan Limburg (12 oktober) en Utrecht (2 november). Bewindslieden en kamerleden zullen ook in kleiner verband de komende tijd veel op werkbezoek aan te treffen zijn.

- De Tweede-Kamerfractie heeft een nieuw programma opgezet: op bezoek bij de PvdA. De deuren van de Tweede Kamer worden open gezet voor bezoekersgroepen die onder meer een rondleiding en een ontmoeting met fractieleden kunnen verwachten.
- De publieksvoorlichting over actuele politieke zaken en PvdA-standpunten wordt geconcentreerd bij de Tweede-Kamerfractie, zodat een goede en actuele publieksservice mogelijk is. Over telefoonnummers e.d. wordt u nog nader geïnformeerd.
- In het programma Leden bellen leden zullen iedere week kamerleden nieuwe PvdA-leden telefonisch verwelkomen, opzeggende leden opbellen en briefschrijvers te woord staan. Tijdens partijuitzendingen kan van deze structuur gebruik gemaakt worden.

De PvdA-centra

Landelijke vernieuwingsprogramma's staan of vallen uiteindelijk met de ontwikkeling die de PvdA op lokaal niveau doormaakt. In enkele tientallen plaatsen, mogelijk een honderdtal, willen wij de ontwikkeling en vernieuwing van de PvdA extra impulsen geven: de PvdA-centra.

Op grond van een electorale en maatschappelijke analyse (waar wordt voor de PvdA de slag gewonnen of verloren) worden deze centra geselecteerd. Vanaf november zullen wij iedere maandagavond een van deze PvdA-centra aandoen.

Er wordt een projectgroep ingesteld die de betrokken afdelingen/PvdA-centra gaat ondersteunen. Centraal staat de vorming van een plaatselijk Team 1994, dat nauw samenwerkt met de afdeling e.d., maar dat een extra aanjaagfunctie kan vervullen. In deze teams zitten lokale organisatoren, partijgenoten uit het lokaal bestuur en een kamerlid.

Aan de teams wordt geboden:

- ondersteuning en begeleiding vanuit de projectgroep en het Opleidingsinstituut;
- de teams zullen kunnen beschikken over een computer en andere communicatiefaciliteiten, waardoor een snelle en actuele informatie-uitwisseling met het partijkantoor (onder andere een faxbrief) mogelijk wordt. Software en een verdere systematiek worden uitgewerkt.

Van de teams wordt verwacht:

- het bijdragen aan de ontwikkeling van de PvdA als een open partij die midden tussen de mensen staat en zich met hun aspiraties en problemen bezig houdt. De lokale PvdA en de teams in het bijzonder zijn het oog en oor van de PvdA. Relevante informatie, door middel van enquêtes, gesprekken, onderzoek en dergelijke, wordt doorgespeeld aan de landelijke partij;
- het bijdragen aan de extra aandacht voor ledenwerving en de opvang van nieuwe leden.
- het bijdragen aan de electorale campagne 1994, het mede zorgdragen voor electoraal herstel op gemeentelijk, landelijk en Europees niveau.

Op de maandag, vanaf november, vindt aan het eind van de middag een werkbezoek plaats aan een van de PvdA-centra; aan een wijk waar een kwestie van lokale aard aandacht verdient. Tijdens een maaltijd met vertegenwoordigers van plaatselijke organisaties zal er ruimte en tijd zijn voor verdere informatie en discussie. 's- Avonds zal er een bijeenkomst plaatsvinden waaraan de partijvoorzitters en, afhankelijk van de politieke actualiteit, bewindslieden en kamerleden deelnemen.

Kenniscentra

De landelijke adviesgroepen van partijbestuur en kamerfractie worden geherstructureerd en voor de ondersteuning ondergebracht bij de kamerfractie en de Anne Vondeling Stichting. Het is de bedoeling het werk van de adviesgroepen een bredere strekking te geven. In samenwerking met de neveninstellingen, zoals de WBS en het CLB, zal voor elke adviesgroep een programma ontwikkeld worden: publikaties, rapporten, discussiebijeenkomsten, informatie voor derden. Tegelijkertijd wordt per beleidsterrein een registratie opgezet van PvdA-leden en geïnteresseerde burgers die graag uitgenodigd worden voor discussiebijeenkomsten op dat beleidsterrein. Zo kan de PvdA een interessegerichte organisatie worden, waarin maatschappelijke ervaring en deskundigheid op gerichte wijze bijeengebracht worden.

De inhoud centraal

In het komende jaar wordt in de vier regio's van het land een grote PvdA-themamanifestatie gehouden: Randstad, Noorden, Oosten en Zuiden. Aan de orde komen thema's als werkgelegenheid, veiligheid,

milieu en ontwikkeling en Europa. In het Oosten wordt in Wageningen in het weekeinde van 1 en 2 mei een voorjaarsuniversiteit georganiseerd over cultuur, kennis, onderwijs en technologie.

Op een tiental vrijdagmiddagen zal in het Henri Polakhuis in Amsterdam een toekomstgerichte verkenning plaatsvinden. Nu gevoerd, maar met de blik in sterke mate gericht op de periode 1994-1998. Tot de thema's die behandeld gaan worden behoren in ieder geval: industrie, sport, onderwijs, fraudebestrijding, arbeidsritme en leefkwaliteit, kennisbevordering en internationalisering, sociale zekerheid.

Betere informatie

Het ledenblad is op nieuwe leest geschoeid. U heeft het eerste nummer van PRO inmiddels ontvangen. Voor actuele informatie aan afdelingen en gewesten wordt gebruik gemaakt van de PvdA-nieuwsbrief. De investeringen in computer- en communicatiefaciliteiten zijn al vermeld.

Leden werven leden

Met het doel de PvdA weer in de richting van de 80.000 leden te brengen wordt er een Leden-Werven-Leden-plan ontwikkeld. Er is een onvermijdelijke uitstroom en een te vermijden uitstroom. Het opvangen van deze uitstroom en het ontwikkelen van groei vraagt om permanente actieve werving, met als kern dat het de leden zijn die potentiële leden zullen aanspreken op het lidmaatschap.

Vanuit de Witsenkade kunnen afdelingen en individuen rekenen op begeleiding, ondersteuning, plannen en materiaal. Individuele vertegenwoordigers van de partij zullen aangesproken worden op het werven van leden.

INTERNATIONAAL SECRETARIAAT

Oost-Europa in overgang

De periode 1990-1992 bracht het vervolg van de grote omwentelingen in Oost-Europa en de (voormalige) Sovjet-Unie. De Duitse eenwording en het uiteenvallen van de USSR na de mislukte staatsgreep van 1991 waren de meest opvallende gebeurtenissen in deze regio. De vreugde over het herstel van de democratie werd al snel overschaduwed door de moeilijkheden die in veel landen ontstonden. De ondergang van het communistische systeem bracht niet onmiddellijk welvaart. Integendeel, grote sociaal-economische problemen werden voelbaar. Het uiteenvallen van het Oosteuropese blok schiep spanningen binnen en tussen landen. Nationalisme stak de kop op. Gewapende conflicten en burgeroorlogen waren het gevolg. Joegoslavië is daarvan het meest navrante voorbeeld. Zelfs Duitsland heeft grote moeite met het aanpassingsproces.

Vanuit de PvdA werd enthousiast gereageerd op de veranderingen in Oost-Europa. De Alfred Mozer Stichting ontplooidde vele activiteiten gericht op ondersteuning van het democratiseringsproces. Daarbij werd samengewerkt met andere sociaal-democratische stichtingen uit West- en Noord-Europa. Dit werk wordt voortgezet. De ervaring van de afgelopen periode leert wel dat het niet eenvoudig is een krachtige sociaal-democratie te ontwikkelen in de vroegere communistische landen. Vanwege de vermeende verwantschap met het staatsocialisme sluiten mensen zich moeilijk aan. De politieke trend is een liberale, gericht op de vrije markt. De PvdA beperkt zich daarom in haar contacten niet alleen tot sociaal-democratische groeperingen, maar steunt ook partijen met een sociaal-liberale achtergrond. De opkomst van fel nationalistische partijen is een grote zorg. Dat heeft een ongunstige invloed op het politieke klimaat en verkleint het politieke speelveld

voor de Mozerstichting. Daarom wordt veel aandacht besteed aan het fenomeen nationalisme in het politieke opbouwwerk.

De PvdA is erg actief geweest in het stimuleren van samenwerking tussen Westeuropese partijen waar het Oost-Europa betreft. De stichtingen hebben inmiddels een vast verband. De partijen hebben een Oost-Europa-forum opgericht dat zich namens de Westeuropese sociaal-democratie zal gaan bezighouden met het ontwikkelen en evalueren van contacten en het stimuleren van sociaal-democratische partijontwikkeling.

Hoewel de Europese Gemeenschap samenwerking met Oost-Europa zoekt, kan niet gezegd worden dat deze altijd succesvol is. De EG-markt blijft grotendeels gesloten; er is onvoldoende geld voor directe steun aan de jonge democratieën. De gebrekkige sociaal-economische ontwikkeling veroorzaakt spanningen die op termijn ook de democratie kunnen bedreigen. De meest zinvolle investering in die democratie is daarom uitgebreide samenwerking gericht op het realiseren van een EG-lidmaatschap op termijn.

Maastricht en de Europese sociaal-democratie

Terwijl Oost-Europa uit elkaar viel, beleefde de Europese Gemeenschap een periode van optimisme, hetgeen in december 1991 leidde tot het akkoord van Maastricht. "Maastricht" is het antwoord op de totstandkoming van een grote vrije binnenmarkt. Het verdrag biedt de mogelijkheid correcties op die markt toe te passen, bijvoorbeeld op de terreinen van het sociaal beleid en het milieu. Het was en is ook een soort politiek antwoord op de ontwikkelingen in Oost-Europa. De PvdA steunt Maastricht, ondanks kritiek op de nog steeds onvolledige democratie en op de ondoorzichtigheid van het Europese bouwwerk. "Maastricht" bleek niet onomstreden. Overal in Europa leidde het tot grote discussies. Ook binnen de PvdA, waar op verschillende manieren aandacht aan het verdrag werd besteed.

De Europese sociaal-democratie maakte geen eenvoudige periode door. In Duitsland en Groot-Brittannië werden verkiezingen verloren.

In Frankrijk en Nederland veroorzaakte de regeringsverantwoordelijkheid spanningen. Maar ondanks de problemen van verschillende partijen in eigen huis kreeg de Europese samenwerking verder gestalte. De onderlinge discussie leidde tot verkleining van de inhoudelijke verschillen. Alle partijen steunden "Maastricht". Daarmee werd een basis gelegd voor Europese partijvorming. De PvdA heeft daarin veel energie gestoken. Niet zonder enige voldoening kan vastgesteld worden dat in november 1992 op een congres in Den Haag de Europese federatie van sociaal-democratische partijen is omgevormd tot de Europese sociaal-democratische partij en dat meerderheidsbesluitvorming nu tot de mogelijkheden behoort. Met de nieuwe structuur is nog geen echte partij geschapen. Dat hangt vooral ook af van de verdere ontwikkeling van de Europese Gemeenschap. Wèl heeft de Europese sociaal-democratie voor zichzelf de mogelijkheid tot krachtiger optreden geschapen. En dat is bij een toenemende Europeanisering als gevolg van "Maastricht" een belangrijk feit.

Handhaving van de internationale rechtsorde: Koeweit en Joegoslavië

De Golfoorlog was min of meer een uitvloeisel van het wegvallen van de Oost/West-tegenstelling. Irak moet gemeend hebben dat de bezetting van Koeweit geen bedreiging was van één of ander machtsevenwicht. Niettemin reageerde de internationale gemeenschap woedend. Een VN-embargo en later een door de VN toegestane militaire ingreep volgden.

Binnen de PvdA leidde dit tot forse discussies. Velen waren tegen militaire actie en de Nederlandse deelname daaraan. Het debat in de partij begon wellicht te laat en werd scherp gevoerd. Het partijcongres billijkte uiteindelijk het optreden van de Nederlandse regering. Twee conclusies dringen zich op: 1. in voorkomende gevallen moet het debat eerder begonnen worden en 2. het was een leerzame episode. De PvdA werd gedwongen mede vanuit haar regeringsverantwoordelijkheid een moeilijke beslissing te nemen die ten dele haaks stond op haar tradities, maar anderzijds vanuit haar opvattingen over de internationale rechtsorde gerechtvaardigd was. Op een gegeven moment waren de vreedzame middelen uitgeput. Ook een poging van Willy

Brandt, namens de Socialistische Internationale, om Irak op andere gedachten te brengen faalde.

Er is binnen de partij meer begrip voor de noodzaak van militaire ondersteuning van besluiten van de VN. De kwestie Joegoslavië, die vooral in de zomer van 1992 veel aandacht kreeg, is daarvan een voorbeeld. De PvdA was nu eerder dan anderen bereid militaire middelen in te zetten om bijvoorbeeld voedseltransporten in dat land te beschermen. Dat gebeurde terecht met verwijzing naar de Golfoorlog.

Het einde van de Koude Oorlog heeft een groot conflict weggenomen, maar daarvoor komen vele kleine in de plaats. De afgelopen jaren heeft de internationale gemeenschap met wisselend succes geprobeerd zich aan deze nieuwe situatie aan te passen.

Een wereld van verschil

Het Noord/Zuid-beleid kreeg een nieuwe impuls door de nota "Een wereld van verschil". Jan Pronk slaagde er in Nederland weer een vooraanstaande rol op dit terrein te laten spelen. Met de Evert Vermeer Stichting werd een aantal bijeenkomsten over de nota van Pronk gehouden. Een belangrijk kenmerk van het nieuwe beleid is dat het armoedeprobleem niet meer geïsoleerd wordt behandeld. Het hangt samen met milieuaantasting, speelt een rol in de Noord/Oost/Zuid-verhoudingen en raakt de samenhang in de internationale economische verhoudingen. Na het verdwijnen van de Oost/West-tegenstelling is de wereld meer dan ooit een dorp geworden.

Deze notie is door de PvdA binnen de Socialistische Internationale sterk benadrukt. De opvattingen van Pronk zijn terug te vinden in belangrijke teksten van de SI, zoals bijvoorbeeld onlangs aanvaard op het congres van deze organisatie. De snelle uitbreiding van de SI naar Derde-Wereldlanden maakt de SI erg geschikt als forum voor een debat tussen Noord en Zuid. De PvdA stimuleert deze ontwikkeling waar mogelijk. De Internationale heeft een nieuw speerpunt nodig. Dit is één van de belangrijkste elementen uit de plannen die de PvdA met andere partijen heeft geformuleerd ten aanzien van de reorganisatie van de SI.

Speciale aandacht was en is er ook voor het internationale milieubeleid. PvdA-ministers speelden een belangrijke rol op de wereldmilieuconferentie. Via een briefing werd hieraan in Nederland uitgebreid aandacht besteed.

Afrika

In het Afrikabeleid vond een accentverschuiving plaats. Er bleef weliswaar veel aandacht voor de situatie in Zuid-Afrika waar een moeizaam onderhandelingsproces tussen de regering en het ANC op gang kwam. Tegelijk moest echter worden ingespeeld op de democratiseringsprocessen in veel andere Afrikaanse landen. Veel nieuwe partijen zochten contact met de Internationale. In het voorjaar van 1992 werd in Senegal de eerste “pan-Afrikaanse” conferentie van de SI gehouden. Daar bleek dat de behoefte aan samenwerking groot is. De PvdA heeft voorgesteld daarop in te spelen via meer steun aan partijen met sociaal-democratische kenmerken en het werk van de Internationale meer te richten op Afrika als geheel.

ROOIE VROUWEN

Verantwoording landelijk bestuur

Het landelijk bestuur heeft in het begin van haar zittingsperiode besloten zich niet bezig te houden met alle vraagstukken die zich aandienen. In overleg met de gewestelijke voorzitters is gekozen voor twee inhoudelijke speerpunten: arbeid en interculturele samenwerking. Daarnaast bleven de onderwerpen als positieve actie en de wenselijke, maar ook noodzakelijke, veranderingen van onze eigen organisatie en werkwijze veel aandacht van ons opeisen.

Op genoemde terreinen zijn in meer en mindere mate resultaten geboekt. Minder dan verwacht. Grote politieke thema's als de Golfoorlog, Tussenbalans, WAO en Verzorgingsstaat hebben ook ons intensief bezig gehouden. Dit geldt evenzeer voor de gevolgen die een en ander heeft (gehad) voor de (financiële) positie van de partij. Daardoor ging veel aandacht uit naar onze organisatie, werkwijze en de financiële ondersteuning vanuit de partij. Met de bijeenkomst op De Born op 12 september 1992 en het komende Rooie-Vrouwencongres op 21 november 1992 kunnen deze hoofdstukken worden afgesloten. Dit maakt het mogelijk ons in de komende jaren meer op inhoudelijke vraagstukken te richten.

Gebruikmakend van onze nieuwe, flexibele organisatie en werkwijze, kunnen wij efficiënter partijvrouwen bij inhoudelijke discussies betrekken en dat zal ook gebeuren. Via netwerken zullen wij de deskundigheid in onze gelederen effectief aanwenden, anderzijds kan deze wijze van werken ook de onderlinge band versterken.

Verder hebben wij nog geen twee jaar te gaan voordat er drie verkiezingen plaats vinden: lokaal, landelijk en Europees.

Een hele klus, maar ook een uitdaging. Die zullen wij samen met de partij aangaan.

In het kader van de vernieuwing is ons gevraagd het beleidsverslag zo kort en helder mogelijk te houden. Wij hebben ervoor gekozen om

dezelfde indeling aan te houden als het vorige beleidsverslag. Achtereenvolgens worden belicht de congressen, verkiezingen, lokale politiek, activiteiten gericht op Rooie Vrouwen en partij, activiteiten buiten de partij, publiciteit en vertegenwoordigingen, zowel binnen als buiten de partij.

oktober 1992

Congressen

In maart 1990 hebben de Rooie Vrouwen een buitengewoon congres gehouden over de gewenste vernieuwing van structuur en werkwijze. Het lag in de bedoeling het vernieuwingsdebat daarna voort te zetten, daar het congres van mening was dat de consequenties van de door het landelijk bestuur ingediende vernieuwingsvoorstellen onvoldoende waren bediscussieerd. Ontwikkelingen buiten de Rooie Vrouwen om hebben de agenda van partij en Rooie Vrouwen in de tijd daarna echter drastisch gewijzigd. Najaar 1990 besloot de partij tot het instellen van een externe commissie, onder leiding van Jos van Kemenade, om zich te buigen over een ook door de partij gewenste vernieuwing. De partij heeft in de loop van het vernieuwingsproces enkele malen moeten schuiven met geplande data voor de besluitvorming over de vernieuwing van de vereniging, waardoor ook de Rooie Vrouwen moesten schuiven met geplande data. Dit gezien het feit dat zij hun congressen relateren aan die van de partij, en zo'n zes tot acht weken voor partijcongressen in eigen kring congresseren. Die koppeling staat in verband met het indienen van voorstellen, met de beleidsverantwoording aan de partij en met de kandidering van het bestuurslid voor het werk met vrouwelijke leden.

Datzelfde najaar van 1990 werden de eerste tekenen zichtbaar van wat de Golferisis, en later de Golfoorlog zou worden. Ook die dramatische gebeurtenis zette de partijagenda op zijn kop. Op 19 januari 1991 beheerste de politieke actualiteit het totale Rooie-Vrouwencongres, aangezien eerder die week de Golfoorlog was uitgebroken. Na inleidingen van partijvoorzitter Marjanne Sint en Eerste-Kamerlid Liesbeth Baarveld werd heftig gedebatteerd over de positie die de Rooie Vrouwen moesten betrekken.

De vrouwenorganisaties van SDAP en PvdA hebben een lange en consequente traditie in het agenderen van vredesvraagstukken. Ook ditmaal is gekozen voor een eigen opstelling. Toen de crisis zich steeds grimmiger aftekende, hadden de Rooie Vrouwen in het najaar van 1990 de activiteiten van groepen als "Vrouwen voor Vrede" en "Vrouwen tegen Kernwapens" ondersteund door middel van een advertentiecampagne en deelname aan manifestaties. Tijdens het congres lag de nadruk op het in de toekomst voorkomen van soortgelijke escalaties, door de rol van sociale bewegingen en de bevoegdheden van de Verenigde Naties uit te bouwen.

Ook in het vervolg op dit januaricongres met zijn buitengewone karakter, hebben de Rooie Vrouwen deelgenomen aan initiatieven in die richting. Onder meer door het mede organiseren van een grote landelijke discussiedag in april 1991 onder de titel "De Golfoorlog voorbij, voorbij de Golfoorlog", en actievere deelname aan overleg tussen de brede vredesbeweging en het ministerie van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking.

Op 13 april 1991 werd opnieuw een Rooie-Vrouwencongres georganiseerd, om het oorspronkelijk geagendeerde thema "Vruchtbaarheid, voortplanting en erfelijkheid" te behandelen. Ondanks de teleurstelling onder een aantal congresgangers in januari, over het uitstel van behandeling van de intensief bediscussieerde conceptresolutie over vruchtbaarheid en voortplanting, leidden opkomst en discussie op het aprilcongres tot een resolutietekst, die tot tevredenheid kan stemmen. Niet omdat het totale thema nu tot in lengte van jaren afdoende is behandeld, maar tevredenheid omdat staatssecretaris Simons en zijn ambtenaren de resolutie in hun verdere besluitvorming hebben betrokken; omdat de later opgerichte partijcommissie Biotechnologie het Rooie-Vrouwenstandpunt heeft verwerkt, en de Rooie Vrouwen met hun resolutie een aantal malen in de publiciteit zijn geweest.

Onder dit kopje "congressen" mag niet onvermeld blijven dat de Rooie Vrouwen op 5 oktober 1991 een landelijke dag over herverdeling van betaald en onbetaald werk hadden gepland en voorbereid, maar gezien de partijontwikkelingen - de WAO-crisis - hebben moeten afblazen.

Evenmin mag ontbreken de landelijke dag die op 30 november 1991 is

gehouden, en waarin de draad van het Rooie-Vrouwenvernieuwingsdebat weer is opgepakt, maar nu gerelateerd aan de voorstellen van de Commissie-Van Kemenade.

Ten slotte hoort de Rooie-Vrouwenmanifestatie van 12 september 1992 op De Born in dit rijtje thuis. Bij die gelegenheid hebben de Rooie Vrouwen het vernieuwen van de eigen organisatie en werkwijze meer expliciet in eigen hand genomen. Dit heeft uitgemond in de congresstukken voor het komende Rooie-Vrouwencongres in november 1992.

Verkiezingen

Binnen de verslagperiode vallen de verkiezingen voor de Provinciale Staten die op 6 maart 1991 zijn gehouden. Vanuit de Rooie Vrouwen is actie gevoerd om te voorkomen dat - bij alle aandacht die er gelukkig was voor positieve actie -, vrouwen en minderheden met elkaar moesten concurreren of zelfs tegen elkaar werden uitgespeeld. Gezien de periode waarin die verkiezingen vielen, tussen twee Rooie-Vrouwencongressen met thema's die erg los stonden van de provinciale politiek, is er geen sterke inhoudelijke campagne gevoerd.

Lokale politiek

Bij zijn aantreden in 1991 heeft het landelijk bestuur van de Rooie Vrouwen besloten om de activiteiten te richten op twee inhoudelijke speerpunten: arbeid en interculturele samenwerking. Daarnaast is positieve actie benoemd als speerpunt. In het combineren van die verschillende speerpunten ligt het zwaartepunt van de aandacht die er de afgelopen tijd is geweest voor het lokale en regionale niveau.

Na een strategieweekend eind 1990 zijn verschillende bijeenkomsten gehouden om de samenwerking tussen Rooie Vrouwen en zwarte en migranten vrouwen vorm en inhoud te geven. Een zelfstandige verblijfsvergunning voor migrantenvrouwen heeft de volle aandacht gekregen in bijeenkomsten en overleg met migrantenorganisaties en staatssecretaris Kosto. Ook is aandacht besteed aan de nieuwe struc-

tuur van de arbeidsvoorzieningen via een bijeenkomst en een lobby om te komen tot oprichting van vrouwen- c.q. minderhedenadviesraden bij RBA's. Daarnaast zijn bijeenkomsten gehouden over de arbeidsmarktpositie van zwarte en migrantenvrouwen. In juni 1992 is ten slotte tijdens een kaderweekend de basis gelegd voor een toetsing van Rooie-Vrouwenstandpunten aan wensen en eisen van zwarte en migranten vrouwen. Dat proces was ingeleid met een conferentie op 8 maart 1991 in samenwerking met de EVS, over de sterk nationale gerichtheid van de Nederlandse vrouwenbeweging, onder de titel "Alternatieven voor ontwikkeling, een uitdaging voor vrouwen". Dat de kinderopvang, en met name de uitvoering van de Stimuleringsmaatregel, op lokaal niveau gedurende de hele verslagperiode een rol heeft gespeeld, hoeft geen betoog, maar dient wel vermeld te worden.

Activiteiten, gericht op Rooie Vrouwen en partij

Zoals geconstateerd, heeft de partij een woelige periode achter de rug. De relatie tussen activiteiten, gericht op Rooie Vrouwen en partij ligt in de eerste tijd van de verslagperiode vooral op de eigen congres thema's en daarna vooral in het vervolgtraject op de WAO-perikelen. Rondom het WAO-debat hebben de Rooie Vrouwen een nieuwe poging gedaan om de link te leggen tussen overbelasting van werknemers enerzijds en anderzijds de onderbenutting van menselijke capaciteit. Pas toen het debat verbreed werd naar een bezinning op de verzorgingsstaat, werd het geluid van de Rooie Vrouwen - noodzaak tot herverdeling van werk - meer gehoord door de partij. Via deelname aan voorconferenties over arbeidsparticipatie en het verspreiden van brochures over herverdeling van betaalde arbeid en onbetaalde zorgarbeid, is tijdens het partijcongres het standpunt van de Rooie Vrouwen ruimschoots vertolkt in de deelsessies. Ook in de congresresolutie is herverdeling van arbeid opgenomen, maar deze globale tekst moet verder geconcretiseerd worden bij het vaststellen van een nieuw verkiezingsprogramma van 1994 en de campagne die daaraan ten grondslag moet liggen.

Van de vele samenwerkingsprojecten en vertegenwoordigingen op allerlei plekken in de partij willen we hier de Commissie Etnische

Groepen (CEG) en de Evert Vermeer Stichting (EVS) expliciet noemen.

De lijn naar de internationale socialistische gemeenschap is versterkt door de recente benoeming van Marlène Haas (lid van het landelijk bestuur van de Rooie Vrouwen) tot vice-president van de Socialistische Vrouwen Internationale (SIW). Op het terrein van de Europese socialistische samenwerking moet de komende tijd nog veel gebeuren. Het mede tot stand brengen van een "vrouwenpoot" binnen de Europese federatie van socialistische partijen heeft nog onvoldoende aandacht kunnen krijgen.

Activiteiten buiten de partij

Van de vele samenwerkingsverbanden binnen de vrouwenbeweging springt het succes van het actiecomité "Vak verzorging moet" in het oog. In de nieuwe wet op de basisvorming is het vak verzorging inmiddels opgenomen. Op dit moment worden samenwerkingsverbanden opgericht met thema's als "Vrouwen in de schoolleiding" en "Vrouwen en politiek 1994". Meer vrouwen op zichtbare plaatsen is een rode draad in die samenwerkingsverbanden, evenals de positie van vrouwen in de betaalde en onbetaalde arbeid.

Tijdens de verslagperiode hebben het Breed Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid en de Associatie voor herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid besloten tot vergaande samenwerking. Het voordeel van deze samenwerking is dat de relatie tussen betaalde arbeid, huishoudelijke arbeid, de zorg voor het eigen gezin en de onbetaalde zorg die buitenshuis wordt verricht bij elkaar wordt gebracht binnen één debat.

Vertegenwoordigingen

Samenwerken is het motto van de Rooie Vrouwen. Binnen de CEG is deelgenomen aan de stuurgroep over een nieuwe werkwijze. Binnen de EVS is deelgenomen aan het speerpunt "Keer Europa naar het Zuiden" en het lopende speerpunt "Mondiale Ontwikkeling en Milieu". Buiten de partij is de Nederlandse Vrouwen Raad grondig gereorgani-

seerd tijdens de verslagperiode en hierin hebben de Rooie Vrouwen, evenals bij het tot stand brengen van de samenwerking tussen Breed Platform en Associatie, een duidelijke rol gespeeld.

Ook De Born, waarin de Rooie Vrouwen van oudsher participeren, is sterk in beweging geweest. Het aanbod is onder andere sterk vernieuwd en uitgebreid, en De Born is onderdeel geworden van een koepel van drie vormingsinstituten. De directeur van De Born, Coleta Coppes is mede-directeur van de nieuwe koepel geworden.

Het Thiele Wibaut Fonds heeft actief gezocht naar nieuwe wegen om het vrouwenwerk te ondersteunen. Netwerken vergt een andere benadering, en er is van de gelegenheid gebruik gemaakt om die te koppelen aan nieuwe fondswerving.

Publiciteit

De bovenstaande opsomming van activiteiten is allerminst compleet. Wel geeft het een beeld van een periode waarin verschillende processen tegelijkertijd speelden en tot een goede uitkomst moesten worden gebracht.

Veel onderdelen van de speerpunten zijn niet breed bediscussieerd, maar wel zo breed mogelijk via de media uitgedragen. We hebben dan ook in de afgelopen periode meer publiciteit gehad dan in de daaraan vooraf gaande jaren. De PvdA als regeringspartij, bovendien een partij met inhoudelijke en organisatorische problemen, is een aantrekkelijk doelwit voor kritiek. De Rooie Vrouwen hebben getracht van de publicitaire mogelijkheden gebruik te maken door de inhoudelijke alternatieven die de Rooie Vrouwen consequent en consistent aandragen, zoveel mogelijk over het voetlicht te brengen. Van herverdeling van huishoudelijke en zorgarbeid of de Algemene Nabestaanden Wet tot de sociale dienstplicht of de vrouwenbesnijdenis.

In de laatste maanden zijn in de publiciteit ook verschillen van mening tussen partij en Rooie Vrouwen naar buiten gekomen over het minimum aan middelen, dat de Rooie Vrouwen nodig hebben om hun activiteiten op eigen condities te kunnen voortzetten. Het resultaat van die publiciteit is geweest dat de Rooie Vrouwen en met hen de partij weer duidelijker geassocieerd worden met het werk maken van emancipatie.

Ons vertrouwde lijfblad "Rooie Vrouw" ten slotte heeft een gedaantewisseling ondergaan. Op het partijcongres van februari 1991 werd het eerste nummer van het Rooie-Vrouwen-Magazine gepresenteerd. Dit blad is onmisbaar voor diegenen, die de ontwikkelingen van de afgelopen twee jaar trachten bij te houden, en die ook in de toekomst de Rooie Vrouwen op de voet willen volgen.

Bijlage 1

Congresstuk Rooie-Vrouwencongres 21 november 1992

Een vernieuwingsopdracht voor de Rooie Vrouwen

Op 21 november 1992 wordt het Rooie-Vrouwencongres gehouden in het Aristo-zalencentrum naast station Amsterdam Sloterdijk. Dit wordt het laatste formele congres-oude-stijl. Tijdens het middagdeel zal de nieuwe werkwijze in de praktijk worden gebracht. Het ochtenddeel is gereserveerd voor het vastleggen van de spelregels, die bij de nieuwe werkwijze horen. Hieronder treft U de overwegingen aan, die geleid hebben tot het formuleren van die nieuwe spelregels en een kort en helder nieuw reglement. Daarna volgt met het "officiële" amendeerbare congresstuk de tekst waarover het Rooie-Vrouwencongres besluiten moet nemen.

Opbouw:

- I. Een terugblik op drie jaar discussie
- II. Functies en werkwijze van de Rooie Vrouwen
- III. Uitgangspunten voor een nieuw reglement
- IV. Tekstvoorstel reglement voor het Rooie-Vrouwenwerk
- V. Besluitvormingsvoorstel
- VI. Naamgeving

I. Een terugblik op drie jaar discussie

Sinds 1989 praten we als Rooie Vrouwen over de vraag welke werkwijze de meest geschikte is voor een politieke vrouwenorganisatie in de jaren negentig.

De eerste discussie over dat onderwerp vond plaats in juni 1989. Die dag waren er veel journalisten gekomen naar zalencentrum Zeezicht in Utrecht. De Rooie Vrouwen dreigden zich immers op te heffen en daar wilde men bij zijn. Het liep met een sisser af. De daar aanwezige Rooie Vrouwen vonden dat er nog genoeg bestaansrecht was voor onze organisatie.

De argumenten van toen zijn eigenlijk nog steeds van kracht:

- * De vrouwenbeweging kan op een aantal successen bogen, maar het emancipatieproces is beslist nog niet voltooid.

- * De fase van het analyseren van het emancipatievraagstuk en het proces van bewustwording liggen achter ons. De mentaliteit en de opinie omtrent de rol van vrouwen in de samenleving zijn in gunstige zin veranderd. De maatschappelijke werkelijkheid is daarentegen nog maar oppervlakkig veranderd.
- * Nog steeds verdienen mannen het leeuwedeel van het nationaal inkomen en bezetten ze de machtigste posities.
- * De combinatie van betaalde arbeid en zorgtaken is nog steeds voor velen een groot struikelblok. Gezinsverantwoordelijkheid en de zorg voor mensen buiten het eigen gezin komen vrijwel uitsluitend op vrouwen neer.

Als Rooie Vrouwen hebben we binnen de Partij van de Arbeid succes behaald. We moeten onze zegeningen tellen, maar we zijn er nog niet. Soms is er alleen sprake van een succes op papier.

Hoewel artikel 12 in de partijstatuten 25% vrouwelijke deelname in allerlei besturen en gekozen organen garandeert, en streeft naar een geheel gelijke vertegenwoordiging van 50-50%, is het een illusie dat de bezetting van posities door voldoende vrouwen vanzelf gaat.

Sinds jaar en dag heeft de partij in verkiezingsprogramma's geformuleerd, dat het proces van arbeidstijdverkorting ervoor moet zorgen, dat de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid onder mannen en vrouwen tot stand komt.

Nu we gelukkig weer regeringsverantwoordelijkheid hebben, moeten we zorgen dat die herverdeling er ook komt. Tot nu toe lijkt vooral het recht op deeltijdarbeid een kans te maken.

We hebben ons doel dus nog niet bereikt; we zijn nog niet overbodig; een aparte vrouwenorganisatie is nog steeds een noodzakelijk middel om het inhoudelijke einddoel te bereiken.

Daarmee is echter geen antwoord gegeven op de vraag in welke vorm en met welke werkwijze de Rooie Vrouwen verder moeten in de naaste toekomst. Dat antwoord staat in dit congresstuk verwoord.

Sinds die eerste discussie in 1989 heeft zich een aantal ontwikkelingen voltrokken, die van invloed zijn op de positie van de Rooie Vrouwen in de naaste toekomst.

Het vorig jaar verschenen rapport van de Commissie-Van Kemenade geeft een goede analyse van de veranderende rol van politieke partijen

in het algemeen en van de Partij van de Arbeid in het bijzonder. Veel aspecten van die analyse hebben natuurlijk ook betrekking op de positie en het functioneren van de Rooie Vrouwen. Accentverschuivingen zijn op alle fronten nodig.

De partij zal er veel aan moeten doen om de belangstelling van leden en niet-leden weer te wekken.

Van Kemenade pleit voor een verschuiving van energie. Er wordt nu teveel tijd gestoken in interne partijverplichtingen. Er moet meer aandacht zijn voor het organiseren van publieke debatten. Meer naar buiten, maatschappijgericht werken levert meer rendement op.

Ook de Rooie Vrouwen merken al heel lang dat de belangstelling van vrouwen daar veel meer naar uitgaat. We constateren een groeiende afname van belangstelling voor het bezetten van de bestuurszetel ten behoeve van het werk met vrouwelijke leden in alle lagen binnen de partij. Voorheen voorzagen de Rooie Vrouwen bijna probleemloos in de opvulling van die plek in elk bestuur. Vrouwen geven nu echter aan eerder belangstelling te hebben voor inhoudelijke discussies dan voor (reglementaire) verplichtingen.

De structuur van de Rooie-Vrouwenorganisatie met de opbouw van afdeling, gewest, landelijk bestuur en congres is een kopie van de partijstructuur. Enerzijds bedoeld om de besluitvorming op alle bestuurlijke niveaus van de partij optimaal te beïnvloeden. Anderzijds bedoeld om de interne democratie van de Rooie Vrouwen te reglementeren.

Op het congres van 10 maart 1990 stelde het landelijk bestuur al voor om onze Rooie-Vrouwenreglementen sterk te vereenvoudigen. Het Rooie-Vrouwencongres vond dat toen nog een stap te ver, hoewel de motieven die het landelijk bestuur aanvoerde voor de reglementswijziging wel brede (h)erkenning vonden.

Een in het voorjaar van 1991 in 17 gewesten gehouden enquête bevestigde het al in 1990 gesignaleerde beeld:

Het Rooie-Vrouwenreglement blijkt voor een meerderheid van de gewesten en afdelingen geen of slechts een beperkte rol te spelen. Reglementaire verplichtingen leiden eerder tot irritaties dan dat zij als nuttige en plezierige activiteiten worden ervaren. Er gaat geen stimulans van uit.

Het in stand houden van een Rooie-Vrouwenbestuur blijkt met name

ten koste te gaan van beleidsbeïnvloeding op gewestelijk en provinciaal niveau, het onderhouden van contacten met afdelingen of andere groeperingen binnen gemeenten, en ten koste van het voeren van inhoudelijke discussies.

Kortom: het bezetten van de overdosis aan bestuurszetels die voorhanden zijn binnen partij en Rooie Vrouwen wordt als belastend ervaren. De Rooie-Vrouwenstructuur is opgebouwd vanuit de afdelingen. Wie weinig aansluiting vindt bij een afdelingsgroep loopt er gauw verloren bij.

Uit een recente toernee, dit voorjaar en deze zomer gehouden langs de gewestelijke Rooie Vrouwen, is gebleken dat het bovenstaande beeld zich stabiliseert. In die toernee is zeer nadrukkelijk gebleken dat de vrouwen in het land een functie zien voor de Rooie Vrouwen op landelijk niveau. De Rooie Vrouwen als organisatie moeten dus blijven bestaan.

In veel gewesten en afdelingen is men inmiddels echter overgestapt op een andere werkwijze: netwerken. De eerste initiatieven zijn succesvol. Dat is een stimulans om op die weg verder te gaan.

De Rooie Vrouwen hebben hun veranderde opvattingen ten aanzien van de reglementen echter nooit formeel bezegeld. Het partijcongres daarentegen heeft wel een aantal besluiten genomen over het rapport van de Commissie-Van Kemenade, "Een partij om te kiezen".

Een van de congresbesluiten heeft enorme gevolgen voor het Rooie Vrouwenwerk: het aantal betaalde bestuurders moet inkrimpen. Zo verloren we onze betaalde voorzitter. Een functie, die de Rooie Vrouwen altijd hadden verdeeld in twee halftime betaalde voorzitters. Het landelijk bestuur van de Rooie Vrouwen zal in de toekomst dus geheel uit onbezoldigden bestaan.

Maar niet alleen het aantal bestuurders moet worden teruggebracht. Ook het personeelsbestand moet inkrimpen, omdat het afnemende ledental een forse vermindering van inkomsten met zich brengt. Tegelijk met dat bezuinigingsproces heeft zich een reorganisatie voltrokken. Na dat alles resteert er slechts een 0,5 formatieplaats voor de ondersteuning van het vrouwenwerk. De medewerker positieve actie is eveneens vervallen. De inkrimping van personeel heeft natuurlijk

gevolgen voor het toekomstige Rooie-Vrouwenwerk. Het aantal activiteiten zal moeten worden teruggebracht en beperkt tot die activiteiten, waarmee we met een geringe (tijds-)inspanning een hoog rendement bereiken.

We kunnen onze ogen niet sluiten voor de verminderde praktische mogelijkheden voor de Rooie Vrouwen.

Wij zullen als Rooie Vrouwen blijven bestaan. Die boodschap was duidelijk tijdens de recente Born-bijeenkomst van 12 september 1992 (zie daarvoor ook het extra nummer van Rooie- Vrouwen-Magazine). Maar, het moet wel anders en doeltreffender.

De formele organisatie zal kleiner zijn met een actieve landelijke top. Op landelijk, gewestelijk en afdelingsniveau bevinden zich dan verschillende netwerken van Rooie Vrouwen of individuele vrouwelijke PvdA-leden. De werkwijze zal meer op de inhoud gericht worden en op het opnieuw invulling geven aan de oorspronkelijke "aanjaag"-functie van de Rooie Vrouwen binnen de PvdA en daarbuiten, en niet alleen door de landelijke top.

Vanaf het landelijke niveau zullen vrouwen weer meer rechtstreeks gevoed worden door middel van persoonlijke netwerken van landelijke bestuursleden met bepaalde regio's. En van onderop zal door de diverse netwerken en door partijgenotes op maatschappelijke functies buiten de partij het landelijke niveau weer moeten worden gevoed: tweerichtingsverkeer dus. Netwerken zijn een ontmoetingsplaats voor gelijkgestemde vrouwen, om hun zorgen en successen te delen, om vrouwen en ideeën als een makelaar bij elkaar te brengen. Ook in die zin krijgt tweerichtingsverkeer meer gestalte.

II. Functies en werkwijze van de Rooie Vrouwen

De Rooie Vrouwen blijven bestaan. De werkwijze zal echter gezien de gewijzigde omstandigheden sterk vernieuwd moeten worden. Het resultaat van een herbezinning binnen landelijk bestuur en gewestelijk kader over functioneren en positie van de Rooie Vrouwen resulteert in een congresvoorstel. Het voorstel is getoetst op het Bornweekend.

*** Functies en taken**

In het verlengde van de voorafgaande periode en ten dele als reactie op de gewijzigde omstandigheden zijn een viertal functies van de

Rooie Vrouwen - als onderdeel van de PvdA - voor de nabije toekomst benoemd:

1. Prikkelende functie binnen en buiten PvdA. Deze aanjaagfunctie is gericht op ideeënvorming en -vernieuwing.
2. Beleidsbeïnvloeding binnen en buiten de PvdA. Rooie Vrouwen zijn geen vrijblijvende discussieclub.
3. Intermediaire functie tussen politiek en vrouwenbeweging. Veel kiezers voelen zich met de PvdA verbonden via de Rooie Vrouwen.
4. Bindende functie tussen vrouwen op vergelijkbare en verschillende bestuursniveaus. Veel leden voelen zich met elkaar verbonden via de Rooie Vrouwen.

Wat zijn in het verlengde van de bovengenoemde functies de meer concrete taken van de nieuwe Rooie-Vrouwenorganisatie? Deze taken betreffen dan meningsvorming, beleidsbeïnvloeding en een intermediair zijn tussen vrouwen(-beweging) en politiek.

Wat betreft de meningsvorming willen wij een meer expliciete bijdrage leveren aan het publieke en politieke debat in Nederland door het organiseren van (openbare) debatten rond nieuwere thema's en invalshoeken als levensstijlen of zorgarbeid, en vertrouwde thema's als herverdeling van alle soorten arbeid. Natuurlijk moeten we hierbij proberen om publiciteit te trekken. Zo beïnvloed je de publieke opinie. Maar zulke debatten monden ook uit in standpuntbepaling waarmee de partij wordt beïnvloed, met name de besluitvorming. We blijven daarom reageren op actualiteiten en onderhouden onze contacten met maatschappelijk actieve groepen, met beleidmakers en met bestuurders.

*** Werkwijze**

In het voorjaar van 1991 heeft het huidige landelijk bestuur van de Rooie Vrouwen (1991-1992) besloten om zijn inhoudelijke activiteiten te concentreren op een tweetal zogenoemde speerpunten. Deze keuze werd gemaakt vanuit de verwachting dat die werkwijze meer rendement zou opleveren dan het werken aan de meest uiteenlopende zaken.

De thematiek van de in eerste instantie geselecteerde speerpunten houdt direct verband met eerder gedane congresuitspraken, namelijk

“visieontwikkeling op arbeid” en “samenwerking met zwarte en migrantenvrouwen”. In het verlengde van deze twee inhoudelijke speerpunten zijn in het afgelopen jaar diverse activiteiten georganiseerd.

Die inhoudelijke speerpunten willen we voortzetten. Maar er moet meer gebeuren. Ook actuele thema's zoals op dit moment vrouwenbenijdenis willen we behandelen. En we moeten de speerpunten explicieter als voedingsbron gebruiken voor het organiseren van (openbare) debatten door de Rooie Vrouwen. Voorbeelden: sociale dienstplicht en verhaalplicht.

Ook zal meer gebruik gemaakt gaan worden van deskundige vrouwen buiten het landelijk bestuur. Via de data/talentenbank, via persoonlijke contacten en dergelijke zullen vrouwen worden uitgenodigd om activiteiten voor te bereiden en/of te ondersteunen.

Het landelijk bestuur zal dus in principe geen activiteiten ontwikkelen die exclusief gericht zijn op lokale of provinciale politiek. Wel zal waar mogelijk worden ondersteund, bij voorbeeld door middel van de databank. Of door middel van het bekendheid geven aan succesvolle initiatieven, al dan niet via het Rooie-Vrouwen-Magazine. En bij de taakinvulling van het Centrum voor Lokaal Bestuur (CLB) en van het opleidingsinstituut (OIP) moeten Rooie Vrouwen actief betrokken blijven.

*** Contacten tussen Rooie Vrouwen**

In plaats van een vrij formeel aangekleed congres eens per twee jaar stellen wij voor dat het landelijk bestuur van de Rooie Vrouwen elk jaar een gecombineerde jaarvergadering/studie/netwerkdag organiseert voor alle vrouwelijke leden van de PvdA. Alle aanwezige vrouwen zullen daar stemrecht hebben. Naast een kort huishoudelijk deel (evaluatie en plannen) zal er een inhoudelijk thema centraal staan.

Ook voor de nieuwe werkwijze van de Rooie Vrouwen blijft het uitwisselen van informatie van groot belang. Aansluitend bij het feit dat er weinig als echte “vergadercircuits” functionerende Rooie-Vrouwengroepen zijn, stellen wij voor om twee maal per jaar een bijeenkomst te organiseren met vrouwelijke bestuurders uit gewesten c.q. PvdA-centra.

Een belangrijke rol in de informatie-overdracht zien wij ook wegge-

legd voor het Rooie-Vrouwen-Magazine. Hierin zullen de relevante bijeenkomsten en activiteiten vermeld worden en debatten worden verslagen. Het Magazine werkt optimaal als het niet alleen door het landelijk bestuur, maar ook door allerlei netwerken wordt gebruikt. Ook hier weer: tweerichtingsverkeer. Het Magazine kan zo als bron dienen voor discussiethema's ten behoeve van allen die zich betrokken voelen, vrouwen en mannen, vanuit welke positie of invalshoek dan ook.

III. Uitgangspunten voor een nieuw reglement

In het vorige hoofdstuk is uiteengezet wat ons inziens de beste werkwijze zou zijn voor de Rooie Vrouwen de komende jaren. Dit hoofdstuk bevat een reglementsvoorstel dat past bij die werkwijze. Het reglement is opgesteld vanuit de grondgedachte dat alleen het hoogst noodzakelijke geregeld moet worden. Het volledig afschaffen van het reglement is niet mogelijk, omdat een professionele organisatie als de Rooie Vrouwen enige spelregels over haar functioneren moet vastleggen. Het gaat dan met name om het definiëren van onze doelstelling, de procedure voor bestuursverkiezingen en het afleggen van verantwoording door het landelijk bestuur. De Rooie Vrouwen zijn een flexibele organisatie waarbinnen op vele manieren activiteiten kunnen worden ontplooid. Reglementaire verplichtingen zijn daarom op landelijk niveau tot een minimum teruggebracht. Reglementaire verplichtingen op gewestelijk en afdelingsniveau zijn nagenoeg geheel afgeschaft.

De netwerkfunctie van de Rooie Vrouwen voor vrouwen die actief willen zijn binnen de PvdA zal de komende jaren steeds belangrijker worden. Er zijn al enkele netwerkinitiatieven ontplooid. Van vrouwen in een bepaald gewest (territoriaal) of van vrouwen met een bepaalde positie (functioneel). Deze zijn succesvol. Het landelijk bestuur is van mening dat netwerken en andere informele bijeenkomsten een goede vorm zijn om meningsvorming binnen de Rooie Vrouwen te doen plaatsvinden. Is er behoefte aan meer formele aankleding van regionale of lokale bijeenkomsten, dan kan dat natuurlijk ook.

In het onderstaande worden enkele artikelen van het reglement toegelicht.

De artikelen 1. en 2. van het reglement spreken voor zich. De doelstelling van de Rooie Vrouwen is, in vergelijking met het huidige reglement, aangepast aan de tijd.

Artikel 3. bepaalt dat het landelijk bestuur uit 11 tot 15 leden bestaat. Dat is een vermeerdering ten opzichte van de huidige situatie. Een groter bestuur kan meer werk maken van het onderhouden van verticale lijnen door het tweerichtingsverkeer tussen lokaal actieve vrouwen en de landelijke top te bevorderen. Rechtstreekse contacten met een speciaal gewest en de daarbinnen liggende PvdA-centra verkleinen de afstand die door veel vrouwen in het land wordt gevoeld.

We willen benadrukken ernaar te streven dat een van de leden van het landelijk bestuur een Tweede-Kamervrouw is. Ons inziens is dat niet alleen noodzakelijk in verband met het volgen van de politieke actualiteit. Ook voor effectieve beleidsbeïnvloeding zijn goede contacten onontbeerlijk.

Het ligt eveneens in de bedoeling dat het partijbestuurslid belast met het werk met de vrouwelijke leden lid is van het landelijk bestuur. Ook hier geldt, dat voor een effectieve beleidsbeïnvloeding goede contacten en informatie onontbeerlijk zijn.

Zo denken we optimaal vorm en inhoud te kunnen geven aan de functies en werkwijze zoals die hiervoor in hoofdstuk III zijn beschreven. De overige leden van het landelijk bestuur zorgen voor de bestuurlijke continuïteit en onderhouden netwerk- en individuele contacten in de gewesten, bij voorbeeld met vrouwen binnen de PvdA-centra.

Het landelijk bestuur acht het wenselijk dat ook een lid van de Eurofractie als adviseur optreedt. Gezien de afstandsproblemen lijkt een formeel of toegevoegd lidmaatschap echter nauwelijks te realiseren.

Artikel 5. legt het landelijk bestuur de verplichting op ten minste eenmaal per twee jaar een landelijke Rooie-Vrouwendag te organiseren, al dan niet in combinatie met de landelijke jaarvergadering/studie/netwerkdag. Er zullen vaker themabijeenkomsten of debatten worden georganiseerd. De tweejaarlijkse bijeenkomst zal een eigen karakter hebben, omdat dan bestuursverkiezingen zullen plaatsvinden en het landelijk bestuur verantwoording moet afleggen van het gevoerde beleid. Leidraad voor de frequentie waarmee bijeenkomsten en debatten worden georganiseerd, is de behoefte van de PvdA-vrouwen.

Voor wat betreft de afvaardiging naar de landelijke Rooie- Vrouwen- dag is het simpel: iedereen is welkom. Het stemrecht hebben we

gemeend te moeten beperken tot vrouwelijke PvdA-leden.

IV. Tekstvoorstel reglement voor het Rooie Vrouwen Werk

Artikel 1. Doel

1. De Rooie Vrouwen zijn de vrouwenorganisatie binnen de Partij van de Arbeid. Zij streven naar een samenleving waarin een gelijkwaardige positie van vrouwen en mannen de norm is. Een noodzakelijke voorwaarde daartoe is zeggenschap en zelfstandigheid voor ieder mens. De machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen dient te worden doorbroken.
2. De Rooie Vrouwen hanteren daartoe een huishoudelijk reglement, dat de goedkeuring van het partijbestuur behoeft.
3. Nadere regelingen worden gegeven in het huishoudelijk reglement van de partij.

Artikel 2. Middelen

Het gevraagd en ongevraagd geven van adviezen aan alle instanties die een bijdrage aan de verwerkelijking van onze doelstellingen kunnen leveren. Het doen van beleidsaanbevelingen. Het betrekken van vrouwelijke leden van de PvdA bij het partijwerk. Het uitoefenen van pressie binnen en buiten de PvdA. Het organiseren van bijeenkomsten. Het uitgeven van een periodiek. Alle haar verder ten dienste staande middelen.

Artikel 3. Landelijk Bestuur

1. De leiding van de Rooie Vrouwen berust bij het landelijk bestuur bestaande uit minimaal 11 en maximaal 15 vrouwelijke leden van de PvdA. Zij geven richting aan het te voeren beleid. Een van de leden van het landelijk bestuur is de voorzitter.
2. Nagestreefd wordt dat een van de leden van het landelijk bestuur lid is van de Tweede-Kamerfractie.
3. Nagestreefd wordt dat het partijbestuurslid verantwoordelijk voor het werk met de vrouwelijke leden lid is van het landelijk bestuur.
4. Het landelijk bestuur en de voorzitter worden voor een periode van twee jaar gekozen op de Rooie-Vrouwendag uit door vrouwelijke PvdA-leden gestelde kandidaten. Het bestuur en de voorzitter treden aansluitend aan die dag in functie.
5. De kandidaatstellingstermijn voor het landelijk bestuur eindigt vier

weken voor de landelijke Rooie-Vrouwendag waarop de bestuursverkiezingen gehouden zullen worden.

Artikel 4. Reserveleden

Reserveleden van het landelijk bestuur zijn maximaal vijf niet tot lid gekozen kandidaten die bij de verkiezing van het landelijk bestuur de meeste stemmen hebben behaald. Zij treden in functie indien een der zittende leden geheel of voor langere tijd uitvalt, beginnend met degenen die het hoogste aantal stemmen bij deze verkiezing heeft behaald.

Artikel 5. Rooie-Vrouwendag

1. Het landelijk bestuur dient per twee jaar ten minste één Rooie-Vrouwendag te organiseren.
2. De Rooie-Vrouwendag kan ook besluitvormend zijn. Alle aanwezige vrouwelijke leden van de PvdA hebben stemrecht.
3. Alle aanwezigen hebben spreekrecht.

Artikel 6. Verantwoording landelijk bestuur

1. Het landelijk bestuur brengt eens per twee jaar aan de Rooie Vrouwen verslag uit van het gevoerde beleid.
2. Het verslag zal ten minste vier weken voor de landelijke Rooie-Vrouwendag beschikbaar zijn.
3. Daarnaast legt het landelijk bestuur jaarlijks door middel van een organisatorisch verslag en tweejaarlijks door middel van een beleidsverslag verantwoording af aan de partij.

Artikel 7. Financiën

Het landelijk Rooie-Vrouwenwerk wordt gefinancierd door de PvdA. Het landelijk bestuur legt jaarlijks een ontwerpbegroting voor aan het partijbestuur.

Artikel 8. Reglementswijzigingen

1. Dit reglement wordt vastgesteld op het Rooie-Vrouwencongres oude stijl op 21 november 1992 en treedt direct in werking.
2. Wijzigingen van dit reglement moeten worden goedgekeurd door de Rooie-Vrouwendag en vervolgens door de partij.

*** Besluitvormingsvoorstel**

In het vorige hoofdstuk is een nieuw conceptreglement neergelegd. Als het congres dit reglementsvoorstel aanneemt, zullen de statuten en het reglement van de partij moeten worden gewijzigd, omdat daarin bepalingen zijn opgenomen over de Rooie-Vrouwenorganisatie op basis van ons huidige reglement. Het partijcongres beslist over wijzigingen van partijstatuten en -reglement. De Rooie Vrouwen kunnen terzake slechts een aanbeveling doen aan het partijcongres.

Het landelijk bestuur legt de volgende voorstellen voor aan het Rooie-Vrouwencongres op 21 november 1992:

- 1.a. Intrekken van het reglement voor het landelijk Rooie-Vrouwenwerk in de Partij van de Arbeid.
- b. Intrekken van het modelreglement voor het gewestelijk Rooie-Vrouwenwerk in de Partij van de Arbeid.
- c. Intrekken van het modelreglement voor het plaatselijk Rooie-Vrouwenwerk in de Partij van de Arbeid.
2. Aanvaarden van het Reglement voor het Rooie-Vrouwenwerk in de Partij van de Arbeid, zoals opgenomen onder punt IV.
3. Machtigen van het landelijk bestuur om, na aanvaarding van het onder 2. genoemde reglement, een aanbeveling te doen aan het partijcongres met betrekking tot de noodzakelijke wijzigingen van partijstatuten en -reglementen.

VI. Naamgeving vrouwenwerk

Van veel kanten komt de vraag of bij vernieuwing niet ook een andere naam hoort. Het landelijk bestuur is van mening dat zoiets slechts “werkendeweg” gestalte krijgt. Het verleden leert, dat uit elke grondige vernieuwing van de werkwijze een nieuwe naam voortkwam, omdat die zich met een vanzelfsprekendheid aandiende.

Onze huidige naam is een uitloeijsel van de plannen, die 20 jaar geleden op De Born werden gemaakt, om het vastgelopen Vrouwenkontakt aansluiting te geven bij de vernieuwingsbeweging in de samenleving: de tweede feministische golf. De plannen werden “Rooie-Vrouwenplannen” gedoopt.

Op of rond de Bornmanifestatie van 12 september 1992 is er

- bij ons weten - niet zo'n nieuw steekwoord geformuleerd, waarmee voor iedereen in één begrip duidelijk is waar de plannen in het kader van het project partijvernieuwing wat de Rooie Vrouwen betreft om draaien. De komende weken zullen leren of zich een nieuwe naamgeving aandient. In dat geval zullen we die bij de tweede zending een bredere bekendheid geven. Die tweede zending bevat de gepreadvi-seerde amendementen en het commentaar op de ingediende eigen voorstellen van afdelingen. In de vorm van zo'n eigen voorstel zouden naamsuggesties gedaan kunnen worden.

Bijlage 2

Openingswoord Rooie-Vrouwenmanifestatie op De Born d.d. 12 september 1992

“We staan hier op historische grond. En ik durf nu al te spreken van een historische dag. Twintig jaar geleden kwam het toenmalige vrouwencontact bijeen op deze zelfde plek. De concrete aanleiding: financiële perikelen. De bredere aanleiding: het besef van “er moet nu iets gebeuren, anders blijven we nergens”.

En dat er iets gebeurde heeft de geschiedenis volop uitgewezen. Jonge mensen voelden zich 20 jaar geleden niet aangesproken door het vrouwencontact, maar hadden wel dezelfde ideeën over zaken als werk en kinderopvang. We zochten en vonden destijds aansluiting bij de opkomende vrouwenbeweging. De Rooie-Vrouwenplannen werden geboren. Plannen waaraan we onze bekendheid, onze werkwijze en ook letterlijk onze huidige naam te danken hebben. De positie van vrouwen, van het vrouwenwerk in de partij werd drastisch veranderd door de opstelling die we zelf kozen na dat roemruchte weekend. We hebben veranderingen tot stand gebracht door eigen kracht.

Vandaag 20 jaar later, zijn we hier weer. Rooie Vrouwen op De Born. Waarom? Weer wegens financiële perikelen. Maar ook: weer om de hand in eigen boezem te steken.

Deze week heeft een advertentie in de kranten gestaan, met als tekst “Rooie Vrouwen bedreigd in voortbestaan? Kom zaterdag naar De Born. PvdA zonder Rooie Vrouwen?” Wat is er aan de hand?

Er zijn externe factoren in het spel. Het klimaat voor emancipatie is niet gunstig. De bondgenoten zijn moe omdat het allemaal zo langzaam gaat. De tegenstrevers grijpen hun kansen. Met name jonge mensen, met een prettige partner en een sociale werkgever, vinden onze boodschap oubollig of op zijn minst veel te somber. In hun persoonlijk leven brengen veel van onze bondgenoten en potentiële bondgenoten inderdaad de emancipatietheorie in praktijk. Dat neemt niet weg dat de sekseverhoudingen nog behoorlijk scheef zitten. Alle feiten en cijfers, tot en met het recentste onderzoek, staven die sombere constatering nog steeds. Er gaat van alles beter, maar we zijn er nog

niet. En: niets gaat vanzelf. Wat bereikt is vergt onderhoud, anders volgt terugval.

Ook intern verslechtert het klimaat. De broodnodige vernieuwing van de partij levert een verharding op. Rooie Vrouwen kregen het mes op de keel.

De Commissie-Van Kemenade betwistte ons het bestaansrecht, zette sterke vraagtekens bij positieve actie, en wilde af van het bestuurslid voor het vrouwenwerk. En dat alles zonder een goed verhaal. Het partijbestuur haalde gelukkig het bestuurslid voor het vrouwenwerk terug, en positieve actie staat nog op de agenda, hoewel de aandacht verslapt. En dat, terwijl de verkiezingsgolf van 1994 steeds dichterbij komt.

Op het congres van maart 1992 leidden de beslissingen ten aanzien van het politieke management en ten aanzien van de werkorganisatie tot afschaffen van de 2 bezoldigde part-time bestuurders en tot inkrimpen van het personeel van 5 naar 3 part-timers. Die beslissingen werden als zwaar, maar niet onrechtvaardig ten opzichte van anderen ervaren. Ze tikten wel dubbel door: we gingen van 7 naar 3 part-time betaalde krachten.

Na het congres stond nog minder vast. Onder het motto: minder vast personeel en meer flexibiliteit presenteerden de nieuwe voorzitters hun eigen personeelsplan. Daarin kwamen de medewerkers van het Rooie-Vrouwenbureau niet meer voor. Voortaan zouden de Rooie Vrouwen van het partijapparaat gebruik moeten maken, naar behoefte, en in onderling overleg.

Vandaag laten de Rooie Vrouwen hun tanden zien. We hebben ons boos gemaakt, heel boos. We zijn bovenal bezorgd over het klimaat waarin een totale afbouw van zekerheden plaats vindt. Dat is niet wervend als je mensen voor je vernieuwingszaak wilt winnen. Maar vandaag constateer ik een grote vitaliteit. Vandaag beschouw ik als een uitdaging. Want de financiële voorwaarden voor verder werken zijn inmiddels aanwezig. Ik citeer, uit een fax die we van de voorzitters ontvingen:

“In het kader van het totale vernieuwingsproces in de partij zal via herschikking in de begroting van 1993 geld vrij gemaakt moeten worden voor projecten en activiteiten. Wij willen op alle mogelijke manieren projecten en activiteiten van de Rooie Vrouwen steunen door inzet van faciliteiten, medewerkers en, waar nodig en indien beschikbaar, extra middelen.”

De voorzitters zijn niet alleen duidelijk over de financiën, maar ook over hun inzet:

“Wij vinden het buitengewoon belangrijk en waardevol als vrouwen vanuit de partij actief een bijdrage leveren aan het streven naar vernieuwing.”

Dit alles neemt niet weg dat we de kritiek van mensen als Bart Tromp, zoals die gisteravond nog op de radio te horen was, serieus moeten nemen. We moeten ons niet opsluiten in de eigen - gesloten - gelederen.

Onze kracht is: loyaliteit met de partij. We zijn democratisch-socialisten. Onze kracht is ook: waar nodig een onafhankelijk geluid. We zijn feministen. Die dubbele kracht levert soms spanningen op. Dat spanningsveld wordt erkend, en vanuit die erkenning zullen we steeds weer de uitdaging oppakken om democratisch-socialistisch èn feministisch te opereren.

Jullie merken, ik ben enthousiast. Dat komt door de opkomst en de sfeer van vandaag. Maar ook door de bijeenkomst gisteravond van landelijk bestuur en gewesten. Onze gezamenlijke inzet is heel duidelijk: we willen de partijstructuur niet meer volgen. Het is de conclusie van een groeiproces, drie jaar geleden ingezet. Met een domper door de Commissie-Van Kemenade en wat daarna volgde. Maar ten slotte met het zelfbewustzijn waarmee we hier vandaag bijeen zijn. Net als 20 jaar geleden.

Flexibiliteit als leidraad, en niet bij gebrek aan beter. Wij zijn feministische vrouwen, die actief zijn binnen en vanuit de PvdA. De kritiek dat we zo onzichtbaar worden vind ik onterecht, als er tegelijk verwacht wordt dat we binnen de partij integreren. Terecht is die kritiek wel, als we ons opsluiten binnen besturen. We willen vanaf vandaag andersom gaan werken: maak de vrouwen èn mannen in PvdA-besturen weer bewuster bondgenoot, en word weer meer zichtbaar door debatten. Onze kracht is het maatschappelijke vraagstukken binnen de politiek te brengen.

Is de angel nu uit de dreiging? Dat lijkt maar zo. We kunnen niet allemaal terug naar huis en doen alsof we er nu zijn. Dat is terug naar af. Wij zijn nu aan zet. De partij heeft ons broodnodig om 50% vrouwen op alle plekken te krijgen zodat er ook 50% politieke inbreng is. Maar

wij hebben de partij broodnodig om die inbreng in beleid om te zetten.
Progressieve politiek is ondenkbaar zonder vrouwenbeweging.
De PvdA is onbestaanbaar zonder Rooie Vrouwen.”

Ineke van Dijk
voorzitter Rooie Vrouwen in de PvdA
Bennekom, 12 september 1992

CONGRESSEN

In de afgelopen verslagperiode is het congres drie maal bijeen geroepen en wel op:

1 EN 2 FEBRUARI 1991

Op dit 23ste huishoudelijk congres kwam het congres bijeen om, naast de vaststelling van het beleidsverslag en het verkiezen van een nieuw partijbestuur, een nieuw congrespresidium, een nieuwe beroepscommissie en een nieuwe onafhankelijke commissie kandidaatstelling Tweede Kamer, te discussiëren over Europa en milieu. Vanwege het uitbreken van de Golfoorlog is het congresonderwerp Europa niet in behandeling genomen. De reeds opgestelde concept-resolutie is op basis van de ingediende amendementen aangepast en de aldus ontstane tekst is als een partijbestuursverklaring gepubliceerd. De tekst luidt:

Van een smalle naar een brede gemeenschap

I. Verbreden en verdiepen

Verdieping - dus interne versterking van de Gemeenschap, zulks met name door verbeterde besluitvormingsprocedures en daadwerkelijke democratische controle - is absoluut noodzakelijk voor het verdere functioneren van de Gemeenschap, alsook een voorwaarde voor een uitbreiding van de Gemeenschap, wil deze uitbreiding perspectieven bieden.

Verbreiding en verdieping van de Europese integratie moeten echter niet als tegengestelde doelstellingen worden beschouwd. Voor de ook door de PvdA nagestreefde uitbreiding van de EG is een verbetering van de nu bestaande gebrekkige besluitvormingsprocedures noodzakelijk. De EG kan alleen uitbreiding aan, wanneer de efficiency en slagvaardigheid van de besluitvorming worden versterkt.

Nieuwe afspraken mogen echter niet onoverkomelijke barrières opwerpen voor een uitbreiding met nieuwe landen binnen Europa.

Dat geldt in het bijzonder de mogelijke toetreding van de EVA-land-

den, die thans met de EG onderhandelen over de schepping van een Europese Economische Ruimte. Een toetreding is niet alleen voor de landen zelf van belang, maar ook voor de Gemeenschap. Voorts dient de EG de samenwerking met Midden- en Oosteuropese landen voortdurend te intensiveren. Aan deze landen dient de garantie gegeven te worden dat ze op langere termijn toe kunnen treden tot de EG. Associatie-akkoorden kunnen als een stap in die richting worden beschouwd.

II. Een federaal of een intergouvernementeel Europa

Er dient een Europese supranationale bestuurslaag te komen, volwaardig uitgerust voor de taken die haar zijn toebedeeld en democratisch controleerbaar.

De Europese Commissie belichaamt de uitvoerende macht in deze structuur. Het Europees Parlement krijgt alle bevoegdheden, die voor een volwaardig functioneren als (mede-)wetgevende en controlerende macht noodzakelijk zijn. De rol van de Raad van Ministers neemt in betekenis af. Ze kan worden omgevormd tot een vertegenwoordigend orgaan van de lidstaten.

De PvdA kiest bij de uitbreiding van de samenwerking dus principieel voor een federaal Europa.

De stappen die de komende jaren gezet worden dienen hieraan getoetst te worden. Stappen in de richting van een intergouvernementeel Europa, zoals de versterking van de rol van de Europese Raad van Staatshoofden en regeringsleiders, worden afgewezen.

III. De doelstellingen van de Gemeenschap

De PvdA stelt vast dat de EG te eenzijdig op economische samenwerking is georiënteerd. Daardoor kan geen goede afweging van belangen plaatsvinden. In het EG-verdrag dienen daarom de doelstellingen van een duurzame ontwikkeling en van de kwaliteit van de samenleving, waardoor de sociale dimensie vorm kan krijgen, te worden opgenomen.

De algemene gedachte dat samenwerking in Europa tot een vergroting van welvaart en welzijn kan leiden is in overeenstemming met de opvattingen van de sociaal-democratie. Voor sociaal-democraten is deze samenwerking echter alleen aanvaardbaar wanneer de welvaart en het welzijn eerlijk worden verdeeld.

Wat daarom voorkomen moet worden is dat de Europese samenwerking vooral de vorming van een vrije economische markt wordt, zonder dat de mechanismen van de nationale verzorgingsstaat, die zorgen voor een regulering van de vrije markt die de desintegratie van de samenleving tegengaat, op Europees niveau worden overgenomen. Vandaar dat de sociaal-democratische partijen er sterk aan hechten, dat als tegenwicht voor de interne markt maatregelen ten spoedigste de in het Sociaal Handvest vervatte rechten en voorzieningen worden gerealiseerd. Alle Europese burgers hebben recht op een aantal minimale sociale rechten en voorzieningen. Afwijkingen naar boven zijn daarbij uiteraard toegestaan.

Een dergelijke evenwichtige en duurzame ontwikkeling dient de Noord/Zuid-tegenstelling binnen de EG te verminderen.

Eveneens moet in het EG-verdrag een garantie voor de culturele verscheidenheid binnen de Gemeenschap worden gegarandeerd.

IV. Een democratische Gemeenschap

Het democratisch gat in de EG moet gedicht worden. Het Europese beleid moet democratisch gecontroleerd kunnen worden. Dit is een voorwaarde voor verdere uitbreiding van taken en bevoegdheden van de Gemeenschap.

De huidige situatie, waarin feitelijk geen sprake is van verantwoordingsplicht van nationale ministers bij besluitvorming in de raad, kan niet gehandhaafd worden. De PvdA kiest niet voor de weg terug door overal de unanimiteitsregel weer in te voeren. Integendeel, een slagvaardige gemeenschap vraagt om meerderheidsbesluitvorming in de Raad van Ministers bij alle taken die haar zijn toebedeeld.

De PvdA stelt daarom voor als een eerste stap via een verdragswijziging aan het Europese Parlement medebeslissingsrecht te geven op alle terreinen waarop de Raad van Ministers bij meerderheid beslist.

De Raad van ministers dient niet langer het laatste woord te hebben bij de besluitvorming en wetgeving, maar uitsluitend nog samen met het Europese Parlement. Dat wil zeggen dat wetgeving de instemming van Raad en Parlement behoeft, zodat deze bij conflict samen moeten onderhandelen en een compromis moeten vinden.

Bij een geschil van mening tussen Commissie en Europees Parlement over een wetgevingsinitiatief zal het Europees Parlement het recht moeten krijgen te komen met een terzake relevant initiatiefvoorstel.

Het Europese Parlement krijgt zeggenschap over alle uitgaven en eigen middelen van de EG.

Ten einde meer greep te krijgen op het dagelijks bestuur van de Gemeenschap dient het Europese Parlement de bevoegdheid te krijgen de voorzitter van de Europese Commissie te benoemen en op zijn voordracht de leden van de Commissie. Individuele leden van de Commissie zijn verantwoording schuldig aan het Europese Parlement. Verdragswijzigingen, noodzakelijk na bij voorbeeld de invoering van de EMU en de EPU, kunnen slechts doorgevoerd worden na ratificatie door de nationale parlementen. Deze ratificatie kan slechts tot stand komen nadat het Europese Parlement zich heeft uitgesproken.

De PvdA is van mening dat de legitimiteit van de Gemeenschap ook versterkt moet worden door de betrokkenheid van de burgers uit de lidstaten te vergroten.

Daartoe dient een Europees staatsburgerschap ingevoerd te worden, dat in ieder geval bestaat uit de volgende punten: Volledige vrijheid van personen; vrije keus van vestiging; het recht om bij lokale verkiezingen te participeren; diplomatieke en consulaire bescherming ook van de andere lidstaten; het instellen van een Europese ombudsman en het instellen van het Europese staatsburgerschap als dertiende staatsburgerschap.

V. Een betere taakverdeling

In haar Europese verkiezingsprogramma pleit de PvdA voor uitbreiding van de samenwerking op tal van terreinen. Daar zullen de komende jaren meer bijkomen. Nu daarover onderhandeld moet worden is het goed aan te geven aan de hand van welke criteria deze verdere taakafbakening per terrein tussen de EG en de lidstaten ingevuld moet worden.

Het is van belang na te gaan welke gevolgen een bepaalde overdracht van bevoegdheden voor de nationale beleidsmogelijkheden kan en mag hebben. De overdracht, die alleen bij unanimiteit tussen de lidstaten mag plaatsvinden, dient steeds verantwoord te worden. Nederland gebruikt daarbij het criterium dat uitbreiding van taken en bevoegdheden van de EG gebaseerd moet zijn op het uitgangspunt dat datgene wat nationaal beter kan gebeuren niet wordt overgedragen. Overdracht van bevoegdheden dient steeds zijn rechtvaardiging te vinden in het ontbreken in een concrete situatie van de mogelijkheid op nationaal niveau adequate regelingen te vinden.

Daarbij houdt de PvdA vast aan de opvatting dat de feitelijke uitvoering van Europese regels zo decentraal mogelijk dient plaats te vinden. Een nieuwe taakverdeling leidt ertoe dat op vele terreinen Europese minimumnormen gesteld zullen worden. Het is in dit verband van belang dat de mogelijkheid voor individuele lidstaten om boven deze normen uit te gaan in het EG-verdrag gehandhaafd wordt.

De Europese Politieke Samenwerking, de coördinatie van het buitenlands beleid, dient een volwaardige plaats in het EG-verdrag te krijgen. Deze verdragswijziging moet het mogelijk maken in beginsel alle onderwerpen van buitenlandse en veiligheids-politiek binnen de EG te coördineren.

Het buitenlands beleid dient een volwaardig beleidsterrein van de EG te worden, vooralsnog gebaseerd op besluitvorming met unanimité in de Raad, waarin voor zowel de Europese Commissie als het Europese Parlement een rol is weggelegd.

Aldus wordt het kader gecreëerd om uitdrukking te geven aan de belangrijke verantwoordelijkheid die de Gemeenschap draagt in de internationale verhoudingen, met name waar het gaat om de ontplooiing van de ontwikkelingslanden en de versterking van de rol van de VN.

VI. Een open Gemeenschap

Een koppeling van de ontwikkeling binnen de EG en die elders in Europa is gewenst en dient te worden bevorderd. Versterking van de EG mag evenmin ten koste gaan van een actieve en open opstelling ten aanzien van de ontwikkelingslanden. Ook de betrekkingen met de Derde Wereld dienen verbeterd en uitgebreid te worden.

De PvdA zal bij de vaststelling en uitvoering van het beleid van de vernieuwde EG, in alle stadia, de externe effecten met name voor de ontwikkelingslanden serieus betrekken.

VII. Economische en monetaire unie

Een Europees monetair beleid, uitgevoerd door een Europese centrale bank, dient twee kerndoelstellingen te hebben: het handhaven van prijsstabiliteit en het bevorderen van een evenwichtige, duurzame sociaal-economische ontwikkeling van de Gemeenschap.

Er komt een Europese centrale bank die onafhankelijk functioneert binnen een wettelijk statuut. Vanuit het principe van democratische

controle wordt de samenstelling van de directie van de Centrale Bank aan de goedkeuring van het Europese Parlement onderworpen.

Het Parlement en de lidstaten zijn samen verantwoordelijk voor de formulering van het economische beleid.

Sluitstuk van de Europese en Monetaire Unie is de invoering van één enkele Europese munt, de ECU, voor de eeuwwisseling.

De vermindering van de mogelijkheden tot een nationaal economisch beleid vraagt om een actiever conjunctuur- en structuurbeleid op Gemeenschapsniveau. In het kader van de EMU zullen afspraken gemaakt moeten worden over de bevoegdheden terzake.

Daartoe is het ook noodzakelijk dat de EG over meer middelen beschikt.

VIII. Europese partijvorming

De verdergaande integratie binnen de EG maakt het noodzakelijk de samenwerking tussen de sociaal-democratische partijen te verbeteren.

De Federatie van socialistische en sociaal-democratische partijen in de EG moet worden uitgebouwd tot een Europese sociaal-democratische partij waarvan naast de partijen ook individuele burgers lid kunnen zijn. De PvdA zal nieuwe initiatieven nemen om dit te bevorderen.

Voorts boog het congres zich over de milieuresolutie, waarvan de tekst als volgt is vastgesteld:

Milieuresolutie

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam, neemt over het rapport "De ecologische kwestie" en heeft over de hoofdlijnen hiervan gediscussieerd. Het congres trekt hieruit onderstaande conclusies.

Het verzoekt het partijbestuur het debat over het milieubeleid in de jaren negentig op basis hiervan te stimuleren, mede met het oog op het verkiezingsprogramma voor de eerstvolgende Tweede-Kamerverkiezingen en daarbij de volgende hoofdpunten te hanteren.

Uitgangspunt voor nationaal en internationaal beleid is de noodzaak van een duurzame ontwikkeling. Dit is een ontwikkeling, die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee de mogelijk-

heden in gevaar te brengen voor toekomstige generaties om ook in hun behoeften te voorzien. Daarmee verbonden is, dat de voorwaarden voor een dergelijke duurzame ontwikkeling binnen een generatie moeten zijn gerealiseerd, en dat milieubeleid moet doorwerken naar andere vormen van beleid.

1. Naar een beleid gericht op duurzaamheid

- 1.1. Welvaart en kwaliteit van bestaan kunnen in de toekomst alleen verzekerd blijven wanneer het ecologisch draagvlak in stand blijft. Want natuur en milieu zijn bronnen van welvaart die uitgeput kunnen raken. Natuur- en milieubehoud vormen dus beperkende randvoorwaarden voor verdere economische ontwikkeling.
- 1.2. Duurzame ontwikkeling is van een hogere orde dan de traditionele doelstellingen van het sociaal-economisch beleid, met name materiële welvaarts-groei. In dit verband is het nodig een indicator voor duurzame groei te gaan gebruiken.
Er is een stringente natuur- en milieupolitiek nodig, die een blijvende aantasting van de natuur en van natuurlijke hulpbronnen voorkomt en het kader aangeeft waarbinnen andere doelstellingen zullen moeten worden gerealiseerd.
- 1.3. Het realiseren van een duurzame ontwikkeling doet een beroep op de creativiteit en het aanpassingsvermogen van de mens. We moeten voorkomen dat onze samenleving als gevolg van milieuproblemen zo onder druk komt te staan, dat oplossingen niet of alleen onder dwang en ten koste van de zwakkeren tot stand komen. Juist omdat het milieuvraagstuk zo klemmend is, moeten we al het mogelijke doen om zowel internationaal als nationaal een maatschappelijk draagvlak voor oplossingen te scheppen en in stand te houden.
- 1.4. Wij geven bij produktie en consumptie voorrang aan preventie en hergebruik boven saneren en repareren van milieuschade. Uitzonderd situaties waarin volksgezondheid en natuur- en milieubehoud sanering vereisen. Milieuschade en milieuvervuiling moeten worden teruggebracht tot een niveau waarbij een verdere, duurzame ontwikkeling mogelijk wordt.
- 1.5. Om dit te bereiken zullen produkten en produktieprocessen en gedrags- en consumptiepatronen moeten veranderen. We zullen

minder energie moeten gaan gebruiken, minder afval produceren en zuiniger moeten omgaan met grondstoffen. Dat vraagt om aanzienlijke technologische vernieuwingen, en dat kan duur zijn. In sommige sectoren zal het ook betekenen: minder productie en minder consumptie, onder meer door kostprijsstijging. Soms zullen productieprocessen zelfs helemaal verboden moeten worden. Daartegenover staat, dat in andere sectoren groei kan optreden. Technische oplossingen en prijsaanpassingen hebben onze voorkeur, maar als volumemaatregelen of ge- en verboden doelmatiger zijn, sluiten we die beslist niet uit.

- 1.6. Welzijn en welvaart hangen samen met het respecteren van de eigen functie en waarde van de natuur. Daarom bepleiten wij een ecologische structuur, die natuur en landschap, planten en dieren een veilige plaats in onze samenleving garandeert.

II. Duurzaamheid vergt rechtvaardigheid

- 2.1. Het omschakelen naar een duurzame economische ontwikkeling kost iedereen geld. Er zijn grote investeringen nodig. Prijzen van producten worden hoger, het gebruik van voorzieningen duurder. Wij vinden het aanvaardbaar om extra lasten te leggen op milieu-onvriendelijke handelingen. Niemand zal daarbij kunnen worden ontzien. Wel zal er moeten worden gezorgd voor een rechtvaardige verdeling van de lasten.
- 2.2. Maar iedereen heeft - op termijn - ook voordeel van een duurzame ontwikkeling: schoon drinkwater, schone lucht, herstel van de natuur. Daarnaast geldt, dat als we de kosten nu niet opbrengen, de rekening later nog veel hoger zal zijn.
- 2.3. Bij de verdeling van milieulasten hanteren wij de volgende uitgangspunten:
 - milieukosten moeten in de prijs van het produkt worden verwerkt ("de vervuiler betaalt") op een zodanige manier
 - * dat schoner produceren en consumeren wordt gestimuleerd (gebruiksafhankelijk waar mogelijk) en de vervuiling wordt bestreden;
 - * en dat daar waar geen milieuvriendelijke alternatieven aanwezig zijn en de kosten dus niet kunnen worden ontlopen door ander gedrag de lasten daarvan naar draagkracht worden verdeeld.

- 2.4. Het principe dat de vervuiler betaalt, houdt in dat alle kosten die moeten worden gemaakt om milieuschade te voorkomen in de kostprijs moeten worden doorberekend. Waar dat niet kan op het moment dat de produktie plaatsvindt, kunnen achteraf heffingen worden opgelegd, die gebruik of toepassing van milieubelastende produkten, produktieprocessen en activiteiten ontmoedigen.
- 2.5. Heffingen zullen moeten bevorderen, dat er een schonere manier van produceren en consumeren ontstaat. Daarom dienen heffingen zoveel mogelijk gebruiksafhankelijk te zijn. Daarmee wordt bijgedragen aan de gewenste gedragsverandering. Ook bij bestaande heffingen die gebruiksonafhankelijk zijn (bij voorbeeld rioolrecht, reinigingsrecht) zal zoveel mogelijk het vaste kostenbestanddeel moeten worden beperkt onder gelijktijdig verhogen van het variabele kostendeel.
- 2.6. Bij milieuheffingen staat (internationale) gedragsbenvloeding van consumenten en producenten voorop, en niet de opbrengst van de schatkist.
- 2.7. Er zijn milieuheffingen die mensen niet kunnen ontlopen door hun gedrag te veranderen. Dit type heffingen werkt feitelijk als een gebruiksonafhankelijke lastenverzwaring, die direct of indirect tot aantasting van de koopkracht leidt. Eventuele onrechtvaardigheden willen we via inkomensbeleid corrigeren (draagkrachtbeginsel). We kiezen er dus niet voor om (milieu-)heffingen inkomensafhankelijk te maken.
- 2.8. We streven naar een meer ecologische belastingheffing. Daaraan kan vorm worden gegeven door het inbouwen van milieudoelstellingen in het bestaande belastingstelsel, bij voorbeeld in de BTW met toepassing van het hoogste tarief op bepaalde milieu-onvriendelijke produkten.

III. Milieubeleid is grensoverschrijdend

- 3.1. Onze milieuproblemen worden nog verscherpt door de problemen elders ter wereld. Daar komen we niet erg ver met het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt. Maar onverkort en op de oude voet doorgaan met produceren en consumeren bedreigt het voortbestaan van onze planeet. Duurzame ontwikkeling is niet alleen eerlijk delen met toekomstige generaties. Het is ook eerlijk delen met de rest van de wereld. Alle landen zullen zich in

hun leefwijze moeten aanpassen aan het ecologisch potentieel. Dit bepaalt de groeiomgankelijkheden van Noord en Zuid. Daarom is een herverdeling tussen arme en rijke landen nodig. Het is niet meer dan eerlijk dat de grootste inspanning vraagt van de hooggeïndustrialiseerde landen die nu in betrekkelijke of zeer grote welvaart leven.

- 3.2. Een effectief en geloofwaardig milieubeleid houdt rekening met het grensoverschrijdend karakter van milieuproblemen. Dat betekent, dat er een internationaal en met name Europees milieubeleid moet komen. Ons land heeft echter ook de opdracht door een nationale milieupolitiek en door milieudiplomatie andere (Europese) landen mee te krijgen. Nederland hoort bij de meest welvarende en de meest vervuilde landen ter wereld. Ons land kan en moet dus voorop lopen als het gaat om milieubeleid. Herstel van de milieukwaliteit in eigen land kan - zeker voor zover de problemen gebiedsgebonden zijn (afval, bodem, grondwater) - niet afhankelijk worden gesteld van internationaal milieubeleid.
- 3.3. Voor een rechtvaardiger verdeling van de beperkte milieugebruiksruimte valt aan beperking van het beslag dat door de geïndustrialiseerde wereld opgelegd wordt en selectieve groei in de Derde Wereld niet te ontkomen. De afhankelijkheid van de Derde Wereld van een beperkt aantal (te) goedkope grondstoffen moet sterk verminderen; ook al omdat de uitbreiding van de voor export bedoelde landbouwgewassen de lokale voedselvoorziening en de natuur in gevaar brengt. Een selectieve economische ontwikkeling gericht op diversificatie van (milieuveilige en arbeidsintensieve) producten is gewenst. Hiervoor is gerichte overdracht van kennis en kapitaal nodig, waarbij de schuldenpositie van de ontwikkelingslanden wordt verbeterd. In alle handels- en grondstoffenovereenkomsten moeten rechtvaardige prijzen, duurzame produktiemethoden en milieubehoud uitgangspunt en randvoorwaarde zijn.
- 3.4. Nederland zal zich bovendien moeten inzetten voor internationale fondsvorming ten behoeve van milieuherstel en -preventie in Midden- en Oost-Europa en de Derde Wereld. Hierbij moeten we ons realiseren dat de milieuproblemen in Oost-Europa en de Derde Wereld onvergelijkbaar zijn. In Oost-Europa veroorzaakt

een verouderde industrie ernstige lucht- en bodemverontreiniging. Ook het Nederlandse milieu kan hierdoor worden beïnvloed. In de Derde Wereld is het vooral de aantasting van de natuurlijke omgeving door houtkap, erosie en dergelijke die de natuur verwoest, de ontwikkeling jaren terugdraait en leidt tot uitsterven van ontelbare planten- en diersoorten. Daarom mag fondsvorming voor milieuherstel in Oost-Europa, hoe nodig ook, niet leiden tot verdere “vervuiling” van de ontwikkelingshulp. Een aanzienlijk deel van de voor het herstel van het milieu beschikbare gelden zal voor natuurbehoud in de Derde Wereld moeten worden besteed, waarvoor de gelden van kwijt te schelden schulden gebruikt kunnen worden, bij voorbeeld voor de aankoop van bossen/wouden.

IV. Uitvoeringsaspecten

- 4.1. Een beter milieubeleid begint bij de mensen zelf. Milieuherstel vraagt een aanmerkelijke gedragsverandering van particuliere consumenten en grote en kleine producenten. Milieuvoorlichting en -educatie zijn daarbij onmisbaar. Deze moeten zijn gericht op bewustwording en algemene motivatie, en aangeven op welke manieren mensen natuur en milieu kunnen beschermen. Onderwijs, milieu-, branche- en consumentenorganisaties kunnen hierin een belangrijke rol spelen.
- 4.2. Wij willen dat mensen tijd en energie steken in een zorgvuldige omgang met natuur en milieu. De inzet die dat vraagt, vraagt ook aandacht van de overheid voor het publieke domein (vuilnisophaal, schoonhouden van straten, etc.). De overheid zal een voorbeeldfunctie dienen te vervullen in milieuvriendelijk handelen en het nakomen van regels.
Verder zijn er voorzieningen nodig die uitnodigen tot milieuvriendelijk handelen (glas- en papierbakken, chemobakken bij winkeliers, “retourshops” waar mensen hun afval kwijt kunnen, en dergelijke).
- 4.3. Een beter milieubeleid vraagt ook een actieve overheid die voorwaarden schept voor:
 - herstructurering van de economie;
 - ontwikkeling en invoering van schone technologie;
 - marktordening ten dienste van een duurzame ontwikkeling.

- Het uitsluitend hanteren van het marktmechanisme is onvoldoende. Dit wordt uitgewerkt in een concreet actieprogramma.
- 4.4. Duidelijkheid in overheidsoptreden is onmisbaar om het draagvlak voor milieubeleid in stand te houden. Wanneer milieuvriendelijke stoffen, processen of producten worden verboden, moet duidelijk zijn in welk jaar uiterlijk een eind moet zijn gekomen aan de toepassing. In wet- en regelgeving moet dit worden vastgelegd. Ook moeten daarin milieudoelstellingen zijn opgenomen, waaruit tussendoelen en toetsingsmomenten kunnen worden afgeleid die passende maatregelen mogelijk maken.
 - 4.5. Wet- en regelgeving, ge- en verboden zijn belangrijk, maar pas geloofwaardig als ze ook worden nageleefd. Dat betekent dat maatregelen handhaafbaar en controleerbaar moeten zijn en dat de strafmaat in overeenstemming is met de ernst van de overtreding. Onze eerste zorg is milieuvriendelijker gedrag.
 - 4.6. Stoffen en processen die van invloed zijn op de kwaliteit van het milieu en die niet direct worden verboden, willen wij onderwerpen aan ecologisch onderbouwde toelatingseisen. Toelating heeft een beperkte geldigheidsduur. De achterstand in het beschikken over de benodigde vergunningen moet snel worden ingelopen. Vergunningen worden uitsluitend op tijdelijke basis verleend. Voor er opnieuw een vergunning komt, moet eerst zijn gekeken naar het effect op het milieu en of er schonere alternatieven zijn. Als de milieu-inzichten veranderen of schonere producten of processen beschikbaar komen tijdens de looptijd van een vergunning, kan het nodig zijn die tussentijds in te trekken, dan wel te wijzigen.
 - 4.7. Milieubeleid is integratiebeleid en moet dus doelstelling zijn in het beleid van alle departementen. Daarnaast gaat bezien worden op welke manier bepaalde departementen worden herschikt om een meer integrale aanpak van milieuaspecten te waarborgen.
 - 4.8. Milieubeleid is ook mondiaal beleid. Het is dringend nodig dat daarvoor de instrumenten voor een internationale (milieu-) rechtsorde worden versterkt evenals de instrumenten om veranderingen op mondiaal niveau te managen.

Uitvoerig is gediscussieerd over de Golfoorlog en de betrokkenheid van de partij daarbij. In dit kader werden diverse moties ingediend, waarvan uiteindelijk de volgende werden aangenomen:

Golfoorlog

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam

1. overweegt dat:
 - a. de oorlog in de Golf als oorzaak heeft de schending van de internationale rechtsorde door Irak met de inval in Koeweit op 2 augustus 1990;
 - b. Nederland als lid van de internationale volkerengemeenschap de uitvoering van resoluties van de Verenigde Naties tot zijn verantwoordelijkheid rekent;
 - c. VN-resolutie 678 verschillende mogelijkheden open liet voor het uitoefenen van maximale druk op Irak om zich uit Koeweit terug te trekken;
 - d. het militair ingrijpen in de Golf het herstel van de soevereiniteit van Koeweit beoogt, maar geen oplossing biedt voor andere problemen in het Midden-Oosten;
 - e. de internationale politieke situatie (het wegvallen van de Koude Oorlog) sterk is gewijzigd en kansen biedt voor een geloofwaardige handhaving van de internationale rechtsorde door middel van de VN;
 - f. moet worden voorkomen dat de voortdurende economische, sociale en politieke ongelijkheid tussen bevolkingsgroepen en landen in het Midden-Oosten, maar ook op andere continenten, steeds opnieuw tot gewapende conflicten leidt;
 - g. voor een geloofwaardige internationale politiek een kritische beschouwing van met name het wapenexportbeleid van de Westerse landen naar het Midden-Oosten en de Derde Wereld noodzakelijk is;
2. kan zich vinden in de opstelling van de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur;
3. is van mening dat:
 - a. al het mogelijke moet worden gedaan om bij de eerste gelegenheid naast het militair ingrijpen ook langs politieke en diplomatieke weg, bij voorbeeld door een staakt-het-vuren, het conflict te beëindigen;
 - b. iedere escalatie van de oorlog die een ander doel dient dan het herstel van de soevereiniteit van Koeweit moet worden tegengegaan;

- c. alle mogelijke humanitaire hulp dient te worden verleend aan degenen die door de oorlog worden getroffen;
 - d. uitsluitend in het kader van internationale verplichtingen en alleen in het uiterste geval een uitbreiding van defensiehulp aan de landen die bijdragen aan de uitvoering van de VN-resolutie overwogen kan worden;
 - e. het aanbod van militaire bijstand ter verdediging van de Israëli-sche bevolking volle ondersteuning verdient;
 - f. nu reeds inspanningen, zoals een bezinning over een effectieve eigen Europese opstelling, noodzakelijk zijn met het oog op een internationale conferentie over het Midden-Oosten, waarbij onder andere wederzijdse wapenvermindering aan de orde is;
 - g. met andere sociaal-democratische partijen moet worden gewerkt aan een veiligheids- en ontwikkelingsbeleid, dat aan de nieuwe internationale politieke verhoudingen is aangepast en waarbij met name het wapenexportbeleid wordt herzien;
4. spreekt uit dat er geen enkele rechtvaardiging kan zijn voor het gebruik van biologische, chemische of nucleaire wapens en is dan ook van mening dat:
 - a. de PvdA alles in het werk moet stellen om het gebruik van der-gelijke wapens te voorkomen;
 - b. Nederland haar deelname aan de Golfoorlog onmiddellijk dient te beëindigen als de uitvoering van de VN-resolutie 678 blijkt te leiden tot een als eerste gebruiken van deze NBC-wapens door een of meer landen die uitvoering geven aan de VN-resolutie 678;
 5. verzoekt de bewindslieden, de Tweede- en Eerste-Kamerfractie en het partijbestuur hieraan uitvoering te geven;
 6. en gaat over tot de orde van de dag.

Nederlandse militairen in Golfoorlog

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam,

1. neemt in aanmerking:
 - a. de actuele situatie in het gebied rond de Perzische Golf;
 - b. de aanwezigheid van Nederlandse militairen in dit gebied;
 - c. het standpunt van het Nederlandse parlement in deze;
2. overweegt dat:

- a. de situatie in het gebied rond de Perzische Golf verder kan escaleren;
- b. inzet van meer Nederlandse militairen in het gebied wel eens onvermijdelijk zou kunnen zijn;
3. spreekt uit dat het inzetten van dienstplichtige militairen op onvrijwillige basis te allen tijde wordt afgewezen;
4. verzoekt het landelijk partijbestuur van de Partij van de Arbeid deze motie onder de aandacht te brengen van de leden van de Tweede- en Eerste-Kamerfractie van onze partij, alsmede de eerstverantwoordelijke PvdA-bewindslieden;
5. en gaat over tot de orde van de dag.

Koerden

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam,

1. constateert dat:
 - a. de Koerden, een volk van ruim twintig miljoen mensen, zowel in Turkije, Irak, Iran en Syrië achtergesteld en onderdrukt worden;
 - b. de Koerden in Turkije niet als volk worden erkend en zij zich om die reden noch politiek, noch cultureel mogen manifesteren, en slachtoffer zijn van veelvuldige mensenrechtenschendingen en dat sinds het uitbreken van de recente Golf-oorlog de Koerden in Turkije aan verhoogde repressie bloot staan, in het kielzog van de toegenomen militarisering van het Zuidoosten van Turkije;
 - c. de Koerdische burgerbevolking in Irak al jaren het slachtoffer is van genocide praktijken door middel van gifgasbombardementen en grootschalige verwoesting van Koerdische dorpen en steden, en dat zij massaal gedeporteerd werd naar het zuiden van Irak;
 - d. aan een hoopvolle toezegging voor regionale autonomie voor de Koerden in Irak in 1970, door de Iraakse autoriteiten geen invulling is gegeven;
 - e. ook de internationale gemeenschap tot nu toe het recht op zelfbeschikking van het Koerdische volk niet heeft erkend en het Koerdische vraagstuk zelfs systematisch van de internationale politieke agenda heeft geweerd;
 - f. het Koerdisch gewapend verzet van de afgelopen jaren in Turkije en Irak in direct verband staat met de onderdrukking van het

Koerdische volk door de autoriteiten, en tot doel heeft het recht op zelfbeschikking te realiseren;

2. spreekt uit dat:
 - a. het recht op zelfbeschikking van de Koerden moet worden erkend;
 - b. er, mede in EG-verband, druk op onder andere de Turkse regering moet worden uitgeoefend om de politieke en culturele rechten van de Koerden te respecteren;
 - c. het Koerdische vraagstuk op de agenda van de internationale VN-vredesconferentie over het Midden-Oosten moet worden geplaatst, na beëindiging van de Golfoorlog;
3. en gaat over tot de orde van de dag.

Bij het agendapunt Politieke actualiteit werden de volgende moties aangenomen:

Baltische staten

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam,

1. overweegt dat:
 - a. de afgelopen maand door Sovjet-autoriteiten tot tweemaal toe grof geweld is gebruikt in een poging de bevolkingen van Litauen en Letland en hun democratisch gekozen regeringen te intimideren;
 - b. het optreden in de Baltische staten een teken is van een dreigende terugkeer naar de oude niet-democratische verhoudingen in de Sovjet-Unie;
 - c. via een vreedzame politieke dialoog een oplossing voor de geschillen tussen de Baltische staten en de Sovjet-Unie gevonden moet worden;
 - d. met het terugtrekken van militaire eenheden uit de Baltische staten een mogelijkheid voor herstel van deze dialoog is geschapen;
2. spreekt als zijn mening uit dat:
 - a. de Europese Gemeenschap aan de Sovjet-Unie duidelijk moet blijven maken dat zinvolle samenwerking met dit land niet mogelijk is wanneer democratische hervormingen worden teruggedraaid en het zelfstandigheidsstreven in de Baltische staten met geweld wordt onderdrukt;

- b. de Europese Gemeenschap de onderhandelingen over de technische en financiële samenwerking met de Sovjet-Unie moet (blijven) opschorten totdat de politieke dialoog tussen de Sovjet-Unie en de Baltische staten hersteld is;
 - c. een speciale zitting van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa nodig is om een oordeel over de situatie in de Baltische staten te kunnen uitspreken;
 - d. de Socialistische Internationale haar lid-partijen in de Baltische staten actief moet ondersteunen;
 - e. de PvdA in haar banden met de Sovjet-Unie slechts nog contacten onderhoudt met democratische, en met voorkeur sociaal-democratische, bewegingen:
3. verzoekt de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur aan deze motie uitvoering te geven;
 4. en gaat over tot de orde van de dag.

Mensenrechten in Syrië

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam

1. overweegt dat:
 - a. in Syrië de mensenrechten onder het bewind van president Assad langdurig en consequent worden geschonden;
 - b. dat grove schending van de mensenrechten voor de EG doorgaans aanleiding is om prioritaire betrekkingen met derde landen op te schorten en zeker niet om deze aan te gaan;
 - c. er in de situatie van de mensenrechten in Syrië tot op heden geen verbetering is opgetreden;
2. constateert dat de EG op maandag 4 februari 1991 een akkoord voor economische en technische samenwerking met Syrië zal afsluiten voor een bedrag van 146 miljoen ECU tot 31 oktober 1991;
3. betreurt het dat de lidstaten van de EG door het sluiten van deze overeenkomst wederom de mensenrechten ondergeschikt zullen maken aan korte termijn strategische overwegingen;
4. vreest dat deze houding bijdraagt tot een verdere toename van de politieke instabiliteit in het Midden-Oosten;
5. spreekt zijn afkeuring uit over het besluit van 29 januari 1991 van de EG om een dergelijk akkoord aan te gaan;

6. verzoekt dit standpunt over te brengen aan de Nederlandse regering en de socialistische fractie in het Europese Parlement;
7. en gaat over tot de orde van de dag.

Handhaving 1,5% ontwikkelingssamenwerking

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam

1. overweegt dat:
 - a. het PvdA-verkiezingsprogramma zich uitspreekt voor het minimaal besteden van 1,5% van het Netto Nationaal Inkomen aan ontwikkelingssamenwerking;
 - b. in het Regeerakkoord de "handhaving van de 1,5%-afpraak" is vastgelegd;
 - c. volgens het verkiezingsprogramma en herbevestigd door de partijraad de oneigenlijke toerekening van posten naar de begroting voor ontwikkelingssamenwerking die leidt tot de feitelijke verlaging van de te besteden hulp moet worden teruggedrongen;
 - d. de Tweede Kamer in januari 1990 met de motie-Tommel heeft vastgelegd dat hulp aan Oost-Europa niet betaald mag worden uit de begroting voor Ontwikkelingssamenwerking;
2. constateert dat:
 - a. als onderdeel van de oneigenlijke toerekening, in de begroting 1990 voor de opvang in Nederland van asielzoekers 226 miljoen gulden werd gereserveerd en dat dit bedrag in de begroting 1991 is opgetrokken tot 420 miljoen gulden;
 - b. de armoede in veel ontwikkelingslanden in het afgelopen decennium is toegenomen;
 - c. de gevolgen van de Golfoorlog veel arme landen, met name in Afrika, extra zwaar zullen treffen;
3. is van mening dat in plaats van te bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking juist extra hulp gerechtvaardigd is;
4. verzoekt de fractie en na de fractie de bewindslieden:
 - a. vast te houden aan minimaal 1,5% van het Netto Nationaal Inkomen voor ontwikkelingssamenwerking;
 - b. te ijveren voor een versnelde terugdringing van het gebruik van de begroting Ontwikkelingssamenwerking voor oneigenlijke uitgaven.

Logo

Het congres van de PvdA, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari te Amsterdam, spreekt zich uit tegen de vervanging van de roos in de vuist door de PvdA in een rechthoek en draagt het partijbestuur op, de roos in de vuist zo snel mogelijk weer als logo van de partij te gebruiken.

Tussenbalans

Het congres van de PvdA, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam

1. overweegt dat:
 - a. bij de voorbereiding van de zogeheten tussenbalans voorstellen naar buiten komen, die lage inkomensgroepen hard treffen;
 - b. ook bij de invulling van bezuinigingen de doelstelling van een rechtvaardig inkomensbeleid moet worden gehandhaafd;
2. spreekt als zijn mening uit dat de tussenbalans niet mag leiden tot het loslaten van de koppeling en tot scheefgroei van de inkomensverhoudingen;
3. verzoekt de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur de tussenbalans dienovereenkomstig te beoordelen;
4. en gaat over tot de orde van de dag.

Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 1 en 2 februari 1991 te Amsterdam,

1. heeft kennis genomen van berichten van de vier centrales van overheidspersoneel over mogelijke door het kabinet voorgenomen wijzigingen in de financiering van pensioenen van ambtenaren;
2. constateert dat een zodanige wijziging zou betekenen dat de overheid als werkgever haar achterstand in en verplichtingen met betrekking tot het betalen van pensioenpremie niet nakomt en dat er bovendien miljarden aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) worden onttrokken;
3. stelt vast dat pensioengeld uitgesteld loon is van ambtenaren en dat dit geld niet aan de gemeenschap toebehoort;
4. spreekt uit dat de overheid haar verplichtingen inzake de premiebetalingen als goed werkgever dient na te komen en niet gerechtigd is pensioengelden van werknemers uit het ABP te onttrekken;

5. dringt er bij de Tweede-Kamerfractie op aan niet in te stemmen met eventuele voorstellen zoals bovengenoemd.

Verkiezingen

Tot leden van het *partijbestuur* werden gekozen:

- Voorzitter: Mw. M. Sint (enkelvoudige kandidaatstelling)
- Eerste vice-voorzitter: F. Castricum (enkelvoudige kandidaatstelling)
- Tweede vice-voorzitter: Mw. A. Brouwer-Korf (tegenkandidaten: M.J. van Rijn en J.P. de Waart)
- Secretaris: A. Beck (enkelvoudige kandidaatstelling)
- Penningmeester: W. Etty (tegenkandidaat: Mw. M. Koopman-Krijt)
- Internationaal secr.: J.M. Wiersma (enkelvoudige kandidaatstelling)
- Bestuurslid vr. leden: Mw. B.M. van Dijk (enkelvoudige kandidaatstelling)

Overige leden:

1. W.A. Vermeend	6599 stemmen
2. Mw. M. Meindertsmā	6448 stemmen
3. M. Hoogland	5737 stemmen
4. Mw. S. Strikwerda-van Klinken	5408 stemmen
5. T. Apostolou	5386 stemmen
6. J. Chandoe	5255 stemmen
7. P. Zelissen	5233 stemmen
8. Mw. J. Overdijk-Francis	5018 stemmen
9. Mw. S. Arda	4907 stemmen
10. Mw. G. v.d. Bergh	4558 stemmen
11. H. v.d. Vlist	4436 stemmen
12. J. v.d. Berg	4452 stemmen
13. J.P. de Waart	4345 stemmen
14. P. van Kuilenburg	3930 stemmen
15. Mw. W. Plemper
(na herstemming)	3580 stemmen
16. P. Rombouts
(na herstemming)	3533 stemmen

Plaatsvervangende leden;

1. D. Ouwerkerk
2. M.J. van Rijn
3. W. Peeters
4. Mw. C. van Rest
5. C. Verspuy
6. Mw. L. van Balen
7. H. Verkoren
8. W. van Gelder
9. S. Hupkes
10. mw. C. Posthuma

Tot leden van het *congrespresidium* werden verkozen:

1. Mw. A. Grewel	8086 stemmen
2. G. Heijne den Bak	6822 stemmen
3. R. Zunderdorp	6686 stemmen
4. Mw. W. Ruygrok	6454 stemmen
5. Mw. G. Faber	6393 stemmen
6. H. Ouwerkerk	5999 stemmen
7. E. Jongejan	3884 stemmen
- (na herstemming)

Plaatsvervangende leden:

1. A.H.A. Lensen
2. P. Hol
3. J. Herberigs
4. W. Scheerder
5. A. v.d. Wey
6. D. v.d. Meeberg
7. D. Adema

Tot leden van de *beroepscommissie* werden verkozen:

1. Mw. N. Salomons	5213 stemmen
2. A. Cnoop Koopmans	4220 stemmen
3. S. Patijn	3141 stemmen

Plaatsvervangende leden:

1. Mw. E. Schmitz
2. H. Roethof
3. M. Cohen

Tot leden van de *Onafhankelijke commissie kandidaatstelling Tweede Kamer* werden verkozen:

1. Mw. A. Grewel	5609 stemmen
2. Mw. S. Langedijk-de Jong	5527 stemmen
3. A. v.d. Hek	4727 stemmen
4. Mw. N. Salomons	3768 stemmen
(na herstemming)	
5. Mw P. Schroder	3096 stemmen
(na herstemming)	
6. K. de Vries	2957 stemmen
(na herstemming)	

Plaatsvervangende leden:

1. J. Lammers
2. Mw. M. Drees
3. H. Ouwerkerk
4. Mw. E. Pastoors
5. Mw. G. Tromp
6. M. Konings

28 SEPTEMBER 1991

Naar aanleiding van de kabinetsplannen rond WAO en Ziektewet, die in de zomer van 1991 bekend werden, riep het partijbestuur op zaterdag 28 september 1991 te Nijmegen het congres in een extra zitting bijeen. Aldaar werden de volgende moties aangenomen:

WAO/Ziektewet, Wim Kok

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 28 september 1991 te Nijmegen

1. heeft kennis genomen van:
 - a. de brief van Wim Kok d.d. 4 september 1991 aan de leden van de PvdA;

- b. de verklaring van het partijbestuur d.d. 31 augustus 1991;
2. is van mening dat:
- a. de WAO/Ziektewet-voorstellen moeten worden gezien in het kader van arbeidsmarktontwikkeling en arbeidsomstandighedenbeleid;
 - b. bij de uitvoering van de WAO/Ziektewet-voorstellen het volumebeleid de allerhoogste prioriteit moet hebben;
 - c. nieuwe feiten en inzichten in de volume-ontwikkeling en in de vormgeving van de beperking van duur en hoogte van de WAO-uitkering niet mogen worden uitgesloten;
3. draagt de Tweede-Kamerfractie op:
- a. bij de behandeling van de wetsontwerpen in het parlement voorstellen te doen voor een aanscherping van het voorgestelde volumebeleid en voor een effectieve uitvoering ervan, onder andere door:
 - a1. met alle ten dienste staande middelen zo spoedig mogelijk te bewerkstelligen dat de beoogde cultuuromslag bij de uitvoeringsorganen daadwerkelijk wordt gerealiseerd;
 - a2. het zonodig snel invoeren van een quota-regeling volgens de WAGW als de voorstellen met betrekking tot preventie, integrale gevalbehandeling en reïntegratie niet werkelijk effectief worden;
 - b. alsnog een uiterste inspanning te doen om een bevredigende oplossing te vinden voor de zogenaamde "onomkeerbare gevallen";
 - c. bij de behandeling van de wetsontwerpen de volume-ontwikkeling nauwlettend in de gaten te houden en de voorgestelde beperkingen van hoogte en duur van de WAO-uitkering waar mogelijk te verzachten, met name voor de "oude gevallen", naar de mate dat het aangescherpte volumebeleid succesvol blijkt;
4. steunt de politieke afweging en opstelling van de Tweede-Kamerfractie inzake de kabinetsvoorstellen en aanvaardt de herziene WAO/Ziektewet-voorstellen als onderhandelingsresultaat;
5. spreekt zijn vertrouwen uit in Wim Kok en de overige PvdA-bewindspersonen.

Terugkeer in arbeidsproces

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 28 september 1991 te Nijmegen

1. dringt er op aan dat bij verdere uitwerking van de WAO-Ziekte-wetvoorstellen de terugkeer in het arbeidsproces zoveel mogelijk dient te worden bevorderd, waarbij de werkgevers moeten worden verplicht hieraan volledig mee te werken;
2. hiertoe moeten tevens de medische keuringen en begeleiding meer gericht worden op vergroting van de mogelijkheden tot terugkeer in het arbeidsproces door o.a. verbetering in de werksituatie, aangepaste arbeid en/of herscholing;
3. over deze mogelijkheden dient met de sociale partners overleg te worden gevoerd;
4. en gaat over tot de orde van de dag.

Tijdens dit congres zou ook aandacht geschonken worden aan de Troonrede en Miljoenennota 1992. Vanwege de tijdsdruk werd besloten dat onderwerp van de agenda af te voeren en aan de Tweede-Kamerfractie te verzoeken kennis te nemen van de in dat kader door de partij geproduceerde stukken.

13 EN 14 MAART 1992

Op deze dagen kwam het congres wederom in een extra zitting te Nijmegen bijeen, dit maal om te discussiëren over de vernieuwingsvoorstellen naar aanleiding van het door de Commissie-Van Kemenade uitgebrachte rapport "Een partij om te kiezen". Tevens discussieerde het congres over het rapport van de Commissie-Wolfson inzake de verzorgingsstaat. Om te voorzien in de vacature van voorzitter en eerste-vice-voorzitter, ontstaan door het vertrek van respectievelijk mw. M. Sint en F. Castricum, koos het congres F. Rottenberg en R. Vreeman tot voorzitter, respectievelijk eerste vice-voorzitter. Het congres nam de volgende resoluties aan:

Partijvernieuwing

1. Vernieuwing "in praktijk"
 - a. De PvdA ondersteunt in belangrijke mate de aanbevelingen uit "Een partij om te kiezen". Een aantal van deze aanbevelingen betreft in hoofdzaak de organisatie van werkzaamheden van de PvdA-vertegenwoordigers in het openbaar bestuur of het partij-

bestuur. Zij vragen om uitwerking en bovenal om daadwerkelijke uitvoering in de praktijk. Ondersteuning van deze aanbevelingen kan echter niet vrijblijvend zijn; zij verplichten de aangesproken partijgeledingen tot bezinning op hun functioneren en tot concrete wijzigingen in hun organisatie en werkwijze, om zo mee vorm te geven aan “een andere partij”.

- b. Voor een deel gaat het om zaken die al in gang gezet zijn en voor een deel om zaken die nog concreet uitgewerkt moeten worden. In die gevallen zal het partijbestuur zo spoedig mogelijk met nadere concrete voorstellen komen.
- c. Het betreft de volgende aanbevelingen uit “Een partij om de kiezen”; aanbevelingen, die zoals gezegd, door het partijbestuur van harte worden ondersteund:
 - d. - Fracties van de PvdA in de vertegenwoordigende organen werken plannen uit voor een meer op de buitenwereld gerichte werkwijze, fractie-organisatie en adviesstructuur.
 - Het partijbestuur stroomlijnt - in samenspraak met (Kamer)fracties - de PvdA-adviesstructuur.
 - De interbestuurlijke communicatie tussen PvdA-bestuurders en -vertegenwoordigers op verschillend bestuurlijk niveau wordt verbeterd en gecoördineerd.
 - Hervormingen die tot doel hebben de macht van de kiezers in ons door partijen gedomineerd stelsel te vergroten worden uitgewerkt en verdedigd.
 - De partij manifesteert zich nadrukkelijk ook als maatschappelijke organisatie en zoekt uitdrukkelijk contact met andere maatschappelijke organisaties.
 - Tijd, menskracht en aandacht worden geïnvesteerd in meningsvorming en ideeënontwikkeling - met gebruikmaking van deskundigheid en door het opzetten van “netwerken” - binnen de partij en in de informatievoorziening aan leden.
 - Bij de inhoudelijke meningsvorming en besluitvorming in de partij wordt de betrokkenheid van alle leden vergroot.
 - Aan recrutering en scholing van partij kader en potentiële vertegenwoordigers in (semi-)publieke organen wordt meer systema-

tisch en professioneel aandacht geschonken.

- Het instrument van het partijreferendum als attractief middel om de betrokkenheid van de leden te vergroten wordt concreet uitgewerkt. Dit kan immers een belangrijke rol spelen bij een intensivering van de menings- en ideeënvorming in de partij. Het partijbestuur ontwikkelt op de kortst mogelijke termijn een reglement terzake.
- De reorganisatie van het partijbureau, gericht op het ontwikkelen van het bureau tot een professionele, dienstverlenende organisatie voor leden, sympathisanten en belangstellenden wordt doelgericht voortgezet.
- Het partijbestuur zal de neveninstellingen vragen te rapporteren over de bijdrage aan de vernieuwing en aan een vernieuwde partij die zij kunnen leveren en over de organisatorische veranderingen die daarvoor in eigen huis nodig zijn. Het partijbestuur brengt daarbij uitdrukkelijk de optie in van eventuele integratie in de reguliere partijorganisatie. De onafhankelijke positie van de JS blijft gewaarborgd.

2. Europeanisering

- a. De PvdA dient organisatorische consequenties te trekken uit de voortgaande Europeanisering van economie en politiek.
- b. Dit betekent, dat de PvdA de totstandkoming van een Europese sociaal-democratische partij onder een nieuwe naam, met een gezamenlijk verkiezingsmanifest dat in plaats treedt van de nationale Europese verkiezingsprogramma's, actief bevordert.
- c. De PvdA kiest daarbij voor de introductie van meerderheidsbesluitvorming op Europees partijniveau en voor de mogelijkheid van een individueel lidmaatschap van die te vormen Europese sociaal-democratische partij.

3. Beginselprogramma

- a. Tal van maatschappelijke ontwikkelingen geven aanleiding tot een herbezinning op identiteit en uitgangspunten van de PvdA.
- b. Een nieuw beginselprogramma kan het vernieuwingsdebat binnen de sociaal-democratie bevorderen.

c. Het aanstaande congres over de toekomst van de verzorgingsstaat kan worden benut als een opstap. In 1994, bij de viering van 100 jaar sociaal-democratie in Nederland, zal over de uitgangspunten van een beginselprogramma van gedachten worden gewisseld, waarna een nieuw beginselprogramma kan worden opgesteld.

4. Verkiezingsprogramma

a. Het verkiezingsprogramma wordt vastgesteld op het partijniveau van de desbetreffende verkiezing:

- op de afdelingsvergadering: het gemeenteprogramma;
- op de gewestelijke vergadering: het provinciaal programma;
- op het congres: het programma voor de Tweede Kamer en het Europees Parlement. (Zie Voorstel 2 alinea b, waarin sprake is van een gezamenlijk verkiezingsmanifest i.p.v. het nationale Europese verkiezingsprogramma.)

b. Het verkiezingsprogramma dient een program op hoofdlijnen te zijn dat is gebaseerd op onderliggende - door het congres vastgestelde - themarapporten en standpunten. De bepaling van de inhoud van dat programma vindt plaats op grond van de volgende criteria: een analyse van maatschappelijke ontwikkelingen, de selectie van herkenbare sociaal-democratische prioriteiten en de bepaling van een electorale strategie.

5. Progressieve samenwerking

a. De PvdA verwelkomt een open en gezamenlijk debat tussen progressieve burgers en hun partijen over de toekomst van progressieve politiek in Nederland. De PvdA erkent de noodzaak van een dergelijk geïntensiveerde dialoog in het kader van progressieve machtsvorming.

b. Met het oog hierop wil het partijbestuur in contact treden met D66 en Groen Links en hen voorstellen de wetenschappelijke instituten van de diverse partijen te verzoeken een programmatische verkenning op hoofdpunten te verrichten, op basis waarvan de mogelijkheden en onmogelijkheden van progressieve samenwerking nader in kaart kunnen worden gebracht.

6. Organisatiestructuur

a. De organisatiestructuur van de PvdA wordt sterk vereenvoudigd: de organisatie van de partij wordt helder afgestemd op het openbaar bestuur.

b. Dit betekent, dat er voortaan één afdeling per gemeente - met eventuele onderafdelingen -, één gewest per provincie en één landelijke organisatie (congres/partijbestuur) voor de rijksoverheid en Europa bestaat.

Er is plaats voor buitenlandse afdelingen.

7. Lidmaatschap van de partij

a. Het congres is van mening dat het - ter vergroting van de toegankelijkheid van de partij - nuttig is om variatie aan te brengen in de wijze waarop burgers vorm kunnen geven aan hun betrokkenheid met de partij.

b. Dit betekent, dat het lidmaatschap van de partij een nationaal lidmaatschap wordt, waarvan wordt afgeleid het recht van leden om ledenrechten uit te oefenen op gewestelijk en afdelingsniveau.

c. Tevens wordt het donateurschap ingevoerd.

Bestaande niet-wettelijke onverenigbaarheden van publieke en partijfuncties worden zoveel mogelijk afgeschaft.

8. De afdeling

a. De vereenvoudiging van structuur en regelgeving leidt op het niveau van de afdeling tot een vermindering van de werkbelasting, opdat op optimale wijze menings- en ideeënvorming aan besluitvorming kan worden gekoppeld en opdat ruimte ontstaat voor maximale lokale, maatschappelijke contacten.

b. Dit betekent dat de afdeling primair verantwoordelijk is voor de meningsvorming, besluitvorming en recrutering met betrekking tot het lokaal beleid. Het blijft de afdelingen daarbij vanzelfsprekend toegestaan om meningsvorming te organiseren over onderdelen van provinciaal, nationaal en internationaal beleid. De

afdeling wordt daarbij - indien gewenst - ondersteund door het landelijk partijbureau.

- c. Het staat afdelingen vrij om in het kader van de meningsvorming, rekening houdend met de regionale bestuurlijke organisatie (bij voorbeeld WGR-gebieden), te komen tot regionale samenwerkingsverbanden.

9. Het gewest

- a. De vereenvoudiging van structuur en regelgeving leidt op het niveau van het gewest tot het terugbrengen van de gewestelijke functie tot twee hoofdtaken: de oriëntatie op de provinciale politiek en de organisatorische scharnierfunctie in de partij.

- b. Dit betekent, dat het gewest vergadert over het provinciaal beleid. Alle leden woonachtig in de desbetreffende provincie hebben toegang tot de gewestelijke vergadering en hebben spreekrecht. Deze leden worden één maal per jaar aangeschreven om hun eventuele interesse in provinciale politiek kenbaar te maken. Op grond van die resultaten ontstaat er een “netwerk provinciale politiek”, dat in ieder geval voor deze vergaderingen wordt uitgenodigd.

De gewestelijke vergaderingen bestaan uit afgevaardigden van de afdelingen. Deze afgevaardigden hebben stemrecht ten aanzien van de gewestelijke begroting, het provinciale programma, de provinciale kandidatenlijst en de verkiezing van de gewestelijke besturen.

- c. Om organisatorische redenen blijven de gewestelijke besturen hun coördinerende functie vervullen, bij voorbeeld in het kader van de verkiezingscampagnes.

- d. Het is voorts een taak voor de gewestelijke vergadering om in te spelen op de ontwikkelingen in het regionale en lokale openbaar bestuur en om te schetsen hoe - over enkele jaren - een aanpassing in het organisatiemodel kan worden aangebracht dat recht doet aan de dan ontstane structuur van het openbaar bestuur in Nederland op provinciaal, danwel regionaal of lokaal niveau.

- e. Het staat de gewestelijke besturen vrij om, gekoppeld aan het functioneren van de gewestelijk vertegenwoordigers in het partijbestuur - in het verlengde van het PB-beleidsplan - meningsvorming over (inter-)nationale politiek te ondersteunen en te organiseren. Het gewest wordt daarbij - indien gewenst - ondersteund door het landelijke partijbureau.
- f. De voorzitter van het gewest wordt, indien er meer dan één kandidaat is, via een schriftelijke procedure onder alle gewestleden gekozen.

10. Het partijbestuur

- a. Samenstelling, taak en werkwijze van het bestuur dienen veranderd te worden. Versterking van de bestuurskracht en de leiding van de vereniging zijn noodzakelijk, wil het toekomstig functioneren van de vernieuwde partij gegarandeerd zijn.
- b. Dit betekent, dat het partijbestuur zijn taakstelling dient te concentreren op zijn algemene bestuurlijke verantwoordelijkheden, gericht op:
 - de organisatie van de menings- en besluitvorming in de partij;
 - de communicatie tussen vertegenwoordigers en bestuurders van de partij;
 - de verantwoordelijkheid voor scholing en recrutering;
 - de instandhouding van de partij-organisatie.
- c. Een optimale taakuitvoering is het meest gediend met een professionele en daadkrachtige werkwijze. Om dat te bewerkstelligen is een onderscheid nodig van het partijbestuur in een klein en doelgericht Dagelijks Bestuur en een meer op afstand en minder frequent optredend Algemeen Bestuur, dat een toezichhoudende en adviserende functie heeft en als zodanig meer als klankbord voor het Dagelijks Bestuur functioneert.
- d. Het Dagelijks Bestuur van de partij bestaat uit:
 - een bezoldigd voorzitter die full-time voor de partij beschikbaar is en wiens taakomschrijving duidelijk geënt is op de

taakomschrijving van het partijbestuur. Dit betekent op termijn het integreren van de huidige functies van secretaris en voorzitter;

- een bezoldigd tweede vice-voorzitter voor internationale zaken, die tevens een andere openbare functie kan vervullen (in welk geval geen bezoldiging door de partij plaats zal vinden);
- een bezoldigd secretaris, die gedurende de periode van reorganisatie full-time voor de partij beschikbaar is. Het partijbestuur zal, bij de kandidaatstelling voor een nieuw partijbestuur, nader bepalen of tijdelijke voortzetting van een bezoldigd partijsecretaris noodzakelijk is;
- een penningmeester;
- een bestuurslid belast met het werk voor vrouwelijke leden;
- twee overige leden, waaronder de eerste vice-voorzitter, gekozen door het congres.

De nationale lijsttrekker en de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en het Europees Parlement zijn adviserend lid van het Dagelijks Bestuur.

De aan te stellen directeur van het partijbureau wordt als ambtelijk secretaris toegevoegd aan het Dagelijks en Algemeen Bestuur.

e. Het Algemeen Bestuur van de partij bestaat uit:

- het Dagelijks Bestuur;
- de nationale lijsttrekker;
- de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en het Europees Parlement;
- twaalf leden, direct gekozen door de gewestelijke vergadering;
- tien andere leden (op grond van een door het PB opgesteld profiel voor een nieuw bestuur en samenhangend met PB-beleidsplan en -prioriteiten).

Het partijbestuur kan adviserende leden uitnodigen om de vergaderingen bij te wonen.

f. De partijvoorzitter wordt, in geval van meervoudige kandidaatstelling, via een schriftelijke stemming onder alle leden van de PvdA gekozen.

- g. Het partijbestuur wordt voor twee jaar gekozen. Het congres kiest het partijbestuur in zijn tweede zittingsjaar.

11. Het congres

- a. Aan het congres moet groter gewicht worden toegekend. Het congres wordt “partijparlement” van de PvdA-leden en onderhoudt een intensieve band met meningsvormende activiteiten van afdelingen, gewesten en het algehele circuit van ideeënontwikkeling en debat in en buiten de partij.

- b. Dit betekent, dat vergaderfrequentie, samenstelling en omvang van het congres verandering behoeven. De werkwijze van het congres dient ten behoeve van beoogde politieke discussie op hoofdlijnen te worden aangepast.

- c. Het congres neemt de controlerende functie van de partijraad over en is het hoogste orgaan van de partij; het stelt de landelijke verkiezingsprogramma's vast, adviseert bij regeringsdeelname en het stelt kandidatenlijsten voor de Eerste- en Tweede-Kamerfracties en voor het Europees Parlement vast. Een uitzondering wordt hierbij gemaakt voor de aanwijzing van gewestelijke kandidaten voor de Tweede-Kamerkandidatenlijsten.

Deze taakuitbreiding maakt de partijraad overbodig; deze kan worden afgeschaft.

Leden van de kamerfracties hebben op het congres spreekrecht.

- d. Het congres komt jaarlijks bijeen.

De PvdA kiest voor een congres van een meer beperkte omvang. Per afdeling wordt per 500 leden of een gedeelte daarvan 1 afgevaardigde gekozen. Het gewicht van de stem van de afgevaardigde is afhankelijk van het aantal leden van de afdeling.

Congresafgevaardigden worden per congres gekozen, met een mandaat om op basis van de opvattingen van de afdeling en de discussie in het congres te handelen. Zij leggen desgevraagd achteraf verantwoording af aan de afdeling.

12. Kandidaatstelling

- a. Het congres is van mening, dat de besluitvorming in de partij

met betrekking tot de kandidaatstelling voor vertegenwoordigende lichamen in beginsel plaats dient te vinden op het partijniveau waar ook het verkiezingsprogramma wordt vastgesteld: de afdelingsvergadering voor de gemeenteraad, de gewestelijke vergadering voor de Provinciale Staten, het congres voor de Eerste en Tweede Kamer en het Europees Parlement.

- b. Dit betekent, dat de desbetreffende besturen in alle gevallen een voordracht doen van kandidaten van hun voorkeur, op basis van vooraf geformuleerde kwaliteitseisen en een uitgewerkt fractieprofiel. Voor wat betreft het regionale en lokale niveau worden door het desbetreffende bestuur opgestelde lijsten aan een schriftelijke stemming onder alle leden van het desbetreffende verband onderworpen. Slechts met tweederde meerderheid door de kandidaatstellende vergaderingen kan van de uitslag van die schriftelijke stemming worden afgeweken.
- c. De besturen kunnen bij de kandidaatstelling worden geadviseerd door een onafhankelijke commissie. Deze commissie kan ook evalueren, scouten en kandidaten werven en hen toetsen aan genoemde kwaliteitseisen.
- d. De gekozenen leggen in de partijorganen die hen kandidaat hebben gesteld verantwoording af.
- e. Met betrekking tot de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer kiest de PvdA grotendeels voor een centralisering van de kandidaatstelling, met dien verstande dat ieder PvdA-gewest (één van de Nederlandse provincies) het recht behoudt om op de “landelijke lijst” één provinciale kamerkandidaat te plaatsen. Deze provinciale kandidaat neemt in elk afzonderlijk gewest de tweede plaats op de lijst in. Om redenen van regionale binding van en regionale herkenbaarheid voor het electoraat kiest de PvdA voor deze procedure. Bij aftreden van de regionale kandidaat zal die kandidaat door een regionale kandidaat worden opgevolgd, ook als deze kandidaat lager op de lijst staat.

Bij het vaststellen van de resolutie over Partijvernieuwing werd eveneens onderstaande motie aangenomen:

Grootstedelijke gebieden/lokale partijorganisatie

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 maart 1992 te Nijmegen

1. gehoord de beraadslaging over de partijvernieuwing;
2. gelet op de voorstellen van het partijbestuur in de grootstedelijke gebieden de lokale partijorganisatie (het afdelingsniveau) te laten aansluiten op het openbaar bestuur (gemeentelijk niveau);
3. overweegt dat
 - a. in de grootstedelijke gebieden door de voorstellen van het partijbestuur afdelingen van enige duizenden leden zullen ontstaan;
 - b. een reorganisatie van het openbaar bestuur als gevolg van de besluitvorming in de Tweede Kamer over de regeringsnota Bestuur op Niveau II binnen niet al te lange tijd waarschijnlijk is;
 - c. de bedoelde reorganisatie van het openbaar bestuur op termijn andermaal een reorganisatie van de partijstructuur in de grote steden en de direct omliggende regio's, alsmede in overige grootstedelijke gebieden tot gevolg kan hebben;
 - d. de gepretendeerde aansluiting op het openbaar bestuur voor gemeenten waarbinnen deelgemeenten bestaan, sowieso niet volledig kan zijn;
4. spreekt uit als zijn mening, dat de grootstedelijke gebieden nader dienen te kunnen bepalen of in de lokale situatie de vorming van een afdeling of van meer afdelingen het meest wenselijk is, in overleg met gewestelijk bestuur en partijbestuur;
5. en gaat over tot de orde van de dag.

Verzorgingsstaat

1. Inleiding

- a. Het rapport van de Commissie-Verzorgingsstaat schetst een werkbaar perspectief en levert waardevolle bouwstenen voor het nieuwe verkiezingsprogramma. Daarin zal de toekomst van de verzorgingsstaat overigens in breder kader meer uitvoerig aan de orde dienen te komen.

- b. De commissie heeft zich volgens afspraak beperkt tot het toetsen van de verzorgingsstaat aan eigentijdse criteria; in de woorden van de commissie: sociale integratie, effectiviteit en legitimiteit; activerend, breed en controleerbaar.
- Te veel mensen staan aan de kant. Het scheppen van meer betaald werk en het vergroten van de deelname aan dat betaalde werk (mede) door een betere werking van de arbeidsmarkt en een verbeterde sociale infrastructuur (kinderopvang en dergelijke), zijn noodzakelijke voorwaarden om ook voor de toekomst bestaanszekerheid voor alle burgers te waarborgen.
- c. Om de doelstelling te bereiken zullen grote inspanningen moeten worden geleverd. Voor vernieuwing van de verzorgingsstaat is een cultuuromslag in denken en doen van burgers en overheid noodzakelijk. Aanpassing aan gewijzigde maatschappelijke omstandigheden en bevordering van deelname aan betaald werk staan daarbij centraal.
- d. Onvoorziene (economische) omstandigheden kunnen de versterking van het draagvlak vertragen en de doelstellingen minder snel bereikbaar maken. In dat geval kunnen beleidsaanpassingen die consequenties hebben voor alle burgers en -vermeende-zekerheden aantasten, onontkoombaar blijken. Daarbij zal uitgegaan worden van het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen.
- e. Tegen deze achtergrond is het noodzakelijk steun te blijven geven aan de hoofdlijnen van het kabinetsbeleid. Gezondmaking van de overheidsfinanciën -waarmee voor het eerst sinds lange tijd voortgang wordt geboekt- en versterking van de economische structuur zijn voorwaarden voor een verantwoord, toekomstgericht beleid.
- f. Het integratieproces gaat voort. Meer aandacht dient te worden besteed aan de Europese (supranationale) verzorgingsstaat om een bodem te leggen voor alle burgers van de gemeenschap. Daartoe dienen verdergaande afspraken te worden gemaakt over een versterking van het sociaal beleid.

2. Banengroei

a. Er is meer werk aan de winkel dan ooit. Dat is geen holle frase. Naast overdreven consumptie en grote werkdruk staan maatschappelijke behoeften, waarin niet of onvoldoende wordt voorzien en staan honderdduizenden mensen die niet of onvoldoende aan de slag komen, ondanks bestaande vacatures.

b. "Niemand aan de kant" is een ambitieuze doelstelling. Die kan alleen worden bereikt door een evenwichtige en duurzame economische ontwikkeling waarin het scheppen van zinvol betaald werk -niet alleen in loondienst- bij voortdurend hoog op de agenda staat.

Het verhogen van de lasten die drukken op milieuschadelijke activiteiten en het verlagen van belasting en premies op arbeid met het accent op de lagere inkomensgroepen bevorderen de leefbaarheid en scheppen meer werk.

c. Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moeten beter op elkaar worden afgestemd. Productiecapaciteit dient optimaal te worden benut. Niet door overwerk, maar door een intelligente arbeidsverdeling en aanpassing van het werk aan de mogelijkheden van mensen die kunnen werken. Zowel commerciële als niet-commerciële dienstverlening kan aanzienlijk worden verbeterd.

Door taakafplitsing kunnen meer mensen tegen dezelfde kosten meer werk verzetten en wordt verdringing van lager opgeleiden tegengegaan.

d. Het is hoog tijd om meer te gaan investeren in de toekomst. Wanneer overheid en bedrijfsleven zichtbaar aan de weg timmeren schept dat werk en versterkt dat de economische positie van ons land. De overheid moet zonedig zelf de economische groei bevorderen, bij voorbeeld door de infrastructuur te verbeteren, met name het openbaar vervoer, en door te investeren in het milieu. Voorrang dient te worden gegeven aan projecten die een duurzame economische ontwikkeling bevorderen.

Pensioenfondsen en institutionele beleggers dienen meer samen met de overheid aan de toekomst te bouwen.

- e. Nodig is ook dat de door de loonmatiging geschapen ruimte voor het scheppen van arbeidsplaatsen wordt gebruikt. Te veel Nederlands kapitaal wordt in het buitenland belegd. Het invoeren van een investeringsloon kan hier ten dele uitkomst bieden.
- f. De opbrengt van de nieuwe milieubelasting dient onder andere gebruikt te worden voor het verkleinen van het bruto/netto-traject.

3. Participatie

- a. De werking van het stelsel van arbeidsbemiddeling en de uitvoering van de sociale zekerheid dienen te worden verbeterd. De overheid is verantwoordelijk voor de aansturing en met werkgevers en werknemers mede-verantwoordelijk voor de uitvoering binnen één organisatie, waarin de arbeidsbemiddeling centraal staat en die zoveel mogelijk wordt geregionaliseerd. Daarin past ook een vereenvoudigde regelgeving in het bijzonder op die gebieden waar de regelgeving het doel eerder belemmert dan dichterbij brengt.
- b. Het scholingsbeleid dient meer in dienst te staan van activering, van toe- en herleiding tot de arbeidsmarkt. Scholingsmogelijkheden dienen te worden verbeterd. De zogeheten sluitende aanpak moet worden uitgebreid door het scheppen van meer werkervaringsplaatsen en de inzet van loonkostensubsidies. Het terugploegen van uitkeringsgelden (mits goed toegepast) is een adequate methode om extra en nuttige werkgelegenheid te creëren.
- c. Voor de spreiding en herverdeling van arbeid draagt de overheid een verantwoordelijkheid. Rechtstreeks door wettelijke rechten op wederkerende scholing en deeltijdarbeid (zoals deeltijdvut e.d.) te ontwikkelen. In samenspraak met sociale partners door korter werken aantrekkelijk maken.
- d. Om bestaande belemmeringen voor arbeidsparticipatie te verminderen wordt de kostwinnersvergoeding in de belasting sfeer afgebouwd, te beginnen met mensen die in 1990 18 jaar geworden zijn, de zogeheten 1990-generatie.

4. Bestaanszekerheid

- a. Hoewel bestaanszekerheid méér omvat, vormen betaald werk of een redelijk inkomen daarvan twee belangrijke hoekstenen.
- b. Bestaanszekerheid in sociaal-economische zin dient ook in de toekomst gebaseerd te blijven op solidariteit en op een evenwicht tussen rechten en plichten.
Dit betekent dat mensen die kunnen werken ook actief beschikbaar moeten zijn voor de arbeidsmarkt.
- c. Uit het voorgaande vloeit logisch voort dat niet gekozen wordt voor invoering van een zogeheten mini-stelsel in de sociale zekerheid of een basisinkomen voor iedereen.
- d. Het netto-minimumloon (100% sociaal minimum) wordt gehandhaafd.
- e. De koppeling tussen lonen en uitkeringen (met inbegrip van de AOW) op basis van de bestaande wettelijke regeling (WKA) blijft een belangrijk instrument voor het bereiken van een rechtvaardige inkomensverdeling.

Tot slot

Langs de lijnen zoals uitgezet in de resolutie en in het rapport van de Commissie-Verzorgingsstaat, moet het mogelijk zijn een brede verzorgingsstaat in stand te houden.

Een verzorgingsstaat die voor iederéén van belang is en daarom mensen bindt.

Bij het agendapunt Politieke actualiteit werden de volgende moties aangenomen:

Logo/Roos in de Vuist

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 maart 1992 te Nijmegen

1. constateert dat:

- a. het PvdA-congres van februari 1991 een motie heeft aangenomen, dat de Roos in de Vuist weer als het logo van de PvdA moest worden gebruikt;

- b. het partijbestuur zelf toegaf dat het verdwijnen van dit logo slechts tijdelijk was (alleen tijdens de campagne voor de verkiezingen van de Provinciale Staten);
 - c. de Roos in de Vuist sindsdien nog maar zelden is gesignaleerd en dat dit logo over het algemeen ontbreekt op partijpublicaties;
 - d. het partijbestuur blijkbaar uitspraken van het congres naast zich neer legt;
2. overweegt dat:
- a. het congres nog steeds het hoogste orgaan is binnen de PvdA;
 - b. het partijbestuur zich dient te houden aan uitspraken van het congres;
 - c. de PvdA nooit besloten heeft de Roos in de Vuist af te schaffen;
3. spreekt nogmaals uit dat:
- a. de Roos in de Vuist het logo van de PvdA is;
 - b. het partijbestuur zich hier nadrukkelijk aan dient te houden;
4. en spreekt verder uit dat het partijbestuur bij verdere nalatigheid ten aanzien van congresuitspraken maar op een andere manier moet worden aangesproken dan door middel van deze toch wel zeer vriendelijke motie.

Energieheffingen

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 13 en 14 maart 1992 te Nijmegen

1. heeft kennis genomen van het rapport van de Stuurgroep Wolfson over regulerende energieheffingen;
2. constateert dat de zgn. C-varianten (kleingebruikers) goede mogelijkheden bieden om te komen tot energiebesparing en invulling van het klimaatbeleid;
3. is van mening dat
 - a. grootgebruikers een gelijke bijdrage aan energiebesparing dienen te leveren als kleinverbruikers;
 - b. de bijdrage van grootverbruikers in concrete afspraken - o.a. via vergunningen - moeten worden vastgelegd;
4. roept de Tweede-Kamerfractie en de bewindslieden van de PvdA op om hieraan met voortvarendheid uitwerking te geven;
5. en gaat over tot de orde van dag.

PARTIJRADEN

In deze verslagperiode kwam de partijraad drie maal bijeen. Besloten werd de partijraadsvergadering van september 1991, gewijd aan Troonrede en Miljoenennota 1992, niet te laten plaatsvinden, maar een uitspraak over dat onderwerp voor te leggen aan het congres, dat in verband met de WAO-kwestie op 28 september 1991 bijeen kwam.

De partijraad vergaderde achtereenvolgens op:

29 SEPTEMBER 1990

Na goedkeuring van de verslagen over 1989 van de neveninstellingen besteedde de partijraad haar aandacht aan de Troonrede en Miljoenennota 1991 en nam daarover de volgende resolutie aan:

De Miljoenennota en Troonrede 1991

1. Inleiding

Een politieke beoordeling van wat het kabinet in 1991 van plan is, is niet los te zien van de situatie die het kabinet bij zijn aantreden aantrof en van de internationale ontwikkelingen. Deze zijn immers de achtergrond waartegen de in Miljoenennota en Troonrede aangekondigde maatregelen moeten worden gezien.

Het kabinet heeft een Nederlandse economie aangetroffen die het goed doet. In 1990 is er voor het achtste achtereenvolgende jaar sprake van een aanzienlijke groei: het Netto Nationaal Inkomen neemt toe met 3,75%, er is een stijging van de werkgelegenheid met circa 215.000 personen en de inflatie ligt op een relatief laag niveau van rond de 2%. Dit op zich positieve beeld kent echter ook belangrijke knelpunten en onevenwichtigheden.

Problematisch in de overgenomen boedel is de zeer hoge staatsschuld. Deze is door de langdurige financieringstekorten in de afgelopen tien jaar met ruim 200 mld gestegen en beliep bij het aantreden van het kabinet-Lubbers/Kok 317 mld, ruim 71% van het nationaal inkomen. Deze forse toename heeft geleid tot een aanzienlijke stijging van de uitgaven van het Rijk voor rente op de staatsschuld: voor 1991 bijna 25 mld. Dat geld is dus niet beschikbaar voor bij voorbeeld nieuw beleid.

Er is - naar evenbeeld van de staatsschuld - een milieuschuld ontstaan doordat de voorwaarde van duurzame groei in het verleden niet voldoende in acht is genomen. De gevolgen en kosten van milieuvervuilende activiteiten zijn vaak verborgen gebleven. Bij gebrek aan tijdige actie in de afgelopen decennia zijn de lasten daarvan voortdurend toegenomen.

Ook in de werkgelegenheids- en inkomensontwikkeling zitten - ondanks het over de hele linie gezien gunstige beeld - knelpunten. Ondanks de forse groei van de werkgelegenheid is de daling van de werkloosheid slechts gering. Voor een belangrijk deel wordt dit veroorzaakt doordat vorige kabinetten de hardnekkigheid van de omvangrijke langdurige werkloosheid hebben onderschat en op dat vlak een onvoldoende beleid hebben gevoerd, zoals onlangs ook door de huidige minister van Sociale Zaken werd erkend (Vrij Nederland, 15 september 1990). Daarnaast kan worden vastgesteld dat bepaalde inkomensgroepen, en met name uitkeringsgerechtigden, de afgelopen jaren weinig tot niets van het economisch herstel hebben gemerkt.

Dan ligt er nog een aantal problemen in de sfeer van onderwijs, de WIR en de belastingdienst, en staat het kabinet voor de taak een overheid te scheppen die doelmatig en doeltreffend functioneert en waar het goed werken is. Al met al geen geringe opgaven, die verder worden beïnvloed door de onzekere internationale economische vooruitzichten.

Voor de zomer verwachtten internationale instellingen als het IMF en de OESO een stabiele economische ontwikkeling, al noopten de onzekere gevolgen van de Duitse eenwording en berichten over vertragende groei in de Verenigde Staten ook toen al tot voorzichtigheid. Het uitbreken van de Golfcrisis heeft de onzekerheid over de economische vooruitzichten aanzienlijk vergroot. De Nederlandse economie kan wel een stootje hebben, maar het is niet te voorzien hoe groeitempo, inkomensontwikkeling, inflatie, produktie en afzetverwachtingen van de bedrijven, investeringen e.d. zich zullen ontwikkelen.

2. Opdracht voortvloeiend uit het Regeerakkoord

Een verantwoord oordeel over deze eerste eigen begroting van het kabinet-Lubbers/Kok houdt niet alleen rekening met bovenstaande feiten en omstandigheden, maar ook met de opdracht die het kabinet zichzelf gaf.

Die luidde: “herstel van natuur en milieu, van volledige werkgelegenheid en van essentiële voorzieningen dichterbij te brengen zonder de basis voor een economie die kan concurreren in een zich verenigend Europa, aan te tasten”. “Daarom”, zo stelde het Regeerakkoord, “krijgen investeringen voorrang; investeringen die de concurrentiepositie in Europa ten goede komen, die het bedrijfsleven in staat moeten stellen zich staande te houden; in scholen, onderzoek en technologie; investeringen die de belasting van het milieu verminderen; in het openbaar vervoer, in verkeersinfrastructuur te land, te water en in de lucht; in scholing en werk voor langdurig werklozen, in de achterstandsbuurten van de grotere steden en in de participatie van etnische groepen. Het geheel van overheidsinvesteringen en voorzieningen mag geen financiële lasten met zich meebrengen die de gunstige effecten te niet doen, dan wel onverantwoorde gevolgen naar de toekomst schuiven. Daarom wordt het financieringstekort substantieel teruggebracht en wordt de collectieve lastendruk beheerst en gestabiliseerd. Binnen dat kader zullen voorzieningen op het terrein van de volksgezondheid, de volkshuisvesting, justitie en politie en de sociale zekerheid op peil worden gehouden of - waar zich onacceptabele tekorten voordoen - op peil worden gebracht. Voor wie zich niet kan weren, springt de gemeenschap in de bres, dat is de leidraad.”

Die opdracht kan niet in één jaar worden volbracht. Het zorgen voor een sterk economisch draagvlak en het tegelijkertijd corrigeren van onevenwichtigheden, onrechtvaardigheden en achterstanden is een proces van kleine stappen binnen smalle marges, waarvoor lange adem en een breed draagvlak nodig zijn. Daarbij zal niet steeds aan alle - soms tegengestelde - verlangens van verschillende groepen in onze achterban kunnen worden voldaan, hoe begrijpelijk die verlangens vaak ook zijn. Wel mag van een kabinet waaraan de Partij van de Arbeid deelneemt, worden geëist dat het bereid is de - vaak moeilijke en pijnlijke - afwegingen te maken die nodig zijn om blijvende veranderingen door te voeren. Bevorderen van kwaliteit en werkgelegenheid, milieubehoud door investeren boven consumeren te stellen, herijking en herwaardering van de ordenende rol van de overheid, en tegengaan van ongerechtvaardigde ongelijkheid, zijn daarbij onze leidraad.

3. Beoordelingskader

Vanuit die achtergrond heeft het partijbestuur zich de volgende vragen gesteld:

- doet deze begroting recht aan het uitgangspunt dat investeringen die de kwaliteit en leefbaarheid van onze samenleving nu en straks verbeteren, voorrang krijgen;
- welke maatregelen neemt het kabinet om de fysieke en sociale structuur van ons land te versterken;
- biedt deze Miljoenennota voldoende aanknopingspunten om mensen uitzicht op werk te geven die nu (langdurig) buiten het arbeidsproces staan, dan wel daar terecht dreigen te komen;
- in welke mate slaagt het kabinet erin rechtvaardiger inkomensverhoudingen te bereiken;
- welke maatregelen worden voorgesteld om de kwaliteit van essentiële voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs en cultuur te versterken;
- is het internationale beleid van het kabinet erop gericht de veiligheid in de wereld te bevorderen, in economische, ecologische en politieke zin?

Deze vragen vormen tezamen het beoordelingskader voor deze Miljoenennota en Troonrede. Daarbij spreekt het vanzelf, dat deze vragen niet kunnen worden beantwoord los van het financieel-economisch kader. De resolutie eindigt dan ook daarmee.

Hierbij past nog één opmerking vooraf.

Al snel nadat het Regeerakkoord was gesloten, werd duidelijk dat het vorige kabinet een aantal maatregelen had genomen die ertoe leidden dat zich in 1991 tijdelijk extra tekorten zouden voordoen op de begroting. De problemen bij de voorbereiding van de Miljoenennota 1991 zijn bovendien verder vergroot doordat het kabinet in de loop van deze zomer werd geconfronteerd met een gevoelige nieuwe tegenvalser in de belastingontvangsten. Die beide gegevens bepalen evenzeer deze begroting.

4. Criteria voor bijsturing

De Miljoenennota ligt dus onder het beslag van ten dele tijdelijke, ten dele blijvende financiële problemen. De meeste daarvan waren bekend bij het sluiten van het Regeerakkoord, een aantal zijn in de loop van dit jaar zichtbaar geworden. Verder zijn de internationale economische

voorzichten onzeker. Om die reden vaart het kabinet een voorzichtige koers en zullen bij de zgn. tussenbalans volgend voorjaar definitieve beslissingen worden genomen over de manier waarop aan dan beter bekende problemen het hoofd wordt geboden.

Daarbij zullen nieuwe afwegingen onvermijdelijk zijn.

Juist in economisch moeilijker tijden heeft investeren in de samenleving voorrang, met name daar waar een rechtvaardige verdeling van lasten tussen huidige en toekomstige generaties geen uitstel van maatregelen gedooft. Het beleid zal erop gericht moeten zijn bij te dragen aan een meer rechtvaardige, sobere en solidaire maatschappij. Ook zullen die onderdelen van beleid overeind moeten blijven, die mensen aanspreken op hun vermogens en verantwoordelijkheid hun eigen leven vorm te geven, en die de samenhang in onze samenleving bewaren.

5. Bespreking in de partijraad

Hiermee is de achtergrond geschetst van onderstaande conceptresolutie. Het partijbestuur heeft zich bij de beoordeling van Miljoenennota en Troonrede 1991 laten leiden door een politieke beoordeling op hoofdpunten. Het doet een beroep op de leden van de partijraad, de bespreking van deze tekst eveneens te concentreren op hoofdpunten, en eventuele voorstellen tot aanpassing van de tekst daartoe te beperken. Op die manier kan het politieke debat worden gevoerd, waarom de leden van de partijraad in juni terecht hebben gevraagd.

RESOLUTIE MILJOENENNOTA EN TROONREDE 1991

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 29 september 1990 te Amsterdam, spreekt over de Miljoenennota en Troonrede 1991 van het kabinet Lubbers-Kok het volgende uit:

1. Investeren in de samenleving en daarbij behorende afwegingen

1.1 De partijraad onderschrijft dat met het oog op de toekomst investeren in de samenleving nu geboden is. De door het kabinet genoemde hoofdpunten:

- investeren in milieuherstel en natuurbeheer,
- investeren in technologie en infrastructuur,
- investeren in scholing en werk voor werklozen en (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten en meer in het algemeen vergroten van de te lage arbeidsdeelname,

- investeren in een beter leefklimaat in de steden, alsmede
- investeren in de doelmatigheid van de publieke sector en in meer evenwichtige overheidsfinanciën, vormen terechte zwaartepunten van beleid. Wel stelt de partijraad vast dat binnen die hoofdinzet gerichte aandacht nodig is voor kwetsbare groepen. Het beleid moet er mede op gericht zijn iedereen in ons land in de gelegenheid te stellen, een bijdrage te leveren aan een meer rechtvaardige, soberder en solidaire maatschappij.

1.2 De Miljoenennota laat zien dat er een samenhang bestaat tussen financieel-economische randvoorwaarden en de aanwending van middelen voor de hoofddoelstellingen van het kabinetsbeleid. Met het oog op het bewaren van die samenhang is het noodzakelijk dat het kabinet ook bij de zgn. tussenbalans de hoofdrichting van het beleid recht blijft doen. Naar het oordeel van de partijraad mag verkleining van de financiële ruimte niet op voorhand ten koste van nieuw beleid gaan, temeer daar op dit moment de collectieve lastendruk het in het regeerakkoord vastgelegde plafond nog niet heeft bereikt. Verder zal ruimte voor nieuw beleid niet alleen binnen de begrotingen van de afzonderlijke departementen kunnen worden gezocht. Afwegingen dienen over de grenzen van de diverse sectoren heen plaats te vinden.

1.3 In dit verband dringt de partijraad erop aan, om bij de voorgenomen heroverweging van subsidies die activiteiten te ontzien, die een bijdrage leveren aan het realiseren van de hoofddoelstellingen van beleid en die niet zonder overheidssteun in stand te houden zijn.

2. Versterken van de fysieke infrastructuur en behoud van natuur en milieu

2.1 De specifieke situatie in Nederland en de structuur van onze economie maken een vergaand milieubeleid nodig. Onze wijze van produceren en consumeren moet worden aangepast aan de eisen van een duurzame ontwikkeling. In dit licht acht de partijraad het NMP-plus een belangrijke aanzet om tot zo'n aanpassing te komen. Maar daarmee zijn we er nog lang niet. Daarnaast is een grondige gedragsverandering nodig. Schoner betekent ook soberder.

- Juist het milieuprobleem toont aan hoe afhankelijk we van elkaar zijn. In eigen land, maar ook van andere landen. Een bewuster manier van leven - met meer oog voor de natuur om ons heen - is voorwaarde voor een leefbare wereld.
- 2.2 Vervuiling wordt tot nu toe veel te weinig belast. Door vervuiling duur te maken wordt het zoeken naar schonere productieprocessen en producten bevorderd. In de komende jaren zullen we niet alle kaarten op regelgeving moeten zetten maar ook maximaal gebruik moeten maken van het marktmechanisme als instrument om gedragsveranderingen te bereiken. Hierin passen maatregelen als regulerende heffingen en ecotax. De opbrengst van deze maatregelen moet worden ingezet voor sanering van de milieuvervuiling, onder andere in de landbouw, de energiesector, het verkeer en vervoer.
 - 2.3 De partijraad acht het een goede zaak dat de minister van VROM bij de behandeling van het NMP-plus heeft toegezegd de koopkrachteffecten van de verschillende milieumaatregelen te onderzoeken. Het gevaar dreigt dat de gevolgen van een consequent milieubeleid onevenredig drukken op de lagere inkomensgroepen. Het zal de inzet van de PvdA moeten zijn de lasten voor het investeren in onze toekomst eerlijk te verdelen. Een rechtvaardig inkomensbeleid versterkt het draagvlak voor het bereiken van echte gedragsveranderingen in onze samenleving.
3. Versterken van de sociale structuur
 - 3.1 Versterking van de sociale structuur van ons land vergroot de mogelijkheden voor maatschappelijke participatie en bevordert de zelfstandigheid van mensen. Een omgeving die verloedert en waarin mensen zich bedreigd of onveilig voelen, verkleint als eerste de bewegingsvrijheid van de minst weerbaren. Sociale vernieuwing, rechtshandhaving en vergroten van de sociale veiligheid verminderen maatschappelijke ongelijkheid.
 - 3.2 In dit verband hecht de partijraad grote waarde aan de af te sluiten convenanten tussen Rijk, gemeenten en VNG om sociale vernieuwing mogelijk te maken. Met zorg heeft de

partijraad kennis genomen van het feit dat kortingen op het Stadsvernieuwingsfonds deze convenanten dreigen te frustreren. Stadsvernieuwing is in tal van wijken een onlosmakelijk onderdeel van sociale vernieuwing. De partijraad dringt er bij de Tweede-Kamerfractie op aan, te zoeken naar alternatieven - via herschikking van middelen of anderszins - voor deze kortingen op het stadsvernieuwingsfonds en zo stagnatie in het proces van sociale vernieuwing te voorkomen.

- 3.3 Sociale vernieuwing is tevens een van die gebieden waarbij bestuurlijke vernieuwing concreet gestalte zal moeten krijgen. De overheid kan haar maatschappelijke rol beter vervullen naarmate ze doelmatiger en doeltreffender werkt. Het is dan ook essentieel dat de doelmatigheid en effectiviteit van het overheidsfunctioneren - zowel op rijksniveau als op lokaal niveau - wordt vergroot. Dit versterkt bovendien de relatie tussen overheid en burger en daarmee de sociale structuur van ons land.
- 3.4 Onderdeel van het versterken van de sociale structuur is voorts rechtshandhaving en vergroten van de sociale veiligheid. Dat is een algemeen belang. Het beleidsplan Samenleving en Criminaliteit uit 1985 (zie. Roethof) is een goede basis voor initiatieven om veel voorkomende criminaliteit terug te dringen en waar mogelijk te voorkomen. Voor de partijraad staat daarbij het bieden van bescherming aan burgers tegen machten en krachten die hun vrijheid en integriteit bedreigen, voorop. Een goed functionerende rechterlijke macht, zorgvuldige rechtspleging en effectieve hulp aan slachtoffers zijn echter evenzeer essentiële voorwaarden voor het instandhouden en verder uitbouwen van onze democratische en sociale rechtsstaat.

4. Arbeidsmarktbeleid

- 4.1 De partijraad constateert dat ondanks de gestegen werkgelegenheid in de afgelopen jaren, zich op de Nederlandse arbeidsmarkt aanzienlijke knelpunten voordoen. De langdurige werkloosheid blijkt hardnekkig en te hoog. Het aantal arbeidsongeschikten stijgt onrustbarend. Te veel vrou-

wen staan buiten het arbeidsproces. Vraag en aanbod sluiten onvoldoende op elkaar aan. De partijraad dringt er dan ook op aan onverwijld en onvoorwaardelijk uitvoering te geven aan het al in het Regeerakkoord aangekondigde activerende arbeidsmarktbeleid.

- 4.2 Nederland kent een combinatie van langdurige werkloosheid en een lage arbeidsdeelname. Tegelijkertijd neemt de kloof tussen gevraagde en aangeboden kwalificaties toe. Een actief om-, her- en bijscholingsbeleid vergroot de kans dat mensen die buiten het arbeidsproces staan, daarin terugkeren. Het draagt verder bij aan het verkleinen van de kloof tussen vraag en aanbod. Dit is ook in het belang van het bedrijfsleven. De partijraad meent dat naarmate deze vormen van activerend arbeidsmarktbeleid succesvoller blijken, mensen zonder werk ook meer moeten worden aangesproken op hun maatschappelijke verplichting passend werk binnen aanvaardbare reisafstand te aanvaarden.
- 4.3 Dit laat onverlet, dat voor bepaalde groepen aanvullende maatregelen nodig zijn. Gegeven de alarmerend hoge werkloosheid onder etnische groepen is de partijraad van mening dat de Wet Bevordering Arbeidskansen die het kabinet in voorbereiding heeft, het meest effectief zal zijn wanneer die wordt gekoppeld aan 'contract compliance'. Voor wat betreft de verbetering van de arbeidskansen en arbeidsmarktpositie van vrouwen, dringt de partijraad erop aan in het overleg met de sociale partners uitdrukkelijk aandacht te geven aan positieve actie en aan verruiming van kinderopvang. Het vervult de partijraad met grote zorg, dat door de opstelling van veel werkgevers de voorgenomen sluitende aanpak ter oplossing van de jeugdwerkloosheid al bij voorbaat dreigt te stranden.
- 4.4 De arbeidsongeschiktheid neemt te snel toe. Ook werkgevers hebben een verantwoordelijkheid voor het terugbrengen van arbeidsongeschiktheid en ziekteverzuim. Verbetering van arbeidsomstandigheden en uitbreiding van de mogelijkheden dat (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten terugkeren in het arbeidsproces moeten met spoed ter hand

worden genomen. Met instemming heeft de partijraad kennis genomen van het voorstel om in de WAO een systeem te introduceren waardoor werkgevers een heffing betalen (malus) bij instroom van een werknemer in de WAO, en een vergoeding (bonus) ontvangen bij het aanstellen van een (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte. Ook stemt de partijraad in met het plan om onderscheid te gaan maken in de Ziektewetpremies tussen organisaties met meer en minder ziekteverzuim.

5. Inkomensbeleid

- 5.1 Het herstel van de koppeling, waarvoor een bedrag van 5,2 miljard is uitgetrokken, is een breuk met het in voorgaande jaren gevoerde beleid. Het kabinet geeft aan dat - gegeven de principiële wenselijkheid ervan - sociaal-economische omstandigheden bepalen of koppeling ook daadwerkelijk te allen tijde mogelijk is. De partijraad houdt vast aan de afspraken die daarover bij het Regeerakkoord zijn gemaakt en gaat bij interpretatieverschillen uit van hetgeen in het verkiezingsprogramma is vastgelegd. Met betrekking tot de loonontwikkeling spreekt de partijraad de hoop uit dat de voorstellen van de vakcentrales om een deel van de loonruimte in te zetten voor werkgelegenheidsbevorderende maatregelen, tot resultaat leiden. Zonodig wordt van het kabinet en de Tweede-Kamerfractie een actieve opstelling terzake verwacht.
- 5.2 Het kabinet stelt dat het streven naar een gelijkwaardige inkomensontwikkeling het stabiliseren van bestaande inkomensverhoudingen inhoudt. Op zich kan de partijraad de redenering van het kabinet volgen dat er weinig ruimte is voor het verkleinen van de inkomensverschillen tussen minimum en modaal. Het ontgaat de partijraad echter, waarom het uitgangspunt van gestabiliseerde inkomensverhoudingen onverkort wordt doorgetrokken naar de hoogste inkomensgroepen. Indien de economische ontwikkelingen ingrijpende nieuwe afwegingen nodig maken, kan daarbij naar de mening van de partijraad de positie van de meest draagkrachtigen niet onbesproken blijven.

- 5.3 Als gevolg van de operatie-Oort daalt de koopkracht van alleenstaande bejaarden met een klein pensioen in 1990. De partijraad dringt er daarom bij de Tweede-Kamerfractie op aan om met voorstellen te komen, die de koopkracht van deze groep - die de fundamenteen heeft gelegd voor onze welvaart - minimaal herstellen.
6. Kwaliteit van essentiële voorzieningen
- 6.1 Het kabinet kiest voor investeren in zowel het onderwijs als de gezondheidszorg. Investerings, die erop gericht zijn de kwaliteit van voorzieningen in stand te houden en te verbeteren.
- De partijraad stemt in met een dergelijke inzet en acht het juist dat in beide sectoren aandacht bestaat voor de positie van de werknemers zelf. Zij immers zijn het die beleidsdoelen in de praktijk moeten realiseren.
- 6.2 Naast investeringen kiest dit kabinet er voor bestaande middelen anders, beter, te verdelen. In dit verband moeten de ideeën over schaalvergroting in het basisonderwijs, die onlangs door een ambtelijke werkgroep zijn gepresenteerd, begrepen worden. De partijraad is van mening, dat schaalvergroting in het basisonderwijs beoordeeld dient te worden op kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen.
- 6.3 Het kabinet wil binnen het gevoerde cultuurbeleid voorrang geven aan het cultuurbehoud. Die aanpak zal worden uitgewerkt in het zogenaamde Deltaplan Cultuurbehoud. De partijraad acht het een goede zaak dat ernst gemaakt wordt met het conserveren van het cultuurgoed. Daarnaast echter, meent de partijraad, dient in het beleid ruimte te blijven voor het vernieuwende en grensverleggende in de cultuur.
- 6.4 Over de bezuinigingen in het vormingswerk is onrust ontstaan. Die is mede veroorzaakt door de maatstaven die zijn gehanteerd om te bepalen waar de bezuinigingen terecht komen. De partijraad meent dat activiteiten en niet instituten het aangrijpingspunt hadden moeten zijn. Dat maakt het mogelijk activiteiten die tot de kern van het vormingswerk behoren, te blijven subsidiëren.

De partijraad verzoekt de Tweede-Kamerfractie aan te dringen op heroverweging van dit besluit.

7. Buitenlands beleid

7.1 De partijraad verwelkomt de vergrote inspanning in het kabinetsbeleid voor Midden- en Oost-Europa. De discussie over de kwaliteit en de omvang van onze hulp dient evenwel voortgezet te worden. De ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa vereisen dit.

7.2 Het kabinet is van mening dat nationale bevoegdheden aan de organen van de Europese Gemeenschap kunnen worden overgedragen, indien daarmee de doelmatigheid van het bestuur gediend is.

De partijraad onderschrijft deze stelling maar wijst er tevens op dat bij bevoegdhedenoverdracht ook het aspect van democratie betrokken dient te worden.

Het Europees Parlement vormt het belangrijkste instrument om het democratisch gehalte van de gemeenschap te vergroten.

Een Economische en Monetaire Unie en een Europese Politieke Unie brengen een federaal Europa dichterbij. In dat kader zijn extra inspanningen nodig om te komen tot een goed sociaal en milieu-beleid.

De Westeuropese integratie gaat een nieuwe fase in. Meer dan ooit zal de positie van Nederland aan verandering onderhevig zijn.

7.3 De partijraad onderschrijft de stelling, dat de nieuwe mogelijkheden van de Verenigde Naties ten volle moeten worden benut. Meer dan ooit te voren, kunnen en dienen de Verenigde Naties een rol te spelen bij het handhaven van de internationale rechtsorde. In de Golfcrisis is de waarde daarvan bewezen.

De partijraad is van mening dat aan die tot nu toe gevolgde lijn ook in de komende periode vastgehouden dient te worden.

7.4 Waardering verdient de beleidsvisie van de minister van Ontwikkelingssamenwerking zoals deze verwoord is in de nota "Een wereld van verschil".

Uitgaande van nieuwe samenhangen tussen democratie en ontwikkeling, tussen economie en milieu, tussen Noord en Zuid en Oost en West worden, naar de mening van de partijraad, voorstellen gedaan die de nodige impulsen aan de ontwikkelingslanden zullen geven. De aangekondigde initiatieven om te komen tot schuldvermindering passen goed in dit kader.

- 7.5 Het kabinet heeft besloten tot verdergaande bezuinigingen op de defensie-uitgaven dan voorzien in het Regeerakkoord. Daarmee wordt voldaan aan een belangrijke verwachting. De partijraad is van mening dat na de afronding van de ontwapeningsbesprekingen nadere invulling gegeven moet worden aan verdere reducties. In dit kader is tevens van belang de aanpassing van de Nederlandse krijgsmacht aan de nieuwe omstandigheden in Europa en daarbuiten.
- 7.6 De partijraad is van mening, dat nog geen aanleiding bestaat om het sanctiebeleid ten opzichte van Zuid-Afrika op te heffen of te verlichten.

8. Het financieel kader

De partijraad stelt vast, dat ondanks de erfenis van het vorige kabinet en enkele forse tegenvallers (met name rente- en belastinginkomsten) voldaan is aan de financiële randvoorwaarden van het regeerakkoord. Dit laat onverlet de noodzaak dat op grond van de voorgenomen tussenbalans in de eerstvolgende begroting gestreefd wordt naar het aanbrengen van structureel evenwicht tussen uitgaven en dekking. Aanwending van mogelijk verder toenemende aardgasbaten ten behoeve van het staatsvermogen (extra tekortreductie en/of duurzame investeringen) is daarnaast geboden.

9. Samenvattend oordeel

Het geheel overziend, stelt de partijraad vast dat in deze Miljoennota, naast politiek (nog) onhaalbaar gebleken maatregelen, duidelijke aanzetten zichtbaar zijn van een beleid waarvoor de PvdA haar verantwoordelijkheid wil en kan nemen. Er wordt

meer dan in het afgelopen decennium geïnvesteerd in de kwaliteit van onze samenleving. Het sociaal-economisch beleid toont een duidelijker gezicht dan voorheen en in het inkomensbeleid is duidelijk gebroken met het verleden. En op het internationale vlak heeft het kabinet gekozen voor een actieve opstelling inzake veiligheid, duurzaamheid en ontwikkeling. De partijraad acht daarom dat in grote lijnen is voldaan aan de toetsingscriteria die zij heeft gesteld. Hierbij mag echter niet on gezegd blijven, dat deze Miljoenennota slechts het begin van nieuw beleid markeert en uiteraard geen volledig PvdA-stempel draagt. Voor de PvdA blijven er daarom nog tal van uitdagingen voor de komende jaren op kabinetsdeelname bestaan.

10. De partijraad verzoekt de Tweede-Kamerfractie bij de voorbereiding van de Algemene Beschouwingen bovenstaande in acht te nemen en gaat over tot de orde van de dag.

Verder werd de volgende motie aangenomen:

Herkenbaarheid partij in kabinet

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 29 september 1990 te Amsterdam

1. constateert dat:
 - a. de Miljoenennota alsmede het sinds het aantreden van het CDA/PvdA-kabinet gevoerde beleid veel herkenbaars bevat voor de PvdA;
 - b. desondanks het beleid een scherper profiel zou kunnen hebben;
2. verzoekt bewindslieden en fractie de in gang gezette koerswijzigingen en het belang van kabinetsdeelname van de PvdA duidelijker over het voetlicht te brengen.

Bij het onderwerp Politieke actualiteit werden de volgende moties aangenomen:

Nederlandse houding bij Golfcrisis

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 29 september 1990 te Amsterdam

1. gezien de onaanvaardbare agressie van Irak tegen zijn buurstaat

Koeweit;

2. gezien de verheugende, vrijwel unanieme veroordeling hiervan door de internationale gemeenschap;
3. gezien de enorme troepenconcentratie in de Golfregio waarbij een militaire escalatie dreigt met onvoorspelbare gevolgen;
4. dringt er bij de Tweede-Kamerfractie op aan erop toe te zien dat de Nederlandse houding ten aanzien van de crisis in de Golfregio in overeenstemming is met de volgende uitgangspunten:
 - a. al het mogelijke moet worden gedaan om te komen tot de vorming van een VN-commando onder VN-vlag, waarbij het streven naar een vreedzame oplossing van het conflict voorop moet staan;
 - b. er dienen afdoende waarborgen te zijn dat het optreden van Nederlandse militaire eenheden gericht is op uitvoering van VN-maatregelen.

Leerlingwezen/beroeps onderwijs

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 29 september 1990 te Amsterdam

1. constateert dat:
 - a. het uitgangspunt dat er een betere afstemming moet komen tussen de bijdrage van de overheid en die van het bedrijfsleven met betrekking tot het beroeps onderwijs, door de partijraad wordt gedeeld;
 - b. de voorgestelde bezuinigingen van minister Ritzen met betrekking tot het leerlingwezen tegelijkertijd een risico inhouden voor het draagvlak dat noodzakelijk is voor de vernieuwing van het beroeps onderwijs;
2. dringt er bij de Tweede-Kamerfractie op aan dat, mede in het licht van de standpunten die de PvdA in het verleden ten aanzien van het beroeps onderwijs heeft ingenomen, de desbetreffende voorstellen tot bezuinigingen slechts te effectueren wanneer
 - a. vaststaat dat daarmee de kwaliteit en omvang van het leerlingwezen niet geschaad worden; een fundamentele discussie over de rol en positie van het bedrijfsleven ten opzichte van de overheidstaak in onderwijs en opleidingen in brede zin dient daarvoor de garantie te bieden;
 - b. er met de sociale partners overleg is gevoerd over hun rol ten aanzien van beroepsopleidingen en beroeps onderwijs.

14 EN 15 JUNI 1991

Op vrijdagavond 14 juni 1991 hield de partijraad zich - naast bespreking van het organisatorisch verslag - bezig met de Nederlandse politieke actualiteit, waaronder het bespreken van het werkplan van de Tweede-Kamerfractie. Er werden de volgende moties aangenomen:

Discussie en meningsvorming in Rood

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- overweegt dat:
 - * de partijraadsmotie met betrekking tot het integreren van de partijpers door het partijbestuur met grote voortvarendheid is uitgevoerd;
 - * één van de belangrijkste aan de motie ten grondslag liggende motieven was dat er één partijorgaan zou ontstaan als forum voor discussie en meningsvorming in de partij;
 - * gelet op de situatie waarin de partij verkeert en de aanstaande discussie over het rapport van de commissie-Van Kemenade, het partijblad het aangewezen medium is voor interne discussie;
- verzoekt het partijbestuur ervoor zorg te dragen dat in het partijblad Rood op zo kort mogelijke termijn substantieel ruimte wordt gecreëerd voor vrije discussie en meningsvorming in de partij;
- en gaat over tot de orde van de dag.

Herkenbaarheid/kiezen voor kwaliteit

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- gaat ervan uit dat regeringsdeelname van de PvdA een belangrijke bijdrage levert aan het tot stand brengen van een meer rechtvaardige en duurzame samenleving;
- constateert dat financiële tegenvallers en maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding kunnen zijn tot beleidsaanpassingen;
- is van mening dat de herkenbaarheid van de PvdA in het kabinet en van de Tweede-Kamerfractie moet blijken uit de realisering van het eerstgenoemde uitgangspunt;
- is voorts van mening dat, gelet op de sociaal-economische ontwikkelingen, de intenties van het verkiezingsprogramma "Kiezen voor

- kwaliteit" nog altijd actueel zijn;
- dringt er bij bewindslieden en Tweede-Kamerfractie op aan het verkiezingsprogramma "Kiezen voor kwaliteit" als een bindend en duidelijk herkenbaar richtsnoer te blijven hanteren en dit tevens als zodanig naar buiten toe uit te dragen.

Kern- en uitgangspunten PvdA

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- constateert dat binnen afdelingen en gewesten behoefte bestaat aan een op besluitvorming gerichte discussie over de inhoudelijke koers van de PvdA;
- verzoekt het partijbestuur op korte termijn een voorstel uit te brengen over een beperkt aantal herkenbare en aansprekende kern- en uitgangspunten die de PvdA centraal zal stellen bij:
 - * de beoordeling van het kabinetsbeleid en de opstelling van de Tweede-Kamerfractie;
 - * de voorbereiding van het volgende verkiezingsprogramma en
 - * zonodig een herbezinning op het beginselprogramma 1977;
- en gaat over tot de orde van de dag.

De zaterdaggzitting was hoofdzakelijk gewijd aan het vaststellen van de begroting 1991/1992, het bespreken van de jaarstukken van de Alfred Mozer Stichting en wederom de Politieke actualiteit. Daarbij werden de volgende moties aangenomen:

AAW/Leefkilometervergoeding

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- heeft kennis genomen van het voornemen om de aanspraken van oudere gehandicapten boven 65 jaar op voorzieningen van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW) voor een deel te financieren uit een korting van soms 50% op bestaande voorzieningen van gehandicapten onder 65 jaar;
- overweegt dat:
 - * in het kader van de belastingherziening-Oort is besloten ook AOW-gerechtigden premie te laten betalen voor de volksverzekering AAW;

- * daaruit vanzelfsprekend aanspraken van ook deze premiebetalers op AAW-voorzieningen voortkomen;
- * dit voorzienbare gevolgen kan hebben voor de hoogte van de AAW-premie;
- * solidariteit in het verband van deze volksverzekering alle premiebetalers betreft;
- * de AAW-voorziening "Leefkilometer-vergoeding" (maximaal 5000 km. en fl. 3,150,-) voor gehandicapten die slechts zeer korte afstanden kunnen lopen en niet of slechts zeer beperkt gebruik kunnen maken van fiets of openbaar vervoer, het doel heeft deelname aan het maatschappelijke leven te vergroten en isolement te doorbreken;
- * een korting van 50% op deze "Leefkilometervergoeding" schrijnend overkomt;
- verzoekt de Tweede-Kamerfractie bij de behandeling van de desbetreffende voorstellen
 - * de voorgestelde korting van 50% op de "Leefkilometervergoeding" te heroverwegen en zodanige alternatieven te ontwikkelen, dat de gevolgen voor ernstig gehandicapten worden verzacht;
 - * door na te gaan hoe het aantal personen dat op een "Leefkilometervergoeding" een beroep moet doen kan worden beperkt door het openbaar vervoer en andere vervoersvoorzieningen beter toegankelijk te maken voor gehandicapten en uit te breiden;
 - * en niet uit te sluiten dat ten gevolge van bovengenoemde wijzigingen in de AAW een kleine stijging van de AAW-premie overwogen dient te worden, omdat een beroep op solidariteit niet beperkt kan blijven tot onder 65-jarigen die van deze voorzieningen gebruik moeten maken, een en ander in samenhang met de ontwikkelingen bij andere volksverzekeringen.

Handhaving 1,5% NNI Ontwikkelingssamenwerking

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- overweegt dat:
 - * het budget voor ontwikkelingssamenwerking in toenemende mate onder druk komt, c.q. "vervuiling" ondergaat;
 - * slechts door een voortdurend proces van hulp en samenwerking op den duur sociaal-economische en democratische voorwaarden

ontstaan, die onder meer asielzoeken overbodig behoren te maken;

- * dit proces niet mag worden verstoord door het budget aan te tasten, c.q. te vervuilen;
- spreekt uit, dat solidariteit met de (aller-)armste landen vereist, dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking op ten minste 1,5% wordt gehandhaafd.

Kwijtscheldingsnorm

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- constateert dat door de groeiende afstand tussen de bijstandsuitkering en de norm voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en tarieven steeds minder mensen met een inkomen op of dichtbij het minimum recht kunnen doen gelden op kwijtschelding;
- overweegt dat:
 - * het een goede zaak is dat kwijtschelding niet langer een gunst maar een recht is;
 - * in het kader van sociale vernieuwing de decentralisatie van rijkstaken naar de gemeenten ten doel heeft gemeenten een zodanige beleidsvrijheid te geven, dat zij burgers zonder werk of met een laag inkomen kunnen ondersteunen om deel te blijven nemen aan het maatschappelijk leven;
- is van mening dat:
 - * de kwijtscheldingsnorm per 1 juli 1991 slechts in zoverre kan worden verzwaaard, dat voor hen die ook in 1990 voor kwijtschelding in aanmerking kwamen geen koopkrachtverlies ontstaat;
 - * gemeenten de vrijheid moeten hebben om zelfstandig vast te stellen welke kwijtscheldingsnormen zij hanteren in hun gemeentelijke belastingen en tarieven;
- en verzoekt de bewindslieden, kamerfracties en partijbestuur op korte termijn de noodzakelijke stappen te zetten om hieraan gestalte te geven.

Duur vervangende dienstplicht

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- constateert dat:

- * de duur van de vervangende dienstplicht eenderde langer is dan van de militaire dienstplicht;
- * de PvdA herhaaldelijk te kennen heeft gegeven voor gelijkschakeling van de duur van de vervangende dienstplicht te zijn;
- * op dit moment een wetsvoorstel betreffende de duur van de vervangende dienstplicht ter behandeling in de Tweede Kamer voorligt;
- overweegt dat:
 - * het Europese Parlement zich in 1983 en 1989 heeft uitgesproken voor gelijkschakeling;
 - * de militaire dienstplicht niet zwaarder is dan de vervangende dienstplicht;
 - * het argument van de langere duur als een tweede toetsing een oneigenlijke is, zoals ook de Commissie van Advies heeft gesteld;
- spreekt uit, dat de fractie zich inzet voor een zo spoedig mogelijke gelijkschakeling van de duur van beide dienstplichten.

Minimumloon

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 14 en 15 juni 1991 te Amsterdam

- heeft kennis genomen van recente berichten, zowel uit de pers als ook uit de toespraak van Wim Kok op 14 juni tijdens genoemde partijraad met betrekking tot regeringsplannen de discussie aan te gaan over individualisering van onder andere het minimumloon voor nieuwkomers op de arbeidsmarkt;
- is van mening dat:
 - * het lang niet zeker is dat de effecten van zo'n maatregel op de arbeidsmarkt zo gunstig zijn als van bepaalde kanten wordt verondersteld;
 - * oplossingen beter kunnen worden gezocht in maatregelen zoals het verkleinen van de afstand tussen bruto- en nettoloan;
- spreekt uit, dat zo'n discussie, als vorenbedoeld, slechts dan verantwoord is, wanneer deze deel uitmaakt van een brede discussie over individualisering van alle lonen en uitkeringen.

12 MAART 1992

Op die avond werd de partijraad in een extra vergadering bijeen geroepen ter vaststelling van de aangepaste begroting over 1992 en de begroting 1993. De partijraad nam daarover de volgende besluiten:

De partijraad stemde in met de gewijzigde begroting 1991/1992 inclusief het vierde kwartaal 1992, met dien verstande dat in het geval het congres op 13 en 14 maart 1992 mocht uitspreken dat in 1992 de vicevoorzitter kan worden bezoldigd, de extra kosten hiervan (circa 1 ton) worden beschouwd als reorganisatiekosten en deze ten laste van het werkkapitaal worden gebracht.

Ten aanzien van de begroting 1993 is ingestemd met:

- * het baseren van de inkomsten van de begroting op 70.000 betalende leden
- * de ombuigingsvoorstellen, inclusief de 2,5% verhoging van de partijcontributies
- * het vaststellen van overige inkomsten
- * het aanpassen van het stelsel van afdrachten aan afdelingen en gewesten
- * het vaststellen van de overige uitgaven
- * een onttrekking van het kapitaal voor reeds aangegane verplichtingen ten aanzien van de reorganisatie ten bedragen van f 548.000,--
- * het machtigen van het partijbestuur om de resterende kosten die uit de reorganisatie voortvloeien onder goedkeuring van de financiële commissie te onttrekken aan het kapitaal.

Voorts werd een motie aangenomen, luidende:

De partij raad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 12 maart 1992 te Nijmegen, verzoekt het partijbestuur bij de reorganisatie van het partijbureau erop toe te zien dat de huidige bureautaken van het Rooie-Vrouwenwerk worden gecontinueerd.

Tot slot besloot de partijraad zich onbevoegd te verklaren tot het vaststellen van een nieuw huishoudelijk reglement naar aanleiding van de vernieuwingsvoorstellen en de vaststelling daarvan over te dragen aan het congres.

EERSTE-KAMERFRACTIE

Vooraf

Dit verslag begint met een algemeen deel, waarin specifiek wordt ingegaan op de positie van de Eerste Kamer in de verslagperiode en de opvattingen daarover van onze Eerste-Kamerfractie.

Daarna zullen nog enkele onderwerpen aan de orde worden gesteld, die vermelding in dit verslag rechtvaardigen.

De Eerste Kamer algemeen

Het leek de fractie gewenst in dit verslag ook aandacht te besteden aan de ontwikkelingen in de Kamer zelve, nu sedert dit kabinet er zit de Eerste Kamer (EK) meer dan ooit het politieke voortouw neemt, waardoor de oppositie tegen dit kabinet vooral uit het anders zo volgzaam deel van het parlement lijkt te komen.

Vier keer in deze verslagperiode heeft het optreden van de CDA-fractie onder aanvoering van Kaland tot een scherpe confrontatie met het kabinet geleid, waarbij twee keer het onaanvaardbaar werd uitgesproken. Binnen en buiten het parlement is uitgebreid gediscussieerd over de vraag of hier sprake was van herstel van het dualisme, danwel of het CDA in de EK zijn hand overspeelde.

Aan het debat over deze kwestie doet de PvdA als partij niet mee. De laatste keer dat de partij over het mogelijke nut van een tweekamerstelsel in de moderne democratie heeft nagedacht, was in 1965, toen de Commissie-Burger daarover een rapport uitbracht. Daarin werd voorgesteld de tweede lezing van wetsvoorstellen aan een afzonderlijk deel van de Tweede Kamer (TK) op te dragen, waarna de EK kon worden afgeschaft. Dat laatste paste in de traditie van links waar men weinig sympathie heeft voor een Kamer die men of overbodig acht of als een bolwerk van rechts tegen de vooruitgang beschouwt.

Sommigen zien in de weerstand in de EK tegen het huidige kabinets-

beleid dan ook een bevestiging van dat standpunt. Voor een deel is dat juist. De confrontaties met het kabinet zijn immers ook terug te voeren op een verschil van mening binnen het CDA over het te voeren beleid.

Maar er is meer aan de hand. Sedert 1965 is de relatie burger-overheid ingrijpend gewijzigd en worden hogere eisen aan de kwaliteit van de wetgeving gesteld. Dat zou voor de partij een reden kunnen zijn om nog eens na te gaan of er anno 1992 voor de EK een plaats in ons staatsbestel zou kunnen zijn en welke die plaats dan zou moeten zijn. Uitgangspunt zou moeten zijn dat als het hoogste democratisch gekozen orgaan, te weten de TK, heeft gesproken, het niet gepast is dat een ander, minder democratisch gekozen orgaan zich het recht aanmatigt daartegen nog in alle vrijheid ja of nee te zeggen.

Daarmee raken we de essentie van de problemen waar we nu met de EK in verzeild zijn geraakt. Het is de kern van onze kritiek op het optreden van de CDA-fractie in de EK. De EK is er in de eerste plaats voor de tweede lezing van wetsvoorstellen. Dat is een bescheiden maar zinvolle taak, die in de luwte verricht moet worden. Niet zelden ziet een wetsvoorstel er na de behandeling in de TK echt anders uit dan het voorstel waarop door betrokkenen is ingesproken; vaak geven dan pas wetenschappers en mensen uit de praktijk hun oordeel. Daarom is het goed dat na aanvaarding door de TK anderen nog eens naar een voorstel kijken. Maar die doen dat in de wetenschap dat geestverwanten in de TK al een oordeel hebben gegeven. De fractie in de EK hoort dus niet meer in alle vrijheid te oordelen, maar moet in haar werk vooral het accent leggen op de vraag of, gegeven de politieke standpuntbepaling, die geestverwanten in de TK eerder hebben gemaakt, de uitwerking daarvan correct is en in redelijkheid, lettende op de politieke en maatschappelijke omstandigheden, dit voorstel gedaan had kunnen worden. Met andere woorden, de EK dient zich te beperken tot een marginale toetsing. Die kan natuurlijk leiden tot verwerving van een voorstel, maar daaraan mag dan niet de politieke betekenis worden toegekend die het in de TK heeft. Een dergelijk verschil van mening tussen kabinet en EK heeft immers een minder politiek karakter.

Als consequentie daarvan mag van het kabinet een grotere incasservermogen worden verwacht. Het zou dan gewoon het huiswerk moeten overdoen. Dreigen met aftreden is volstrekt ongepast.

Dat was ook nog de praktijk tijdens de kabinetten-Lubbers I en II toen in de EK een groot aantal wetsvoorstellen werd tegengehouden zonder dat dat onmiddellijk tot een crisissfeer leidde.

Dat is nu anders omdat nu moet worden geconstateerd dat met name het CDA zich profileert op het politieke vlak, waar juist enige terughoudendheid van de EK wordt verwacht.

En wie zo handelt, wie de politieke discussie in de TK gaat overdoen, mag ook een politieke reactie van het kabinet verwachten. Dat is dan ook de laatste twee jaren een aantal keren voorgekomen. In twee gevallen, een wijziging van de AAW en de verhoging van het huurwaardeforfait, sprak het kabinet zelfs het machtswoord. In beide gevallen stelde de fractie dat het dreigen met aftreden in de EK niet hoort, maar dat het kabinet door de CDA-fractie in een positie was gebracht dat ze het zwaarste wapen wel moest gebruiken.

Als, zoals bijvoorbeeld in het geval van het voorstel tot verhoging van het huurwaardeforfait, kabinet en TK besloten hebben dat de Nederlander meer voor het wonen moet gaan betalen, moet dat niet alleen voor de huurders, maar ook voor de eigenaren van woningen gelden. Terecht dat Lubbers diep in de nacht op deze politieke en maatschappelijke samenhang in het beleid wees en zichtbaar boos was op Kaland en zijn fractie die dat uitgangspunt niet wensten te respecteren. Een tweede reden voor boosheid was dat de huurverhoging en de lastenverhoging voor eigenaren het resultaat was van een politiek geven en nemen in de TK tussen CDA en PvdA. Dan kan het natuurlijk niet zo zijn, dat wat men in de TK heeft moeten geven in de EK wordt teruggehaald. Een EK, danwel een fractie daarin, die zo handelt, maakt het sluiten van compromissen en het aangaan van coalities in de TK, wel erg moeilijk.

Bij de behandeling van het plan-Simons en het debat over de basisvorming hoefde het kabinet tenslotte het mes niet te trekken omdat de fractie van het CDA tevreden was met toezeggingen van het kabinet. Maar opnieuw zat de EK op het hellende vlak, omdat men ten principale geen uitspraak wilde doen over de stelselherziening als zodanig en tegelijkertijd over de invulling door AMvB's wilde spreken nog voor de "overkant" dat had gedaan, terwijl daar toch de eerste verant-

woordelijkheid ligt. Bovendien moest het kabinet de bevriende fracties in TK raadplegen of die met de inhoud akkoord konden gaan. De regering als de te controleren instantie wordt zo in de positie van scheidsrechter tussen twee Kamers gebracht.

Ook bij de behandeling van de basisvorming ging de fractie van het CDA een stap te ver. Deze keer vroeg de fractie twee wetswijzigingen op termijn, voorstellen die slechts door het tijdsverschil van een amendement zijn te onderscheiden. Quasi-amendering dus, terwijl deze Kamer dat recht echt mist.

De onderhandelingen daarover tussen EK, TK en kabinet vonden nu in de openbaarheid plaats. De Kamer die haar gezag voor een deel ontleent aan de afstand die ze houdt van het politieke proces van onderhandelen, was er onderdeel van geworden.

Daarmee zijn we gekomen bij de gevolgen van het verder politiseren van de EK en de positiebepaling van de fractie daarin.

Behalve de kritiek zoals die hiervoor werd verwoord, is er buiten de Kamer ook waardering voor de EK en de CDA-fractie in het bijzonder, omdat die in de ogen van velen alsnog de vragen aan het kabinet stelde die de TK liet lopen. Ook wij merken dat steeds meer burgers zich tot de EK wenden.

De klacht is dat Kamerleden, zeker die van de regerende coalitie, meer regerings- dan volksvertegenwoordigers zijn. Sommigen vleien zich met de gedachte dat deze re-activering van de EK en de fractie van het CDA in het bijzonder, van tijdelijke aard is. Men vergisse zich niet.

Voor de zomervakantie is in de EK aan de politisering van de Kamer een debat gewijd. Toen bleek opnieuw dat niet iedereen onze opvatting deelt dat de EK politiek haar meerdere in de TK zou moeten erkennen en dat we zouden moeten ophouden ons op het verkeerde punt te profileren, omdat we anders een beperking van onze rechten over ons afroepen.

Ondertussen willen sommigen de EK het recht geven een wetsvoorstel terug te zenden. Ook de Commissie-Deetman stelt dat voor. Voor ons is de vraag of een terugzendingsrecht wel een oplossing is. Het probleem dat nu is gerezen wordt immers vooral veroorzaakt door het

gebrek aan terughoudendheid van de Kamer. Als die niet terugkeert, zullen juist meer voorstellen een langere procedure moeten volgen. Dat geldt zeker voor de variant die de commissie voorstelt, waarbij de Kamer de keuze heeft tussen verwerpen of terugzenden. Als deze Kamer niet de zekerheid heeft dat conform haar wensen na de terugzending in de Tweede Kamer wordt besloten, zal men hier alsnog tot verwerping overgaan. Wellicht dat een gekwalificeerde meerderheid voor terugzenden een oplossing is.

Het ziet er overigens niet naar uit dat dit onderdeel van de voorstellen van de Commissie-Deetman het staatsblad zal halen. Voorlopig moet een kabinet, dat na de verkiezingen voor de TK is geformeerd, rekening houden met de mogelijkheid dat ze bij de uitvoering van de hoofdlijnen van zijn beleid kan stuiten op een onwillige EK. Het probleem zal pas echt actueel worden als een kabinet bij de statenverkiezingen in de EK zijn meerderheid verliest. Dan zal men beseffen dat een tweekamerstelsel alleen functioneert als er òf een regeling voor geschillen is, òf de ene Kamer ondergeschikt is aan de andere. Tot dat moment resteert er nog maar één oplossing en die is ook de bevriende fracties in de EK aan het regeerakkoord te binden. Dat is wel een oplossing voor het kabinet maar niet voor de EK, want die wordt dan pas echt overbodig.

De fractie van de PvdA heeft altijd gepoogd de lijn van de politieke terughoudendheid te volgen. Zij ervaart daarbij wel de spanning tussen dit uitgangspunt en de afweging die in elk concreet geval gemaakt moet worden. Overigens bestaat de indruk dat de Kamer - en dus ook onze fractie - inmiddels door mensen wordt bevolkt die die terughoudendheid minder vanzelfsprekend vinden.

De realiteit gebiedt dus dat we rekening houden met een ontwikkeling waarbij de EK zich steeds meer als gelijke van de TK zal gaan gedragen. Dat betekent dat een regeling voor geschillen moet worden ontworpen die de positie van beide Kamers ten opzichte van elkaar en het kabinet beter markeert.

De Golfoorlog

Omdat voor een mogelijke inzet van de Nederlandse krijgsmacht in het kader van de VN geen instemming van de verenigde vergadering nodig was en we toch vonden dat ieder individueel Kamerlid in de gelegenheid moet worden gesteld daarover een oordeel te geven, hebben we de regering gevraagd haar beleid ook in de EK toe te lichten. De hele fractie vond dat de argumenten voor en tegen een militair ingrijpen elkaar in evenwicht hielden. Althans voor zover een afweziging mogelijk is, omdat niemand op dat moment kon aangeven wat de gevolgen zouden zijn van de ene danwel de andere beslissing. Een deel van de fractie was van mening dat vastgesteld was dat alle vreedzame middelen waren uitgeput en een gewapend optreden niet langer te vermijden was. Zij sloot daarmee aan bij het standpunt van de regering en de Tweede-Kamerfractie.

Een even groot deel van de fractie vond dat een oorlog op deze schaal en de consequenties daarvan in geen verhouding stonden tot het vergrijp dat had plaatsgevonden. Zij vonden dat afgewacht diende te worden of het Irakese regime niet, door economische sancties gedwongen, op haar schreden zou terugkeren.

Justitie

Bij de behandeling van de wetsvoorstellen van Justitie in de afgelopen twee jaar is door de fractie op de volgende - voor deze fractie - zeer belangrijke uitgangspunten toegezien:

1. de toegang tot de rechtspleging voor on- en minvermogenden;
2. een goede, doorzichtige rechterlijke organisatie;
3. bewaking tegen elke in de praktijk mogelijke - en wellicht bij de voorbereiding niet bedoelde en voorziene - vorm van willekeur (de Vreemdelingenwet).

Economische Zaken

Een wetsvoorstel betreffende de brandstofbelasting ontmoette bij de fractie geen praktische bezwaren. Betreurd werd niettemin dat uraan

van deze belasting wordt vrijgesteld.

Naar het oordeel van de fractie is dit een onterechte voorkeurspositie ten opzichte van kolen, gas en olie, maar dit werd geaccepteerd omdat het een voorstel betrof dat slechts korte looptijd zal hebben. Het vervangende wetsvoorstel zal behalve verbreding van de grondslag naar andere stoffen dan energiedragers ook de opname van uraan moeten inhouden.

Bij de behandeling van de begroting van economische zaken hebben wij met name het kartelbeleid aan de orde gesteld. Naar onze indruk zal Nederland niet alleen bij de aannemerij tegen kartels moeten optreden. Op tal van gebieden in de economische en sociale sector worden belangrijke beslissingen door groepen belanghebbenden genomen en wordt de individuele beslissingsvrijheid beperkt. Ook wanneer men van mening is, dat dit belangrijke voordelen biedt, zal men moeten erkennen dat dit type van samenwerking meestal op gespannen voet staat met de regelgeving van de Europese Gemeenschap.

Milieu

Milieuwetgeving is zelfs voor de geïnteresseerde burger niet erg toegankelijk. Ze is ingewikkeld, er zijn veel belangen mee gemoeid en daardoor kenmerkt zij zich in hoge mate door langdurige parlementaire behandelingen. Dit heeft soms tot gevolg dat wetgeving alweer achterhaald is op het moment dat ze de parlementaire procedure heeft doorlopen.

Toch zijn er meer mogelijkheden voor de burgers ontstaan nu zij de overheid kunnen vragen een dwangsom op te leggen aan bedrijven en instellingen, die de milieuwetgeving ontduiken. Inmiddels is er zowel in de Wet Geluidshinder als in de Wet Vergunningen Algemene Regels een betere afstemming tussen een aantal vergunningen geregeld.

Bouwen zonder de vereiste milieuvergunningen is voorbij. Milieubeleid is nu in hoge mate gebaat bij effectief overheidsoptreden bij de uitvoering en naleving van wetten.

Verder is onzerzijds betoogd, dat het beleid te veel op kooldioxide en

het broeikaseneffect is gefixeerd. Vanzelfsprekend erkennen ook wij, dat met de beperking van de uitstoot van kooldioxyde eveneens andere kwalijke emissies worden teruggedrongen. Maar wij hebben er moeite mee, dat op deze wijze kernenergie dreigt te worden aangemoedigd. Daarmee wordt immers weliswaar kernafval geproduceerd, maar geen kooldioxide. Wij bepleitten dan ook een meer evenwichtig emissie- en afvalbeleid, waarbij het belang van het broeikaseneffect beter wordt afgewogen tegen het belang van andere milieubelastende verschijnselen, zoals verzuring, afvalherverwerking en Oosteuropese elektriciteitsproductie met bruinkool en kernenergie.

WVC

Voor wat betreft de mediapolitiek is ingestemd met de invoering van de landelijke commerciële omroep en de verruiming van de reclame-mogelijkheden.

Bij de beleidsdebatten werd aandacht geschonken aan zorg en wonen voor ouderen in het kader van de stelselherziening en het onderbrengen van de WBO bij de AWBZ.

De Stelselwijziging ziektekostenverzekering en de Beperking van de contracteerplicht, wetsontwerpen die nauw met elkaar samenhangen, zijn door onze fractie beoordeeld aan de hand van de criteria: rechtvaardigheid en solidariteit. Het wegvallen van de verschillen tussen ziekenfonds- en particulier verzekerden, de rechtvaardiger berekening van de premies op basis van draagkracht, het stroomlijnen van financieringsbronnen en grotere mogelijkheden tot “zorg op maat” waren voor ons doorslaggevend argumenten om deze wetsontwerpen te steunen. Ook al zagen wij wel een aantal bezwaren (de rol van de overheid, de rol van de patiëntenbeweging, de werking van het marktmechanisme), ten dele gevolg van compromissen met andere partijen, de basisgedachte was voor ons dermate waardevol dat wij graag onze stem aan deze wetsvoorstellen hebben gegeven.

Bij de behandeling van de begroting 1992 van de sector Kunsten van WVC is aandacht gevraagd voor verschijnselen die zich nu nog aan de rand van het kunstenveld voordoen maar van levensbelang kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van de kunst - ondanks, of wellicht

dankzij, de vergissingen, mislukkingen en ambachtelijke tekortkomingen.

De begroting voor 1992 grepen wij aan om te waarschuwen voor een beoordeling van alle instellingen naar de maatstaven die in de Randstad gelden.

Antillen/Aruba

Bij de beleidsdebatten Antillen/Aruba 1991/1992 werd uitvoerig ingegaan op de problematiek rondom de staatkundige hervormingen van de Antillen van de vijf, mede naar aanleiding van de Schets van minister Hirsch Ballin. Als achtergrond daarvoor werd de nota gehanteerd, die de Partijcommissie Antillen/Aruba inmiddels heeft uitgebracht.

Ten aanzien van Aruba werd erop gewezen dat het niet vanzelfsprekend is dat Aruba in alle vrijblijvendheid de Status Aparte kan behouden en geen gebruik behoeft te maken van de in het Statuut opgenomen datum voor de onafhankelijkheid per 1 januari 1996.

Tevens werd opnieuw uitvoerig stilgestaan bij de bestuurlijke chaos die er op Sint-Maarten heerst en die steeds ernstiger vormen (corruptie, fraude) begint aan te nemen.

Onderwijs

Voor wat betreft het wetenschappelijk onderwijs waren de heroriënteringsvoorstellen studiefinanciering belangrijk. Geheel in lijn met onze Tweede-Kamerfractie zijn de afzonderlijke zes voorstellen beoordeeld en gewogen en er is geconcludeerd dat zij acceptabel zijn omdat de vereisten van betaalbaarheid en toegankelijkheid van het onderwijs op aanvaardbare wijze met elkaar in evenwicht zijn. Het belangrijkste wetsvoorstel van de afgelopen periode op het gebied van onderwijs was ongetwijfeld dat rond de invoering van de Basisvorming. Draagvlak is voor dit soort ingrijpende operaties onontbeerlijk, hetgeen onder meer zou moeten blijken uit brede politieke steun. Het CDA had van meet af aan grote bezwaren. De staatssecretaris koos een strategie die leidde tot confrontatie met deze fractie tijdens het plenaire debat,

hetgeen hem uiteindelijk een “overwinning” opleverde. De geloofwaardigheid van “de politiek” werd hierdoor niet groter. D66 stemde uiteindelijk - anders dan in de Tweede Kamer - tegen.

Sociale Zaken

Een wetsvoorstel met betrekking tot de implementatie van een Europese Richtlijn inzake pensioenen werd op initiatief van de PvdA-fractie opgehouden naar aanleiding van nieuwe jurisprudentie op Europees niveau. Implementatie van Europese Richtlijnen in de Nederlandse wetgeving en de anticipatie daarop vraagt veel méér aandacht van de Nederlandse wetgever dan er thans aan wordt besteed.

Vermeldenswaard is de opstelling van de fractie inzake de arbeidsongeschiktheidsproblematiek. De fractie heeft hierbij steeds (zowel vóór als na de kabinetsplannen van zomer '91) eenzelfde lijn getrokken. De lijn van de Eerste-Kamerfractie is als volgt: er is in de WAO scheefgroei ontstaan, waar de WAO te makkelijk gehanteerd werd als afkoopsom voor het recht op arbeid. Uitkeringsbestel en arbeidsbestel moeten nauwer aan elkaar gekoppeld worden (preventie en reïntegratie) en de publieke controle op uitvoeringspraktijk en uitvoeringsorganisatie moet verstevigd worden. Via een aangescherpt volumebeleid is het mogelijk het volume te beheersen en de uitkeringen op peil te houden.

Recente ontwikkelingen lijken die stelling te bevestigen: de in de zomer '91 voorspelde versterkte volumegroei is uitgebleven; in 1991 was er sprake van een afvlakking van de groei en medio 1992 is er bijna sprake van een stabilisatie bij een nog steeds groeiende beroepsbevolking, terwijl nog niet alle volumemaatregelen in werking getreden zijn.

Vanuit deze analyse heeft de fractie zich kritisch uitgelaten over onderdelen van de kabinetsvoorstellen van zomer '91 over de WAO, onder andere bij de Algemene Beschouwingen in het najaar 1991 en bij het beleidsdebat SZW voorjaar 1992. De fractie toonde zich zeer beducht voor ingrepen in lopende uitkeringen, betiteld als “een wijziging van de polisvoorwaarden, nadat het verzekerd risico reeds is ingetreden” en “een selectieve ont koppeling van een willekeurige

groep uitkeringsontvangers gedurende een nog onbekend aantal jaren”.

Een iets andere verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid, afzonderlijke arbeidsorganisaties, CAO-partijen en individuele werknemers, achtte de fractie op zichzelf wel bespreekbaar, indien aan een aantal heldere randvoorwaarden voldaan zou worden (bijvoorbeeld toegankelijkheid van de verzekering, veiligstelling van financiering, vermindering van verzekeringsbreuk). Op dat punt heeft het kabinet bij de voorgestelde wijziging in de WAO het huiswerk nog niet gemaakt...

Het hoeft geen betoog dat de Eerste-Kamerfractie de politieke hoofdlijn van het rapport-Wolfson (Niemand aan de kant) als een steun voor haar opstelling beschouwt, evenals het plan voor een onafhankelijk toezicht op de uitvoeringsorganisatie.

Financiën

De Tussenbalans, de inmiddels achterhaalde Miljoenennota en de begroting van het departement van Financiën werden gezamenlijk behandeld. Minister Kok werd geciteerd; die had gezegd dat het parlement hem zou mogen houden aan de verlaging van het financieringstekort naar 3,25% en hem daarop zou mogen beoordelen. De fractie wilde de minister ook beoordelen op de manier waarop hij die doelstelling bereikt en noemde voor die beoordeling een aantal duidelijke criteria. Er kunnen zich overigens omstandigheden voordoen waarin de hoogte van het financieringstekort, tezamen met bezuinigingen en inkomstenverhogende maatregelen, in de afweging moet worden betrokken. Het bedrag van de Tussenbalans dat nog met onzekerheden was omgeven, werd niet ter discussie gesteld. Wel werd er op gewezen dat de bevolking als geheel, gezien het gemiddeld hoge welvaartsniveau, in staat moet worden geacht een groot offer te brengen, maar er moet rekening worden gehouden met verschillen in draagkracht en met het feit dat maatregelen groepen burgers in verschillende mate treffen.

TWEEDE-KAMERFRACTIE

Inleiding

Het jaarverslag van de fractie heeft een ander karakter gekregen. Waar in vele voorafgaande jaren aan alle terreinen van beleid aandacht werd gegeven, is nu een andere keuze gemaakt. Het verslag kan als gevolg daarvan meer aandacht besteden aan onderwerpen die het beeld van het afgelopen jaar sterk hebben bepaald. Zo is een verslag op hoofdpunten ontstaan, dat een verantwoording is van de door de fractie gehanteerde politieke prioriteiten.

Het verslag beslaat de periode september 1991 tot oktober 1992 en is in deze maand opgesteld. Ook van dit opzicht wijkt dit verslag af van voorgaande verslagen. Het omvat een kortere periode en is zeer recent afgesloten. We hopen dat hierdoor de actualiteitswaarde is toegenomen.

Ten slotte een toelichting op de opbouw van het verslag. De onderwerpen zijn globaal gegroepeerd. Eerst komen de sociaal-economische onderwerpen, vervolgens milieu, veiligheid en sociale vernieuwing. Daarna volgt een aantal onderwerpen dat in het verslagjaar naar ons oordeel, ieder voor zich, eruit sprong. Afgesloten wordt met onderwerpen op het terrein van buitenlands beleid en defensie.

Namens de Tweede-Kamerfractie:

Flip Buurmeijer
secretaris

Werk en inkomen

Werk en inkomen hangen sterk met elkaar samen en lijken soms te vechten om de prioriteit. Dominant in het verslagjaar was natuurlijk de discussie over het rapport van de Commissie- Wolfson "Niemand

aan de kant”, zoals dat op 13 en 14 maart 1992 door het congres is vastgesteld. De fractie heeft dit rapport meer dan eens besproken in fractieverband. Daarnaast is het één en andermaal, juist waar het ging om de vertaling van de adviezen van het rapport naar de politieke praktijk, aan de orde geweest in de fractiecommissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Op die wijze zijn de “Wolfson-voorstellen” op tal van manieren en op tal van momenten in het parlement aan de orde gesteld. In het onderstaande passeren de belangrijkste onderdelen nog eens de revue.

** Koppeling*

Al in het verkiezingsprogramma is aangegeven welke voorwaarden vervuld moeten zijn om te “koppelen”: geen excessieve loonontwikkeling en geen abrupte volume-ontwikkeling. Dat standpunt heeft inmiddels zijn wettelijke vorm gekregen in de Wet Koppeling met Afwijkingmogelijkheid. In het verslagjaar bleek het nut daarvan. Nadat het kabinet op grond van de WKA-criteria had besloten de uitkeringen niet volledig mee te laten lopen met de gemiddelde lonen, dwong diezelfde WKA het kabinet tot alternatief beleid. Dat werd: een gedeeltelijke koppeling en lastenverlichting aan de onderkant, ten koste van bovenkant van het inkomensgebouw. De maatregel had eenzelfde inkomenseffect als volledige koppeling, maar was gunstiger voor de werkgelegenheid. Op deze grond heeft de fractie hiermee ingestemd.

** Jeugdwerkgarantieplan en banenpool*

Werkloosheid voor de één is nog niet hetzelfde als werkloosheid voor de ander. Veel werkloosheid is tijdelijk (met name door de enorme groei van de werkgelegenheid: 380.000 personen in de periode 1990 tot en met 1992!). Dat geldt niet voor langdurig werklozen; en schoolverlaters die niet aan de slag komen dreigen langdurig werkloos te worden. De fractie heeft daarvoor twee instrumenten ontwikkeld: het jeugdwerkgarantieplan en de banenpool, die juist deze problemen aanpakken. In 1991 en 1992 bleek de waarde van die instrumenten: beide zijn zeer succesvol. Zozeer zelfs, dat een verdere verbreding mogelijk en wenselijk wordt. Het gaat dan om de jeugdwerkgarantieplaats voor gedeeltelijk arbeidsongeschikte jongeren en om banenpoolplaatsen (en

het daarbij behorende uitkeringsgeld) voor WW-ers en WAO-ers. Daarnaast heeft de fractie bij voortduring aangedrongen op vereenvoudiging van de (financieel-administratieve) procedures bij de banenpools.

** Sociaal zekerheidsstelsel*

Ons land heeft een uitgebreid sociaal zekerheidsstelsel. Hoewel het functioneren daarvan voortdurend op de agenda staat, gold dat wel heel sterk voor het verslagjaar. Een ministelsel zou het panacee zijn voor alle problemen. Het rapport-Wolfson was voor de fractie een belangrijke steun om die opvatting te bestrijden. Met succes, want inmiddels hebben ook andere belangrijke maatschappelijke organisaties de gebreken van een ministelsel onderkend.

Dat neemt niet weg dat het stelsel aangepast moet worden aan veranderde maatschappelijke omstandigheden en opvattingen. Centraal in die discussies staan drie elementen:

- Een verdere verzelfstandiging van rechten en plichten binnen het stelsel. Op dit gebied is de fractie zeer actief geweest. Nadat in juni 1991 de nota "Zelfstandige burgers in een werkzame samenleving" van Margo Vliegthart en Jan van Zijl was gepubliceerd, vond daarover in het najaar een zeer stimulerende Pulchri-conferentie plaats. Het resultaat van die discussie werkt sindsdien sterk door: in de inbreng bij de Algemene Nabestaandenwet, in de bijdrage aan de wijziging van de Algemene Bijstandswet, in de gedachtenvorming rond het geregistreerd partnerschap. Maar ook buiten het parlement: recent heeft het CPB de kosten van verzelfstandiging berekend en gepubliceerd. De resultaten hebben ons in onze opvattingen gesterkt en zijn een nieuwe stimulans.

- Het aanbrengen van een nieuw evenwicht tussen rechten en plichten en een juist gebruik van de wetten.
Naarmate de rechten beter kunnen worden gerealiseerd (onder andere vanwege de banengroei), is er ook alle reden de plichten en het juiste gebruik van het stelsel te benadrukken. De fractie heeft de staatssecretaris van harte gesteund in haar inzet voor een betere uitvoering van de sociale zekerheidswetten door uitvoerders en uitke-

ringsgerechtigden. Het parlementair onderzoek naar de uitvoeringsorganisaties onder leiding van Flip Buurmeijer moet meer helderheid brengen in de wijze waarop besluiten inzake sociale zekerheid hun vertaling krijgen in de praktijk.

- Europa vraagt steeds meer aandacht, ook op het terrein van de sociale zekerheid. Dat komt zeer direct tot uitdrukking in de toegenomen grensoverschrijdingen en de daaruit voortvloeiende behoefte aan afstemming van sociale zekerheidsregelingen. Op dat terrein zijn diverse maatregelen getroffen.

Maar Europa laat zich ook voelen in een constante druk om de sociale premies te verlagen. Dat kan alleen als de basis wordt verbreed (meer mensen aan de slag) en minder mensen een uitkering nodig hebben (ook om die reden dus meer mensen aan de slag).

* *Algemene Bijstandswet*

De voorgenomen herinrichting van de Algemene Bijstandswet lijkt een kristallisatiepunt te worden van een reeks van ontwikkelingen die ten dele zojuist al zijn aangeduid: verzelfstandiging, een sterker toewerken naar betaalde arbeid, maatwerk, controleerbare en handhaafbare regelgeving. De inbreng (voor het Voorlopig verslag) is tot stand gekomen na zeer uitvoerige discussies met lokale gemeentebestuurders en functionarissen van gemeentelijke Sociale diensten. In het komende verslagjaar zullen hierover nog tal van belangwekkende discussies volgen, die van cruciaal belang kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van het sociaal zekerheidsstelsel.

Zeer recent is met betrekking tot de ABW de verhaalplicht nog aan de orde geweest. Het wetgevingsproces op dit onderdeel startte onder het vorige kabinet, maar kwam pas dit jaar tot afronding. De inwerkingtreding per 1 augustus 1992 leidde tot veel opschudding. Na interventie van de fractie via schriftelijke vragen werd door de staatssecretaris een zeer bevredigende oplossing gezocht en gevonden in overleg met de lokale uitvoerders.

* *Kinderbijslag*

Een zeker niet te verwaarlozen inkomenselement voor gezinnen met

kinderen is de kinderbijslag. Bij regeerakkoord is onder voorwaarden een ruimte van 500 miljoen afgesproken als extra inzet. Daarvan is 160 miljoen al direct in 1989 tot uitbetaling gekomen. De rest, 340 miljoen, wordt verdeeld over 4 x 85 miljoen per jaar. Inmiddels zijn daarvan reeds drie ronden daadwerkelijk gerealiseerd. Overigens niet zonder slag of stoot, in een periode waarin meer sprake is van financiële tegen- dan meevallers.

** Wet Arbeidsongeschiktheid*

Weinig zaken hebben het afgelopen verslagjaar zo centraal gestaan als de WAO-discussie. Een korte reconstructie: in juli 1991 neemt het kabinet het besluit de uitkeringsrechten bij arbeidsongeschiktheid voor iedereen in duur en omvang te beperken. De reacties vanuit de fractie en vanuit de samenleving leiden ertoe dat het besluit een maand later wordt herzien: bestaande arbeidsongeschikten zullen zoveel mogelijk worden ontzien, uitkeringen zullen niet meer teruglopen naar het minimale AAW-niveau.

Toch blijkt ook dat besluit, waarmee onze bewindslieden in het kabinet hebben ingestemd, de PvdA in problemen te brengen.

Binnen en buiten de PvdA komt vervolgens een enorme informatiestroom over de WAO en de AAW op gang. De fractie zwerft avond na avond uit om met de partij op afdelingsniveau te communiceren en tekst en uitleg te geven.

Een speciaal congres bevestigt korte tijd later de inzet van onze bewindslieden en fractie: de ingezette lijn wordt gesteund, maar kritisch gevolgd. Met nadruk wordt aandacht gevraagd voor de "onomkeerbare gevallen".

Teveel mensen in de WAO

Het is goed hier vast te stellen dat al direct overeenstemming ontstaat over het feit dat in ons land teveel mensen in de WAO belanden. Teveel in die zin, dat de enorme uitstoot een onaanvaardbaar groot verlies aan maatschappelijke capaciteiten betekent. Teveel ook in die zin, dat niet voor alle verklaringen tot arbeidsongeschiktheid afdoende medische en arbeidskundige redenen aanwezig zijn. Werkgevers en werknemers laten daarover ook geen onduidelijkheid bestaan: de WAO is gebruikt, misbruikt, om overtollig personeel gunstig af te laten vloeien.

Dat neemt niet weg dat veel mensen zich al in die WAO-positie bevinden. Het plan om de uitkering te verlagen zal deze categorie mensen direct raken. En waar zij al arbeidsongeschikt zijn, hebben zij geen kans meer zich alsnog te verzekeren tegen daaruit voortvloeiend inkomensverlies.

Onomkeerbare gevallen

Het zijn deze “onomkeerbare gevallen” waarvoor vanuit de PvdA bijzondere aandacht wordt gevraagd. Het gaat dan, zoals gezegd, om mensen die al arbeidsongeschikt zijn. Maar het gaat óók om de vraag of het plan om de WAO te verlagen moet worden doorgezet voor mensen die voorgoed volledig arbeidsongeschikt zijn of zullen worden.

Zowel het partijbestuur als de fractie hebben zich zeer intensief met die vraag beziggehouden. Tal van deskundigen zijn geraadpleegd - schriftelijk, mondeling, in werkbezoeken - over de vraag of “onomkeerbaarheid” objectief kan worden vastgesteld en voorspelbaar is. Uiteindelijk moest worden geconcludeerd dat dit niet het geval is.

Wetgevingsproces

Het wetgevingsproces kent drie trajecten: de Wet Terugdringing Arbeidsongeschiktheidsvolume (TAV), de Wet Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen (TBA) en de Wet Terugdringing Ziekteverzuim (TZ). Eerstgenoemde wet is inmiddels in het Staatsblad verschenen en in werking getreden. Belangrijk daarin is de maatregel om de verantwoordelijkheid in sterkere mate te leggen dáár waar de arbeidsongeschikte werkzaam is.

Een grotere eigen verantwoordelijkheid (premiedifferentiatie, bonus/malus) is op zich niet omstreden. Over de mate waarin dat tot uitdrukking moet worden gebracht verschillen de opvattingen wel.

Momenteel is in behandeling bij de Tweede Kamer de tweede wet: TBA. De derde wet, TZ, is nog in de voorontwerpfase en heeft de kamer nog niet bereikt. De discussie tussen kamer en regering is dus nog geenszins afgesloten.

Centrale vraag

Het is goed hier vast te stellen dat in de discussies is vastgesteld dat het maken van een onderscheid tussen sociaal risico en professioneel

risico niet zinvol is. Die weg lijkt geheel verlaten; de fractie vermeldt dit met tevredenheid.

De discussie die nu gaande is, wordt beheerst door twee vragen: de positie van de huidige arbeidsongeschikten en de positie van huidige werknemers als potentieel toekomstige arbeidsongeschikten. Wat betreft de eerste vraag is de inzet van de fractie sinds 1 mei 1992 ondubbelzinnig: de fractie ziet geen aanleiding te tornen aan de hoogte van de uitkering van alle huidige arbeidsongeschikten. De nu reeds genomen maatregelen (TAV), het effect van de in 1987 genomen verdisconteringsmaatregelen (scheiding arbeidsongeschiktheids- en werkloosheidsdeel), het effect van de CAO-afspraken terzake en de veranderde opvattingen inzake arbeidsongeschiktheid hebben inmiddels geleid tot een ommekeer in de groei van het aantal arbeidsongeschikten. Verlaging van huidige uitkeringen is daarvoor niet nodig.

De tweede vraag betreft de mogelijkheid tot aanvullende verzekeringen voor werknemers. Zo'n aanvullende verzekering moet kunnen voorzien in het inkomensdeel dat wegvalt wanneer de wet TBA in werking treedt, zoals dat wetsontwerp er nu ligt. Gesprekken met vakbeweging en verzekeraars hebben al plaatsgevonden; in de wetsbehandeling zal zeker op dit punt worden teruggekomen, waarbij de inzet van de fractie zal zijn dat iedere werknemer toegang moet kunnen krijgen tot zo een aanvullende verzekering.

Milieu

Het Nationaal Milieubeleidsplan Plus vormt nog steeds onverkort het politieke kader waarbinnen de fractie het milieubeleid beoordeelt. Dit plan bevat verreikende doelstellingen tot 2010 om het beroep van Nederland op de beschikbare milieugebruiksruimte terug te dringen en een schoon Nederland aan de volgende generatie achter te kunnen laten. Aan die doelstellingen houdt de fractie vast. Met redelijke zekerheid kan worden gesteld dat in deze kabinetsperiode de daarbij passende tussendoelstellingen voor 1994/1995 zullen worden gehaald. Aan de orde is nu het aanvullend noodzakelijke beleid om ook in 2000 de volgende tussenstreep op tijd te halen. In het eerste wettelijke Nationale Milieubeleidsplan, dat krachtens de Wet Milieubeheer in 1994 moet worden vastgesteld, dient dit zijn beslag te krijgen. Een

nieuwe rapportage van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, dat medio 1993 moet verschijnen, moet de basis vormen voor de politieke besluitvorming op dit punt.

Het afgelopen jaar was nog nadrukkelijker dan het vorige een jaar van praktische uitvoering van het milieubeleid. Op zeer veel terreinen zijn maatregelen getroffen, convenanten afgesloten, gelden beschikbaar gesteld, wetten tot stand gekomen. Veel zit ook nog in de pijn. Met name ook de provincies, gemeenten en waterschappen zijn actief bezig met het realiseren van het Nationaal Milieubeleidsplan. Het milieubeleid wordt aldus onontkoombaar enerzijds voor de burger zeer concreet en anderzijds zeer versnipperd. Hierdoor valt het overzicht moeilijk vast te houden. Sommigen trekken daaruit de conclusie dat er weinig gebeurt. Dat is echter apert onjuist.

De ecologisering van het belastingstelsel kreeg in het afgelopen jaar verder gestalte. Zo werden de zogenaamde verbruiksbelastingen op milieugrondslag fors verhoogd in de vorm van een brandstoffenbelasting en bereidde het kabinet nieuwe milieubelastingen op grondwater en afval voor. Recent werd een wetsvoorstel ingediend om extra schone en zuinige personenauto's in de bijzondere verbruiksbelasting forse aftrek op de belasting toe te kennen. In de motorrijtuigenbelasting zal zo mogelijk vanaf 1994 een milieugrondslag worden opgenomen. Voorzover lastenverzwaringen noodzakelijk waren voor de sanering van de overheidsfinanciën viel de keus van kabinet en fractie bewust op milieugevoelige belastingen (accijnzen en motorrijtuigenbelasting). Wat betreft de introductie van regulerende energieheffingen zijn de voor besluitvorming nodige studierapporten verschenen. De fractie kiest voor een jaar actieve milieudiplomatiediplomatie in EG-verband om deze heffingen in heel de EG ingevoerd te krijgen. Aan dit deel van de congresresolutie over de ecologische kwestie wordt dus stevig gewerkt.

Trager verloopt de uitwerking van die resolutie op het punt van de heffing van milieubelastingen over vermijdbaar gedrag. De scherpe stijging van de lokale milieuheffingen (rioolrechten, reinigingsrechten, zuiveringsrechten) baart de fractie zorg. Dergelijke heffingen zijn bij de huidige opzet niet of nauwelijks te vermijden door milieubewuster gedrag, ze hebben dus geen milieuvoordelen en ondermijnen wel het

draagkrachtbeginsel in de belastingheffing. Oplossingen kunnen in twee richtingen worden gezocht. De meest aantrekkelijke is de verfijning van de grondslag van de heffingen, zodat beter milieugedrag inderdaad wordt beloond. Met de reinigingsrechten en afvalstoffenheffing kan in die richting worden gekoerst. Wat betreft de rioolrechten lanceerde de fractievoorzitter eerder de gedachte van afschaffing, de tweede mogelijkheid. Al bij de behandeling van het Nationaal Milieubeleidsplan in de Tweede Kamer in 1990 heeft de fractie de regering uitgenodigd dit terrein nader te verkennen. Het ziet er naar uit dat regeringsvoorstellen eind 1992 zullen verschijnen, zodat een politieke afronding van dit punt mogelijk wordt.

De vervuiler betaalt is vermoedelijk wel het meest bekende beginsel van het milieubeleid. In de afgelopen periode zijn verscheidene stappen gezet om dit versleten beginsel nieuw leven in te blazen. Zo is in de nieuwe afvalstoffenwet, in 1992 door de Tweede Kamer afgehandeld, uitdrukkelijk gekozen voor het leggen van de verantwoordelijkheid voor het afval bij de oorspronkelijke producent. Wie produkten op de markt brengt, moet ook kunnen worden belast met de verwijdering in de afvalfase. Dit dwingt de producenten om ook van meet af aan die produkten zo te ontwerpen, dat dit efficiënt kan. Het verpakkingsconvenant past in diezelfde lijn. In de bodemsanering wordt dezelfde koers gevolgd. Bedrijven dienen zelf in eigen beheer hun terreinen schoon te maken, en onwilligen dienen met behulp van een wettelijk saneringsbevel gedwongen te worden. Voor oudere gevallen die op overheidskosten worden opgeruimd dient de oorspronkelijke vervuiler zoveel mogelijk te worden aangesproken. De fractie zet zich er dan ook voor in om in de te wijzigen Wet Bodembescherming het arrest van de Hoge Raad ongedaan te maken, dat inhoudt dat alle vervuilers van voor 1 januari 1975 de dans zouden ontspringen. De vervuiler, en niet de belastingbetaler, moet voor de kosten opdraaien.

In het verslagjaar vond in Rio de Janeiro de mondiale conferentie over milieu en ontwikkeling plaats. De Ministers Alders en Pronk hebben daarin een belangrijke, katalyserende rol gespeeld. De uitdaging ligt nu op tafel om de Rio-afspraken ook in Nederland gestalte te geven. Te gemakkelijk wordt soms gesteld dat wij het in Nederland al zo goed doen, dat die consequenties er niet zouden zijn. De terugdringing

van het binnenlandse energieverbruik en dus van de bijdrage van Nederland aan het broeikas-effect blijft een enorme uitdaging voor de verdere modernisering van Nederland. De huidige doelstelling, in 2000 tussen de 3% en 5% minder CO₂-emissie dan in 1990, is een kleinigheid vergeleken met het verderreikende zicht op een benodigde verdere teruggang met 20% tot 50%. En het halen van die 3%-5% is nog lang niet verzekerd; in de tweede helft van de jaren negentig zal nog veel aanvullend beleid nodig zijn.

Veiligheid en sociale vernieuwing

Veiligheid en veiligheidsbeleving zijn basisbehoeften. Het is één van de basisvoorwaarden voor het sociaal functioneren van mensen in een samenleving. Het is dan ook ernstig dat ruim 85% van de bevolking criminaliteit als een echt probleem ziet, zo blijkt uit het Sociaal en Cultureel Rapport 1992. De geregistreerde criminaliteit is vorig jaar met 4% gestegen. Het niveau is onaanvaardbaar hoog.

Het feit, dat uit het slachtofferonderzoek blijkt dat er in 1989 ruim 11 miljoen misdrijven zouden zijn gepleegd en dat momenteel jaarlijks 33% van de mensen slachtoffer is van enigerlei misdrijf, kan voor de stijging van onveiligheidsgevoelens wellicht ook een verklaring zijn. Overigens blijkt dat een gevoel van onveiligheid het meest heerst in de grote steden. Uit de omnibus-enquête 1991 te Rotterdam blijkt ook de onveiligheid als belangrijkste probleem te worden ervaren.

In de praktijk van alledag raakt het aspect sociale veiligheid wel eens onder tafel. Misschien wel omdat het realiseren van deze veiligheid niet binnen één beleidsterrein kan worden opgelost of door overheid alleen. Wellicht ook omdat het juist "de kleine dingen zijn die het hem doen". Het gaat vaak om hele praktische vernieuwing, dicht bij mensen thuis en op de straat.

Om de sociale veiligheid te vergroten, zijn vele maatregelen nodig. Er is niet één recept. Juist omdat er zoveel verschillende vormen van criminaliteit bestaan en er zoveel soorten daders zijn, moeten tal van uiteenlopende maatregelen genomen worden. Een consequent handhavingsbeleid is nodig, maar niet voldoende. Preventieve maatregelen

zijn onontbeerlijk maar zullen voor een aantal vormen van criminaliteit onvoldoende blijken. Het gevoel van veiligheid bij mensen vergroten moet, maar het mag daar niet bij blijven. Criminaliteitsbeheersing vraagt maatwerk.

** Sociale vernieuwing*

Het is niet verwonderlijk dat sociale veiligheid in het kader van sociale vernieuwing veel aandacht krijgt. Het sluit immers aan bij de doelstelling van sociale vernieuwing, te weten: mensen meer kansen bieden om (actief) deel te nemen aan de samenleving.

Onveiligheid(sgevoelens) doet mensen afkeren van de samenleving. Men durft de straat niet op, vooral 's avonds. Dit thema is overigens niet nieuw: vrouwen vragen voor deze problematiek al zo'n 10 jaar politieke aandacht.

Deze gevoelens, maar ook de criminaliteit werd de achterliggende decennia te weinig gezien als maatschappelijk probleem. Zo werden ook de onveiligheidsgevoelens gebagatelliseerd. Mede door sociale vernieuwing is de politieke aandacht hiervoor van de zijde van de fractie sterk toegenomen. Omdat ook duidelijk werd dat een effectieve aanpak van sociale onveiligheid vooral op lokaal niveau en samen met bewoners moet plaatsvinden.

** Leefbaarheid buurten*

Centraal staat het vergroten van de leefbaarheid in de buurten, wijken. De kwaliteit van de buurt blijkt immers van doorslaggevend belang te zijn voor onveiligheidsgevoelens. Inmiddels is al op diverse plaatsen samenwerking tussen gemeentelijke diensten, politie en justitie tot stand gekomen. Projecten gericht op preventieve maatregelen aan woningen tegen diefstal, maar ook tegen groepen jongeren die de buurt onveilig maken enzovoorts, schieten als paddestoelen uit de grond.

** Fysieke en sociale maatregelen*

Om deze aanpak op lokaal en buurtniveau te bevorderen is/wordt mede op ons verzoek het rijksbudget voor criminaliteitspreventie

zowel van het ministerie van Binnenlandse Zaken als van Justitie gedecentraliseerd via het Sociaal Vernieuwingsfonds.

** Meer toezicht*

Naast maatregelen om de leefbaarheid te bevorderen hebben wij het accent gelegd op uitbreiding van de toezichtfunctie in relatie tot banenpools. In zo'n 30 gemeenten lopen inmiddels ca. 500 stadswachten rond. Bij flats zijn inmiddels zo'n 150 huismeesters aangesteld. Het effect van deze maatregelen blijkt in de praktijk groot te zijn. Uitbreiding hiervan wordt door ons nagestreefd.

** Lik-op-stuk*

Sinds tien jaar bestaat het zogeheten HALT-project, het alternatief voor het al dan niet met een standje wegsturen van jongeren die zich schuldig hebben gemaakt aan vandalisme. Een snelle "straf" werd geïntroduceerd. Wij ondersteunen deze "lik-op-stuk"-benadering van harte. Uitbreiding over het gehele land is nodig. Hiervoor is een verhoging van de rijksbijdrage absoluut noodzakelijk. Omdat ook deze aanpak op lokaal niveau het beste kan worden waargemaakt, zijn wij voorstander van decentralisatie van dit budget, ook via het Sociaal Vernieuwingsfonds.

Onderwerpen die het afgelopen vergaderjaar daarnaast nog in het bijzonder de aandacht hebben gehad zijn:

** Positie van slachtoffers*

De positie van slachtoffers van misdrijven is door het treffen van betere wettelijke voorzieningen voor het verkrijgen van schadevergoeding en uitbreiding van de Bureaus voor Rechtshulp aanzienlijk verbeterd. De komende begrotingsbehandeling zullen zowel voor de invoering van de nieuwe wetgeving als voor de financiering van de Bureaus Slachtofferhulp extra middelen worden gevraagd.

** Ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel*

In de Kamer is het wetsvoorstel aanvaard dat de overheid aanzienlijk ruimere mogelijkheden biedt om vermogens die zijn verkregen door criminele activiteiten te ontnemen, waardoor niet alleen de gevoeligste plek wordt getroffen (de portemonnaie), maar bovendien voorkomen wordt dat dit vermogen wederom wordt ingezet voor nieuwe criminele activiteiten. De overheid kan daardoor adequater optreden tegen de georganiseerde criminaliteit.

** Cellentekort*

Ontwikkelingen in de criminaliteit hebben tot gevolg gehad dat, ondanks reeds lopende plannen tot uitbreiding van de celcapaciteit, een tekort aan cellen ontstond waardoor verdachten die in voorlopige hechtenis waren gesteld, moesten worden heengezonden.

De leden van de fractie van de PvdA zijn van mening dat voldoende celcapaciteit aanwezig moet zijn. Zij accepteren dat in bepaalde omstandigheden en bij bepaalde categorieën gedetineerden er twee gedetineerden in één cel verblijven.

** Uitbreiding politiecapaciteit*

Op initiatief van de PvdA-fractie heeft de Tweede Kamer de motie-Stoffelen aangenomen. Deze motie behelsde uitbreiding van de politiecapaciteit met 1000 formatieplaatsen. Deze uitbreiding zal kunnen bijdragen aan een betere criminaliteitsbestrijding en vergroting van de veiligheidsgevoelens bij de burger.

** Alternatieve sancties*

De ontwikkeling van alternatieve sancties is door de fractie van harte ondersteund.

** Computercriminaliteit*

Technische ontwikkelingen doen nieuwe vormen van criminaliteit ontstaan waarop de wetgever moet inspelen. Een voorbeeld hiervan is

de Wet op de Computercriminaliteit, die het afgelopen vergaderjaar in de Kamer is aanvaard.

Fraudebestrijding

Volgens ramingen van deskundigen verliest de schatkist jaarlijks 20 miljard aan opbrengsten door fraude en oneigenlijk gebruik bij de belastingen, de sociale zekerheid en bij subsidieregelingen. De afgelopen jaren zijn er weliswaar maatregelen getroffen om deze fraude te bestrijden, maar in toenemende mate bestaat er twijfel over de doelmatigheid en de doeltreffendheid van dit beleid. Die twijfel komt ook naar voren in de opiniepeiling van begin 1992. Daaruit blijkt dat meer dan 70% van de burgers van mening is dat de overheid onvoldoende doet aan de bestrijding van belasting- en premiefraude.

Door de fractie van de Partij van de Arbeid is bij verschillende gelegenheden bij het Kabinet aangedrongen op een effectievere aanpak van misbruik en oneigenlijk gebruik.

Juni van dit jaar heeft de fractie een eigen actieplan "Schoon schip maken" gepresenteerd. De belangrijkste onderdelen van dit plan zijn:

- fraudegevoelige elementen in de bestaande wetten worden weggenomen. Daarnaast wordt de regelgeving waar mogelijk vereenvoudigd, mede met het oog op een betere uitvoerbaarheid en controleerbaarheid;
- extra belasting/premiecontroles, uitgevoerd op basis van "vernieuwde controletechnieken" bij geselecteerde groepen van bedrijven en particuliere belastingplichtigen. Deze selectie vindt plaats op basis van frauderisico's;
- aanpak van de landelijk gecoördineerde uitkeringsfraude, mede door uitwisseling van gegevens met de belastingdienst en ziekenfondsen;
- gerichte bestrijding van illegale arbeid door een intensivering van de opsporing en vervolging van werkgevers die illegale te werk stellen. De bestaande sancties op illegale tewerkstelling leidt in de praktijk veelal tot een boete van slechts f 750,- per overtreding. Gezien de aanzienlijke voordelen die de werkgevers hebben bij illegaal werk is deze boete volstrekt onvoldoende en heeft dan ook geen preventieve werking. Boetes van minimaal f 10.000 per overtreding en het ver-

halen van de kosten voor uitzetting van illegale werknemers op de werkgever moeten ertoe bijdragen dat illegaal werk wordt tegengegaan.

In de Miljoenennota 1993 heeft het Kabinet het PvdA-actieplan op hoofdlijnen overgenomen.

Basisvorming enerschikking van het scholenbestand in het voortgezet onderwijs

Hoewel dit onderwerp voor wat betreft de Tweede-Kamerfractie formeel buiten dit verslagjaar valt, besteden wij hieraan toch ruime aandacht. Want juist in dit verslagjaar is de wettelijke grondslag gegeven voor een belangwekkende onderwijsvernieuwing. De Tweede-Kamerfractie was, hoewel formeel niet meer aan zet, toch zeer actief betrokken bij de afhandeling in de Eerste Kamer. Dit gold zowel op het niveau van de fractievoorzitter als van de woordvoerder van onze fractie.

De onvrede met betrekking tot ons stelsel van Voortgezet Onderwijs is decennia oud. De Mammoetwet uit 1968 was een goedbedoelde maar ontoereikende poging om ons onderwijsbestel, dat vooral gebaseerd was op milieuspecifieke selectie, om te buigen in de richting van een stelsel gebaseerd op selectie op grond van talenten. De onvrede met het bestaande stelsel van secundair onderwijs wordt in hoofdzaak veroorzaakt door:

- het grote aantal ongediplomeerde schoolverlaters (in 1988 stroomde in het Lager Beroepsonderwijs 25 %, in het MAVO/HAVO en VWO 38,5% zonder diploma uit de eerste fase van het Voortgezet Onderwijs);
- de milieu-, sekse- en etnische gebondenheid van leerlingenstromen in het Voortgezet Onderwijs (van de 40% van onze bevolking met de laagste inkomens komt nog geen 10% in het Hoger Onderwijs);
- de eenzijdige vorming in de diverse schoolsoorten (MAVO/HAVO/VWO vooral cognitief, het Lager Beroepsonderwijs vooral praktisch-technisch, het LHNO vooral huishoudelijk).

Met het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) "Basisvorming in het onderwijs" in 1986, werd een belangrijke basis gelegd voor de vernieuwing van het Voortgezet Onderwijs, die kan bijdragen aan het ondervangen van de hierboven geconstateerde problematiek. De WRR bepleitte invoering van algemene basisvorming in de eerste drie jaar van het bestaande stelsel (LBO, MAVO, HAVO, VWO) van Voortgezet Onderwijs.

Op basis van het WRR-advies werd door het vorige kabinet een wetsvoorstel ingediend, dat niet werd afgehandeld. In het regeerakkoord werd besloten het voorstel van het vorige kabinet als uitgangspunt te nemen. Tevens zou echter de toenemende problematiek van de kleine scholen in het Voortgezet Onderwijs (koude sanering door het afnemend leerlingenaantal), die door het vorige kabinet zonder succes was aangevat, afdoende geregeld moeten worden. In augustus 1990 kwam het kabinet met zijn voorstel voor basisvorming in het Voortgezet Onderwijs. In het wetsontwerp werd voorgesteld leerlingen in de onderbouw van de diverse schoolsoorten van het Voortgezet Onderwijs een kerncurriculum van 14 vakken aan te bieden. Gekozen werd tevens voor tempo-differentiatie; leerlingen kunnen het kerncurriculum in minimaal 2 jaar en maximaal 4 jaar doorlopen. AVO-leerlingen krijgen techniek en informatiekunde als vak erbij, LBO-leerlingen een tweede vreemde taal. Het kerncurriculum wordt getoetst door zogenaamde kerndoelen (eindtermen op een minimumniveau). Het aantal leerlinglessen in de eerste drie jaar van het VO wordt uitgebreid van 30 naar 32 lessen. De eindexamens van de diverse schoolsoorten worden gehandhaafd.

Met betrekking tot de herschikking van het scholenbestand werd voorgesteld de vorming van scholengemeenschappen zoveel mogelijk te stimuleren. De norm voor kleine categoriale scholen werd daartoe verhoogd van 120 tot ten minste 240 leerlingen. Kleine scholen groter dan 120 leerlingen kunnen echter blijven voortbestaan als nevenvestiging van een scholengemeenschap; kaalslag van onderwijsvoorzieningen op het platteland kan daarmee voorkomen worden.

Bij de uitgebreide behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer werd het regeringsvoorstel op een tweetal belangrijke punten gewijzigd. Het kerncurriculum werd door toedoen van de PvdA-frac-

tie uitgebreid met een 15e vak (verzorging); het tijdsbeslag voor het aantal verplichte vakken (15 vakken) werd teruggebracht van 80% naar 72%. De vrije ruimte voor het geven van schoolsoort-specifieke vakken (bijvoorbeeld Latijn aan het gymnasium) werd dus uitgebreid van 20% naar 28%.

In juni 1991 stemde de overgrote meerderheid van de Tweede Kamer voor het wetsvoorstel; alleen VVD en CD waren tegen.

Bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer in het voorjaar 1992, ging de aandacht vooral uit naar het handhaven van voldoende onderwijsvoorzieningen op het platteland. De bewindslieden zegden toe dat categoriale scholen voor LBO en MAVO met minder dan 240 maar meer dan 180 leerlingen in bepaalde omstandigheden voor een periode van vijf jaar een ontheffing kunnen krijgen van de opheffingsnorm. Ook mogen categoriale LBO- en MAVO-scholen, die als gevolg van de 240-norm zouden moeten worden opgeheven en daarom opteren voor instandhouding als nevenvestiging, indien ze binnen afzienbare tijd aan de bestuurlijke voorwaarden voldoen, uiteindelijk voor de status van nevenvestiging in aanmerking komen.

Plan Simons

In 1990 presenteerde Hans Simons een nieuw voorstel voor de stelselherziening ziektekosten. Het beoogde effect is tweeledig:

- een meer evenredige verdeling van de lasten;
- een meer flexibel systeem, met meer keuzemogelijkheden en meer vrijheid voor verzekeraar en verzekerde.

Door middel van wijzigingen in de huidige Ziekenfondswet en AWBZ zal geleidelijk een nieuwe ziektekostenverzekering ontstaan die in principe voor alle Nederlanders gelijk is en waarin alle gezondheidsrisico's en vormen van zorg zijn ondergebracht. Het oorspronkelijke plan was alle vormen van zorg voor de verkiezingen overgeheveld te hebben, zodat nog in deze kabinetsperiode een moderne volksverzekering tot stand gebracht zou zijn.

Het "veld" hing echter aan de rem; diverse maatschappelijke groeperingen hebben ook het afgelopen jaar er alles aan gedaan om de voortgang van de stelselwijziging te vertragen of zelfs onmogelijk te maken.

Om tegemoet te komen aan de bezwaren van de Eerste Kamer besloot het Kabinet de invoering van het nieuwe stelsel gedeeltelijk te vertragen. Per 1 januari 1992 zijn geneesmiddelen, audiologische hulp, revalidatie en erfelijkheidsvoorlichting overgeheveld naar de AWBZ. Huisartsenhulp en kraamzorg zouden pas per 1993 overgeheveld worden. Ten gevolge van de overheveling daalden de nominale ziekenfondspremie en de, door de overheid vastgestelde, premie voor de standaardpakketpolis. De ziekenfondsen verlaagden de nominale ziekenfondspremie minder dan verwacht mocht worden; de premies van de particuliere ziektekostenverzekeringen daalden niet met 10% omdat verzekeraars geconfronteerd werden met een stijging van de kosten ten gevolge van nagekomen kosten uit voorafgaande jaren. Deze kostenstijging wordt nu geclaimd door de ziekenhuizen. De omslagbijdrage WTZ die door de verzekeraars zelf wordt vastgesteld en die dient ter compensatie van verliezen op polissen voor risicogroepen, werd daarnaast ook nog fors verhoogd. Tegelijkertijd traden ook veranderingen op in de hoogte van sociale premies. Gevolg van al deze maatregelen was dat veel mensen op hun loonstrookje een lager bedrag terugvonden en deze inkomensdaling ten onrechte toeschreven aan het plan-Simons.

Rapporten van de Rekenkamer en de Verzekeringskamer die in het voorjaar van 1992 uitkwamen gaven mogelijkheden voor premiedaling bij particuliere verzekeraars aan en in een aantal gevallen zijn de verzekeringspremies gedaald met 7-8%.

De fractie heeft verder ingestemd met de invoering van vrijwillige algemene en specifieke eigen risico's. Er is voor gewaakt dat de verhouding 82/18, waarbij 82% van de totale kosten van de gezondheidszorg via inkomensafhankelijke premies en inkomensafhankelijke eigen bijdragen geheven zullen worden, ongewijzigd bleef. Tevens heeft de fractie niet ingestemd met een beperking van het brede basispakket.

Voor het zomerreces verscheen een rapport van een werkgroep van de Partij van de Arbeid waarin de uitgangspunten van de stelselwijziging nog eens onderstreept werden, maar waarin wel gesteld werd dat de overheid moet kunnen ingrijpen waar dat nodig is en niet alle midde-

len uit handen mag geven. Deze lijn wordt door de fractie onderschreven.

Kort voor het zomerreces week het CDA opnieuw af van de eerder ingenomen positie ten aanzien van de verdere stappen in de stelselwijziging. Na een rustige zomer zal in het najaar van 1992 verder gesproken worden over de toekomst van het plan-Simons, waarbij een alternatief in de vorm van een verhoging van de ziekenfondsgrens en een maximalisering van de particuliere verzekeringspremie via de standaardpakketpolis besproken moet worden.

Hoewel het beeld soms anders is zijn er belangrijke stappen gezet op weg naar een nieuwe moderne volksverzekering. Wel langzamer dan oorspronkelijk de bedoeling was. Het einddoel is echter nog niet bereikt. De fractie blijft nog steeds dezelfde doelstelling nastreven. Een meer evenredige verdeling van de lasten, meer solidariteit tussen oud en jong, arm en rijk en ziek en gezond enerzijds. Anderzijds zorgvernieuwing en een betere beheersing van de stijging van de kosten van de gezondheidszorg.

Euthanasie

Zoals bekend houdt de vraag òf en zo ja op welke wijze euthanasie en hulp bij zelfdoding wettelijk zou moeten worden geregeld de Tweede Kamer al jaren in de greep. De parlementaire behandeling van een initiatiefwetsvoorstel van D66 (1984, nader gewijzigd in 1986) en het voorstel van het kabinet-Lubbers II (1987) - beide regelend onder welke voorwaarden de arts in geval van euthanasie en hulp bij zelfdoding straffeloos kan blijven - is door de val van dat kabinet niet afgerond.

In het Regeerakkoord is afgesproken dat de wenselijkheid van nieuwe wetgeving met betrekking tot euthanasie bezien zou worden in het licht van: 1. het rapport van een commissie (in casu Commissie-Remmelink) die de praktijk van het levensbeëindigend handelen nader moest onderzoeken; 2. de stand van de jurisprudentie en 3. de ontwikkeling en beschikbaarheid van pijnbestrijdingstechnieken en voorzieningen voor stervensbegeleiding en thuiszorg. Deze drie factoren zijn betrokken bij het kabinetsstandpunt inzake medische beslissingen

rond het levenseinde, dat dit voorjaar in de Tweede Kamer is besproken. Het kabinet stelt voor de zogenaamde "meldingsprocedure", die sinds eind 1990 van kracht is, wettelijk te verankeren. Voor de PvdA-fractie geldt het uitgangspunt: bescherming van het leven van de mens en het respecteren van de wens waardig te kunnen sterven en ondraaglijk lijden te bekorten. Beide waarden vormen ook de basis van het kabinetsstandpunt. Door het stellen van de norm in het Wetboek van Strafrecht wordt enerzijds de bescherming van het menselijk leven gewaarborgd. Anderzijds biedt de voorgestelde regeling voldoende zekerheid aan de arts die de wens van de patiënt wil honoreren.

Met het voorstel wordt duidelijkheid geschapen over het vervolgingsbeleid van Justitie - door de PvdA-fractie reeds bij herhaling (maar tevergeefs) bij vorige kabinetten bepleit.

Heeft de arts in geval van euthanasie en hulp bij zelfdoding zich gehouden aan de in de jurisprudentie ontwikkelde zorgvuldigheidseisen, dan vindt er geen vervolging plaats.

Bij actief levensbeëindigend handelen van de arts zonder uitdrukkelijk verzoek van de patiënt zal hij in de regel wel vervolgd worden. Ook aan hem biedt de meldingsprocedure de gelegenheid zich voor zijn handelen te verantwoorden en inzicht te verschaffen in het gehele besluitvormingsproces daarbij.

Het op de voorgestelde wijze toetsbaar maken van euthanasie, hulp bij zelfdoding en actieve levensbeëindiging zonder verzoek zal ook de kwaliteit van die besluitvorming zelf ten goede komen. Immers de arts die weet zich te moeten verantwoorden zal zijn beslissing uiterst zorgvuldig nemen.

Het wetsvoorstel zelf zal binnenkort in de Tweede Kamer behandeld worden. De PvdA-fractie steunt het voorstel. Het streven is erop gericht de wet in deze kabinetsperiode in het Staatsblad te krijgen, zodat een jarenlange discussie over euthanasiewetgeving kan worden afgesloten.

Industriebeleid

Nederland is wakker geschrokken. De ontwikkelingen rond bedrijven als Fokker, DAF en Nedcar hebben er toe geleid dat er weer aandacht

is voor de positie van de Nederlandse industrie. Deze richt zich in het bijzonder op de relatie tussen de overheid en het bedrijfsleven.

De PvdA vraagt reeds geruime tijd aandacht voor een beleid gericht op de versterking van de industrie. Op verzoek van de PvdA werd in het Regeerakkoord opgenomen dat er een sterkte/zwakte-analyse van de Nederlandse economie gemaakt zou worden. Dit resulteerde in de in 1990 verschenen nota "Economie met open grenzen", waarop in juni 1992 jaar een vervolgrapportage verscheen. Als de discussie over de genoemde bedrijven een extra stimulans geeft aan de aandacht voor de positie van de Nederlandse industrie is dat mooi meegenomen, maar er is geen plaats voor een ad-hoc beleid gebaseerd op "oranje-gevoelens".

De industrie is een belangrijke bron van werkgelegenheid en welvaart. Een sterke industrie is een noodzakelijke voorwaarde voor een sterke dienstensector en een sterke collectieve sector. Het besteden van aandacht aan de industrie is dan ook geen doel op zich. Het gaat uiteindelijk om duurzame groei en een hogere arbeidsparticipatie. Tegen deze achtergrond dient de inbreng van de PvdA-fractie in het afgelopen jaar geplaatst te worden.

Een eerste voorwaarde voor meer werkgelegenheid is een gematigde ontwikkeling van de lonen. De PvdA-fractie heeft daarom gepleit voor een wig-participatie-akkoord. Het kabinet moet de vakbeweging niet alleen vragen om loonmatiging, maar daar ook wat tegenover stellen in de vorm van lagere belastingen en premies.

Voorzieningen voor transport, communicatie, onderwijs, de diffusie van technologische kennis zijn essentieel voor de concurrentiepositie van Nederland en het bedrijfsleven. Het besluit van het kabinet voor investeringen in de publieke infrastructuur een gasbatenfonds in het leven te roepen is daarom toe te juichen.

Het kabinet besteedt steeds meer aandacht aan technologie. Dit is positief omdat technologische ontwikkeling de motor achter de groei is. Maar dit alleen is niet voldoende. Voor het gebruik van nieuwe technologieën is het noodzakelijk dat er een maatschappelijk draagvlak is. De toenemende aandacht voor de vraag hoe en onder welke voorwaarden de samenleving maximaal kan profiteren van de ontwikkeling is dan ook zeer belangrijk. Op verzoek van de PvdA-fractie zul-

len er in een aantal sectoren strategische conferenties georganiseerd worden. Hieraan nemen bedrijfsleven, (beroeps-)onderwijs, onderzoekinstellingen en overheid deel.

Terug naar Fokker, DAF en Nedcar. De PvdA-fractie vindt dat het, naast de genoemde algemene maatregelen, mogelijk moet zijn voor Nederland belangrijke projecten met een grote uitstraling te ondersteunen. Het gaat om kwalitatief goede projecten in bedrijven met een hoge groeipotentie die niet van de grond dreigen te komen doordat de financiering niet rond komt. De PvdA wil daarom een fonds waaruit (mede-)financiering mogelijk wordt en waarin de inkomsten terugvloeien als de projecten slagen - een revolverend fonds.

Kunstenplan 1993 - 1996

Het Kunstenplan 1993-1996, getiteld "Kiezen voor kwaliteit", heeft in de eerste helft van 1992 de gemoederen van artistiek Nederland danig beroerd.

Minister D'Ancona kondigde in een vroeg stadium aan geld te willen vrijmaken voor drie achtergestelde sectoren die echter een breed publiek bereiken: film, architectuur en vormgeving. In een lijvig advies stelde de Raad voor de Kunst voor het nieuwe beleid vooral door de regio te laten financieren. Zo zou op het Noord Nederlands Orkest worden gekort en moesten Forum Filharmonisch en het Limburgs Symfonie Orkest zelfs geheel verdwijnen. Dat verwekte uiteraad veel onrust in de desbetreffende regio's.

De fractie wees er meteen op dat de voorstellen strijdig waren met de motie-Niessen/Beinema uit 1986, die het kader voor de kunstenplannen schetste en het ongewenst noemde de scheefgroei tussen regio en randstad op het terrein van de kunstsubsidies verder te vergroten.

In haar definitieve voorstellen aan de Kamer wees de minister deze financieringsbron dan ook af. Om haar nieuwe beleid toch te kunnen realiseren, stelde ze wel voor de podiuminstellingen te verplichten meer eigen inkomsten te verwerven, vooral door meer publiek te trekken. Daarover ontstond nieuwe onrust; deze keer vooral in de randstad.

Bij de parlementaire behandeling haalden PvdA en CDA de angel uit het kortingsvoorstel, waarna de gemoederen kalmeerden.

De commotie over de centen onttrok enigszins het zicht op het eigenlijke Kunstenplan 1993-1996 dat in veel opzichten een inspirerend stuk is. Het bevat een voortreffelijke analyse van een aantal boeiende en ook tegenstrijdige ontwikkelingen die zich de laatste jaren op het terrein van de cultuur voordoen.

Veel steun was er vanuit de fractie voor de pogingen van de minister om meer mensen met kunst en cultuur in aanraking te laten komen. Het Kunstenplan bevat daarover een reeks voorstellen, onder andere op het terrein van de podiumkunsten, de kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening, en het film- en mediabeleid. De fractie stelde ook voor de regio in de toekomst sterker bij het kunstbeleid te betrekken door met name door het ministerie van Welzijn en Cultuur - net als dat nu al met de grote steden in de randstad het geval is - convenanten met het Noorden, Oosten en Zuiden van het land te laten afsluiten. Over de vormgeving daarvan gaat het debat in 1993 verder.

Vluchtelingen en asielzoekers

Jaarlijks vragen ongeveer 20.000 personen politiek asiel in Nederland aan. Na het doorlopen van een vaak lange en voor de betrokkenen soms moeizame asielprocedure, krijgt ongeveer 15% van hen een formele verblijfstitel. Dit kan de "Vluchtelingenstatus" (A-status) zijn, die hen een vestigingsvergunning verschaft. Een ander deel van deze 15% krijgt een verblijfsvergunning op humanitaire gronden. De overige asielzoekers worden afgewezen, hetgeen overigens lang niet altijd betekent dat zij ook daadwerkelijk uit Nederland vertrekken.

Ongeveer de helft van de asielzoekers, die niet voldoen aan de criteria van het Vluchtelingenverdrag van Genève (dat zegt dat eenieder die persoonlijk als gevolg van ras, godsdienst, politieke overtuiging, etnische afkomst of seksuele geaardheid vervolging in eigen land te vrezzen heeft als vluchteling erkend dient te worden) kan menselijkerwijs niet naar het land van herkomst teruggestuurd worden. Deze categorie

asielzoekers wordt “gedoogden” genoemd. Het gaat meestal om mensen die voor een burgeroorlog in eigen land gevlucht zijn. Drie jaar lang wordt bekeken of hun terugkeer mogelijk is geworden en zo niet, dan mogen zij blijven. Alle andere asielzoekers, dus de niet-erkenden en de niet-gedoogden, worden zoals dat in het jargon heet “verwijderd”.

Dat betekent in de praktijk niet altijd dat zij ook metterdaad uit Nederland vertrekken. Meer dan eens zijn papieren zoek en het aantal landen dat naar elders vertrokken burgers niet meer terugneemt, is legio. Over deze problematiek heeft de fractie menig keer met de regering gediscussieerd. Ons uitgangspunt daarbij was voorkomen dat er te gemakzuchtig met mensen wordt omgesprongen en handhaving van de humanitaire aspecten van het beleid.

** Groepsgewijze toelating*

Los van de asielzoekers nodigt Nederland jaarlijks, in overleg met het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen, enige honderden vluchtelingen uit met name de kampen in Zuid/Oost-Azië uit voor permanent verblijf in Nederland. Tevens zijn in de nazomer van 1992 ongeveer 3.000 vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië uitgenodigd voor verblijf in Nederland op speciale titel. Via de zogeheten “onthemdenregeling” is het voor deze vluchtelingen mogelijk om zonder bureaucratie en plichtplegingen een veilig onderdak te vinden in afwachting van een verbetering van de situatie in eigen land. Ook hier heeft de fractie de regering aangesproken een humanitair beleid te voeren. De regering heeft positief gereageerd op signalen uit onze fractie.

Al met al vormt de Nederlandse bijdrage aan het vluchtelingenprobleem in de wereld slechts een druppel op een gloeiende plaat. De aantallen asielzoekers vallen ook in het niet bij die in andere Westeuropese landen. Zo verwacht Duitsland in 1992 500.000 asielaanvragen, ofwel tien keer zoveel als het jaar daarvoor. Het aantal asielzoekers dat voorgoed of voor langere tijd in Nederland blijft (momenteel circa 50% van het totaal) vormt ongeveer éénvijfde deel van het jaarlijkse migratiesaldo (het verschil tussen degenen die zich in Nederland

vestigen en degenen die een verblijfplaats buiten Nederland zoeken). Internationaal moeten wij blijven vechten tegen de tendens om Europa voor vluchtelingen verder af te sluiten.

** Individuele benadering*

Bij verschillende gelegenheden binnen en buiten het parlement heeft de PvdA-fractie benadrukt dat elke asielzoeker individueel benaderd moet worden en dat bij afwijzing er altijd recht is op beroep. Meermalen en met succes heeft de PvdA-fractie zich verzet tegen in-bewaringstelling van asielzoeker, zonder dat er een last tot uitzetting is verstrekt. De bepaling in de bijgestelde Vreemdelingenwet (artikel 18A), die het mogelijk maakte zogeheten kansloze asielzoekers hun vrijheid te ontnemen, was voor de PvdA-fractie aanleiding om tegen dit wetsontwerp te stemmen. Toen kort daarna onze coalitiepartner tezamen met de oppositie pogingen ondernam om via hekwerken en bewakers een aantal asielzoekerscentra om te vormen tot verkapte Huizen van Bewaring, heeft de PvdA-fractie zich daartegen heftig verzet. En met succes.

** Opvang*

De fractie is wel akkoord gegaan met het nieuwe opvangmodel voor asielzoekers dat sinds 1 januari 1992 in werking is, en de procedures voor de asielzoekers niet alleen verkort maar ook verduidelijkt. Met de nodige kanttekeningen heeft de fractie ingestemd met de specifieke ontheemdenregeling voor vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië.

Overigens moet worden gewaakt voor een wirwar van regelingen. Initiatieven van de PvdA-fractie hebben er mede toe geleid dat voor alle leerplichtige kinderen van asielzoekers onderwijsvoorzieningen beschikbaar en toegankelijk werden, dat gedoopte asielzoekers in staat werden gesteld opleidingen te volgen (ook gericht op de arbeidsmarkt) en dat de "verveling van het lange wachten" tijdens het doorlopen van de procedure zoveel mogelijk kon worden tegengegaan.

Met gemeenten, vluchtelingenorganisaties, rechtshulpverleners en vrijwilligers is vele malen overlegd. Essentieel in deze contacten was

het veiligstellen van een ruimhartig vluchtelingenbeleid, dat alleen effectief kan zijn bij de aanwezigheid van een breed maatschappelijk draagvlak. Immers, de PvdA moet er pal voor staan dat eenieder die zich met een gerechtvaardigd asielerzoek in Nederland meldt, ook de bescherming en ondersteuning vindt die hem of haar toekomt. Dit is een concrete vertaling van de solidariteit die wij nastreven.

Europa in beweging

De relatieve stabiliteit van de Nederlandse samenleving steekt scherp af tegen de onzekerheden in Europa. In december 1991 lukte het de 12 EG-lidstaten, via hun regeringen, om een akkoord te bereiken over verdere Europese samenwerking. De fractie heeft onmiddellijk na de top van Maastricht de regering geprezen voor haar inzet tijdens het Nederlands voorzitterschap voor de totstandkoming van de Overeenkomst over de Politieke Unie en de Economische en Monetaire Unie. Bij met name de EMU is voortvarend gewerkt. De inzet van de Nederlandse regering is bij herhaling gedeeld door een grote meerderheid van de Tweede Kamer.

Over de uitkomst van Maastricht is heel wat terughoudender gereageerd. Het positieve oordeel over de inspanningen van de regering is gevolgd door een gemengd oordeel over het Unie-verdrag. Immers, het verdrag betreffende de Europese Unie voldoet bepaald niet in alle opzichten aan de oorspronkelijke Nederlandse en PvdA-inzet. De ontwikkelingen in Joegoslavië, in Duitsland en het krappe Deense nee en het even krappe Franse ja hebben voor verdere ontzuivering gezorgd. De spanningen binnen het Europese Monetaire Stelsel en de wereldwijde recessie hebben dat proces in hoog tempo bevorderd.

De PvdA-fractie vindt Maastricht een goede stap op weg naar verdere Europese samenwerking. Er is een begin gemaakt met afspraken over rechten van werknemers. Over consumenten, een versterkt milieubeleid, en een gezamenlijk buitenlands beleid.

Juist voor sociaal-democraten is dat van groot belang, omdat de gemeenschap meer moet zijn dan één grote, open markt. Dit laatste zal slechts leiden tot harmonisatie via de markt en via beleidsconcurrentie. Daar gaat geen impuls vanuit om uiteindelijk alle lidstaten naar

een hoger niveau te tillen. Het Europa waaraan de PvdA wil blijven werken is het Europa dat beantwoordt aan de uitdagingen die we nationaal niet aankunnen. Naar onze mening is het debat rond Maastricht steeds negatiever geworden door het ontbreken in Europa van een gezamenlijke richting op die terreinen waar gemeenschappelijk beleid van levensbelang is: milieu, veiligheid, migratie en werkgelegenheid; de EG als instrument voor vrede en welvaart en als instituut voor ordening naast de markteconomie. Dus niet uitsluitend het Europa van de vrije handel en de ene munt, maar ook het Europa dat op een open, effectieve, doorzichtige en democratische wijze beleid voert ten aanzien van de grote internationale uitdagingen die ons allen zorgen baren. Evenwicht tussen economie en politiek, tussen EMU en EPU. Een politiek Europa dat Europees regelt wat op nationaal niveau niet kan.

De inzet van de PvdA-fractie is bepaald door ons uitgangspunt dat het Unie-verdrag slechts een stap is op weg naar een betere vorm van Europese integratie. Wij vroegen daarbij aandacht voor:

- opheffing van het democratisch tekort, dat wil zeggen dat wij vinden dat bij ieder besluit altijd een parlementair orgaan - Nationaal of Europees Parlement - eindverantwoordelijk dient te zijn;
- vereenvoudiging en stroomlijning van de ingewikkelde besluitvormingsprocedures met als kern openbaarheid van bestuur;
- het recht van het Nederlands parlement om instemming te geven bij de overgang naar de laatste fase van De EMU; immers de overdracht van souvereiniteit in een automatisch proces van zeven jaar verdraagt zich slecht met de elementaire eis van democratisch toezicht;
- een werkelijke gelijkberechtiging van sociaal beleid en milieu- "duurzame ontwikkeling" in de doelstellingen van de Gemeenschap, waardoor deze niet ondergeschikt raken aan de economische doelstellingen; de Gemeenschap is meer dan interne markt;
- institutioneel evenwicht tussen Raad van Minister, Europese Commissie en Parlement;
- beëindiging van de situatie dat Groot-Brittannië zich kan onttrekken aan de bepalingen inzake het sociale beleid;
- bereidheid om ten behoeve van een gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid de procedures voor Europese besluitvorming te versterken;

- het Hof van Justitie in het kader van de samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken in volle omvang bevoegd te maken;
- doorzichtigheid en samenhang; op dit punt scoort het nieuwe Verdrag onvoldoende; wij benadrukken in dat verband het overgangskarakter van het Verdrag; de in het Verdrag voorziene nieuwe ronde van Intergouvernementele Conferenties (1996) zou zo mogelijk al voor de eerstkomende EP-verkiezingen moeten starten.

Overigens heeft de PvdA-fractie uitgesproken dat zij bezorgd is dat de tijd en energie die nodig is voor het moeizame eenwordingsproces binnen de EG de noodzakelijke aandacht voor de ontwikkelingen in de prille democratieën in Oost-Europa doet verflauwen. Dat zou een historische vergissing zijn. De fractie heeft initiatieven genomen en suggesties gedaan hoe een neerwaartse economische en politieke spiraal in Oost-Europa voorkomen kan worden. Ook moet de discussie over volledig lidmaatschap van Oost-Europa nieuwe impulsen krijgen. De fractie verwelkomt het lidmaatschap van een aantal EFTA-landen, Zweden, Finland en Oostenrijk.

De fractie heeft verder initiatieven genomen teneinde de discussie over de toekomst van Europa te verbreden. Zij onderhoudt daartoe intensieve contacten met de Eurodelegatie en met de Adviescommissie Europese Politiek. De fractie participeert in werkgroepen en organiseert seminars en hoorzittingen, over onder andere Europees Sociaal Beleid, over industriebeleid en over EMU en EPU.

Joegoslavië

De kwestie Joegoslavië heeft de fractie intens bezig gehouden. Ook al toen de verschrikkelijke toestanden daar nog niet tot de huiskamer van de gemiddelde Nederlander waren doorgedrongen.

Constant hebben wij erop aangedrongen om actievere stappen te nemen dan uiteindelijk door de internationale gemeenschap genomen zijn. Dat geldt in de eerste plaats de politiek ten aanzien van Servië. Ondanks het feit dat ook wij niet de schuld exclusief bij één van de volkeren/staten in het voormalige Joegoslavië willen leggen, is het

zonneklaar dat Servië de hoofdverantwoordelijkheid draagt in het Joegoslavische conflict. Dat betreft de voortdurende beschietingen van weerloze burgers in steden zoals Sarajevo, maar ook de deportatiepolitiek die door Servië is gesteund, vooral in Bosnië.

Op twee terreinen zijn wij direct geconfronteerd met de tragedie in Joegoslavië.

Ten eerste dragen wij medeverantwoordelijkheid als Nederland, binnen het kader van de EG en de Verenigde Naties, ten aanzien van de daar genomen besluiten. Het grote probleem is dat veel van de goedbedoelde resoluties van de Verenigde Naties niet wordt uitgevoerd en dat de internationale gemeenschap niet bereid en in staat is gebleken wapenstilstanden te handhaven en mensenrechtenschendingen trachten een halt toe te roepen.

Wat er overeengekomen is hebben wij van harte gesteund, te weten de Nederlandse deelname aan de VN-vredesmacht in Kroatië en de bescherming van humanitaire konvoeien door VN militairen. Nederland neemt met ongeveer 900 militairen aan deze acties deel. Wij hebben ons goed rekenschap gegeven dat daarmee een belangrijk risico genomen wordt voor de veiligheid van Nederlandse militairen. Die risico's zijn echter aanvaardbaar, gezien het grote belang van de zaak waar het om gaat.

De terughoudendheid om met militairen deel te nemen aan "peace-keeping"-operaties is van de zijde van de fractie verminderd toen bleek hoezeer de mensenrechten ter plekke geschonden worden.

Dat betekent niet dat wij zouden willen nastreven dat de internationale gemeenschap aldaar een politieke oplossing afdwingt. Dat is onmogelijk.

Maar uitgangspunt van de fractie is, dat de internationale gemeenschap en speciaal de EG zich niet mogen neerleggen bij het scenario dat zich op de Balkan voltrekt. Vervolging en verdrijving van bevolkingsgroepen om redenen van etnische aard vragen om verweer.

Het blijft derhalve noodzakelijk de druk zowel economisch als militair op te voeren. Vanaf augustus zet de fractie zich ook in voor het afsluiten van het luchtruim boven Bosnië-Herzegovina en het desnoods met militaire middelen afdwingen van de economische sancties.

In de tweede plaats heeft de fractie heeft zich er voor ingezet dat Joegoslavische vluchtelingen in Nederland kunnen worden opgevangen. Na een aanvankelijke aarzeling bij de regering om groepen Joegoslavische ontheemden in Nederland op te nemen heeft men de opvang van Joegoslavische vluchtelingen goed georganiseerd.

Ook in de toekomst zullen wij bereid moeten zijn een redelijk aandeel te blijven nemen in de aantallen Joegoslavische vluchtelingen die huis en haard moeten ontvluchten.

Defensie

De Defensienota 1991 heeft een herstructureringsproces van de krijgsmacht in gang gezet dat als richtsnoer gold voor de begroting 1992. Deze nota vormde daarmee een belangrijk element voor de activiteiten van de fractiecommissie Defensie. Ofschoon wij in principe akkoord zijn gegaan met de voorgestelde herstructurerings- en bezuinigingsplannen, hebben wij desalniettemin tijdens de begrotingsbehandeling aangedrongen op een duidelijkere prioriteitsstelling binnen de Defensienota. Dit tegen de achtergrond van de gewijzigde veiligheidssituatie als gevolg van de implosie van de Sovjet-Unie in de tweede helft van 1991 en het toenemende belang van de Verenigde Naties in het mondiale vredes- en veiligheidsbeleid. In dat kader is binnen de fractiecommissie een project Prioriteitennota gestart, waarin gekeken werd naar mogelijke varianten voor verdere herstructurering. Hiervoor werd een werkgroep ingesteld. Daarin hebben fractieleden en externe deskundigen de materie besproken en een standpunt voorbereid betreffende de wenselijke voortgang van het herstructureringsproces. Bij de Kamerbehandeling van de Prioriteitennota van het ministerie en het rapport van de Commissie-Meijer over de Dienstplicht eind 1992 zal dit naar voren worden gebracht. Uitgangspunt daarbij is een verantwoord personeelsbeleid en de noodzaak de huidige legervorming aan te passen aan de eisen van een krijgsmacht die toegesneden is op crisisbeheersing.

Betreffende andere herstructureringsaspecten die in het afgelopen jaar aan de orde zijn gekomen valt in eerste instantie te denken aan de zogenaamde speerpuntprojecten. Met name de luchtmobiele brigade

en de aanschaf van luchttransportcapaciteit zijn uitvoerig behandeld. Telkens vanuit het standpunt dat verdergaande samenwerking met bondgenoten geboden is. De daling van het Defensiebudget werd bovendien door ons duidelijk gepositioneerd in de brede discussie over de "buitenlanduitgaven".

Ook de kwestie Joegoslavië, in casu de operationele aspecten die verbonden zijn aan de inzet van Nederlandse militaire capaciteit, is regelmatig aan de orde geweest. Onze visie daarop was en is dat een maximale veiligheid voor betrokkenen gegarandeerd moet worden. Tevens dat onze deelname aan de internationale acties werkelijk een bijdrage moet leveren aan de beëindiging van het conflict. In dat licht zijn vraagtekens geplaatst bij de inzet van een fregat in het kader van de maritieme WEU-actie, omdat deze geen effectieve controle kon uitvoeren op de naleving van het embargo tegen Joegoslavië.

Ten aanzien van een ander belangrijk element van het Defensiebeleid, namelijk het Structuurschema Militaire Terreinen, is in de aanloop naar de Kamerbehandeling daarvan een hoorzitting georganiseerd met PvdA-statenfracties, raadsfracties en de gewestelijke besturen van de PvdA die betrokken waren bij deze materie. Deze bijeenkomst, die in februari plaatsvond, leverde belangrijke informatie op die medebepalend werd voor ons uiteindelijke standpunt. Als criterium diende het streven naar minimalisering van het beslag dat door Defensie wordt gelegd op de ruimtelijke ordening en het milieu. Hiervoor zijn moties ingediend waarin aangedrongen werd op nadere bestudering van de mogelijkheid tot uitplaatsing van oefenterreinen naar brakke landbouwgebieden en beperking van het laagvliegen.

EUROPESE FRACTIE

I. Inleiding

Het Verdrag van Maastricht heeft geleid tot een levendig debat over Europa en de toekomst van de Europese Gemeenschap. Wij zijn blij met dat debat, omdat wij menen dat een zo belangrijke verdragswijziging alleen kan en mag worden doorgevoerd indien zij een voldoende maatschappelijk draagvlak heeft, indien een meerderheid van de Europese burgers overtuigd is dat verdragswijziging nuttig en nodig is. Geen Eurofanatisme, maar een kritische afweging van de Europese bijdrage aan de oplossing van politieke problemen.

Bij die kritische afweging hebben ook wij open oog gehad voor de gebreken van het Verdrag van Maastricht. Het democratisch tekort in de Gemeenschap blijft voortbestaan, de democratische controle mogelijkheden van het Europees Parlement worden minder uitgebreid dan wel nodig is, het sociaal beleid komt er nog steeds bekaaid af en de milieumaatregelen staan in geen verhouding tot de omvang van het probleem. En ook wij zijn ons ervan bewust dat de toch al grote afstand tussen burgers en politiek nog een stap groter wordt wanneer besluiten vaker in Brussel dan in Den Haag worden genomen.

Maar vasthouden aan Den Haag als beleidscentrum, ook wanneer we weten dat bepaalde problemen echt niet meer in Nederland alléén kunnen worden opgelost, is onwenselijk. En het ter discussie stellen van de waarde van de Europese integratie in het algemeen, zoals soms in Denemarken en Groot-Brittannië wordt gedaan, is in een tijd van oploeiende nationalistische tendensen zelfs onverantwoord.

Het eindoordeel van de Eurodelegatie over 'Maastricht' met al zijn onvolkomenheden is daarom voor ons wel degelijk positief. En omdat de negatieve kanten van het verdrag in de discussies zoveel aandacht hebben gekregen, leek het ons goed in dit verslag de argumentatie ten gunste van 'Maastricht' nog eens op een rij te zetten.

** De argumenten ten gunste van 'Maastricht'*

- Er is besloten tot de oprichting van een Economisch en Monetaire Unie (EMU). Hierdoor zal op korte termijn meer valuta-stabiliteit worden gerealiseerd, op langere termijn zal via de ene Europese munt de concurrentiepositie van de Gemeenschap ten opzichte van Japan en de Verenigde Staten worden versterkt. De EMU kan op deze wijze een belangrijke bijdrage leveren aan de vergroting van de werkgelegenheid.
- Er is besloten tot de realisering van een Europese Politieke Unie (EPU), die een bijdrage zal leveren aan het rechte trekken van het tot dusverre te eenzijdig economische karakter van de EG.
- Het Europees Parlement krijgt meer bevoegdheden en machtsmiddelen, hetgeen er toe kan leiden dat de Gemeenschap in de nabije toekomst democratischer zal worden.
- Het milieu krijgt meer armsgslag door de oprichting van het zogenaamde cohesiefonds. Daaruit kunnen, mits de criteria correct worden toegepast, voor Spanje, Portugal en Griekenland een niet onaanzienlijk aantal milieuprojecten worden bekostigd. Voorts biedt de versterking van de samenwerkings-procedure meer mogelijkheden voor milieubeleid.
- "Sociale vooruitgang" wordt in de verdragswijziging vastgelegd als expliciete doelstelling van de Gemeenschap. Daarnaast worden de bevoegdheden van de Gemeenschap op sociaal terrein uitgebreid, onder andere door het realiseren van sociale minimumnormen. Daarmee vermindert het gevaar, dat de lidstaten hun economische concurrentiepositie verbeteren door te bezuinigen op de sociale kosten. Daarmee vermindert ook de druk op lidstaten die een hoog en daarmee kostbaar niveau van sociale voorzieningen handhaven. Dat is voor velen in de armste lidstaten van belang, maar ook voor landen als Nederland, die met hun relatief hoge sociale voorzieningen kwetsbaar zijn voor concurrentie uit de landen met veel minder kostbare voorzieningen of veel lagere normen. Het cohesiefonds geeft de mogelijkheid de negatieve economische consequenties van de EMU voor de arme EG-landen apart te bestrijden via een versterkt structuur-beleid
- Er komt een Europees burgerschap; daarmee krijgt iedere burger van de Europese Unie, die niet in eigen land woont, onder meer

- actief en passief kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezingen en bij Europese verkiezingen in de lidstaat waar hij verblijft.
- Er wordt een Comité van de Regio's ingesteld, waardoor grensoverschrijdende problemen in bepaalde regio's beter kunnen worden opgelost, en waardoor de invloed van de regio's in de Europese politiek kan groeien.
 - 'Maastricht' leidt tot een betere samenwerking van politie en justitie bij de bestrijding van internationale criminaliteit, onder andere de drugshandel.
 - Er wordt gestreefd naar een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, waardoor de kans dat de EG in de toekomst een grotere buitenlandse politieke invloed gaat uitoefenen groeit.
 - Het Europees ontwikkelingsbeleid krijgt meer mogelijkheden en zal een grotere bijdrage kunnen leveren aan de zo gewenste verbetering van de coördinatie van het tot dusverre te individualistische ontwikkelingsbeleid van de EG-lidstaten.

Natuurlijk gaat het hier om doelstellingen, die alleen door concrete beleidsmaatregelen zullen kunnen worden gerealiseerd. Maar de kern van 'Maastricht', het minder eenzijdig economisch georiënteerd maken van de EG, het aanvullen van de interne markt met beleid en bevoegdheden die de nadelen van het marktvrijmakingsbeleid compenseren, is het naar onze mening waard voluit politiek gesteund te worden.

** Brussel als bemoeial?*

Nu wordt bij dit alles de EG nog wel eens afgeschilderd als bemoeial. "Brussel" zou zich met veel te veel zaken bezighouden, die eigenlijk veel beter nationaal zouden kunnen worden gedaan. Nu moet daarbij natuurlijk wel in het oog gehouden worden dat "Brussel" in de eerste plaats de Raad is. Het is de Raad, het samenspel van nationale ministers, die de besluiten neemt, en die dus ook de doorslag geeft bij het beantwoorden van de vraag of "Brussel" zich wel met een bepaalde zaak moet bemoeien.

Maar afgezien daarvan, wij behoren zeker niet tot die "Eurofanaten" die er vanuitgaan dat Europa wel even zal oplossen waartoe de politiek nationaal niet in staat is.

Inderdaad, uitgangspunt is subsidiariteit: het bestuur zo dicht mogelijk bij de burger en alleen datgene naar Europa overhevelen wat nationaal slechter, Europees beter geregeld kan worden.

Vergroot “Maastricht” de bemoeizucht van de Gemeenschap met zaken, waar ze eigenlijk niets mee te maken heeft? Nee, integendeel. Door het subsidiariteitsprincipe in het verdrag op te nemen garandeert ze juist dat die eventuele bemoeizucht kan worden afgeremd, of voorkomen. Het gaat er nu om dat de Raad, die in het verleden de grote aanstichter was van overmatige regelzucht (door bij Europese regelgeving rekening te willen laten houden met allerlei specifieke nationale situaties, nationale wetgeving, nationale belangen) zich aan het verdrag houdt. Het gaat erom dat de Europese Commissie de ruimte krijgt haar rol bij voorbereiding en uitvoering van regelgeving te spelen, omdat de Commissie in het verleden in het algemeen borg stond voor heldere wet- en regelgeving met een hoog Europees gehalte. Wij zijn in dit verband overigens niet altijd even gelukkig met de directe relatie, die soms wordt gelegd tussen “Maastricht” en verlies van soevereiniteit en eigen nationale identiteit.

Behoud van nationale identiteit, bijvoorbeeld ten aanzien van het cultuurbeleid, is zeer gewenst. “Maastricht” erkent dat ook. Behoud van soevereiniteit is evenzeer gewenst, maar dan alleen op die terreinen, waar dat nationale beleid ook nog werkelijk effectief kan zijn. Zo is de roep om behoud van de Nederlandse gulden en het eigen monetair beleid echt loos, omdat het Nederlandse beleid nu al sterk gebonden is aan het Duitse. En op gebieden als handelspolitiek, milieubeleid, economisch beleid is terugkeer naar een “Hollandse waterlinie” niet mogelijk.

Mede daarom is een goede samenwerking tussen het nationale en het Europese bestuursniveau, tussen de nationale en de Europese parlementen, essentieel. Geen competentieconflicten, maar een taakverdeling, gericht op de oplossing van grote, nationale en Europese problemen.

** De EG, te verdeeld voor verdere integratie?*

Een tweede groot verwijt dat de EG wordt gemaakt is dat de verschillen van mening op buitenlands politiek terrein aantonen dat de (grote) lidstaten van de EG helemaal niet bereid zijn samen te werken, laat staan te integreren.

Wij zijn het er mee eens dat onenigheid in zo'n belangrijke kwestie op zich teleurstellend is. Maar niet moet worden vergeten, dat de EG geen bevoegdheden op buitenlands politiek terrein heeft. Tot nu toe hebben de lidstaten van de Gemeenschap buitenlands en veiligheidsbeleid zorgvuldig buiten de Gemeenschap gehouden en hun soevereiniteit in militaire conflicten niet willen opgeven. En dat is op zich ook begrijpelijk, omdat wordt beslist over nationale veiligheid en de levens van de eigen burgers, juist kernelementen van de traditionele nationale soevereiniteit. De conclusie dat uit de onenigheid ten aanzien van Joegoslavië blijkt dat de EG nog niet rijp is voor verder integratie, houdt met deze werkelijkheid onvoldoende rekening. Integratie op buitenlands politiek terrein zal waarschijnlijk eerder een sluitstuk van het integratieproces zijn.

Tegelijk toont de crisis in Joegoslavië aan dat vele burgers van de EG verwachten of zelfs eisen dat zij haar terughoudendheid op buitenlands-politiek terrein aflegt en eensgezind en krachtig handelt wanneer net buiten haar grenzen een groot en gewelddadig conflict wordt uitgevochten. In die zin is de Joegoslavische ervaring dus zowel een oproep tot verdergaande integratie, als een bewijs dat een dergelijke integratie nog niet eenvoudig zal zijn.

II. Verschillende beleidsterreinen

II.1. Milieubeleid

De EG lijkt het milieu langzamerhand serieus te gaan nemen. Dat blijkt onder andere uit het aandeel dat milieubeleid uitmaakt van het uitgavenpatroon van de EG. Hoewel het deel van het budget dat via het Directoraat-Generaal direct voor het milieu beschikbaar komt niet

meer is dan circa 0,15%, is het totaal van de direct en indirect bestede gelden (research, verkeer en vervoer, landbouw en ontwikkelingssamenwerking) inmiddels opgelopen tot circa 1 miljard ECU, dus circa 1,5% van de begroting. Als positief punt moet hier ook vermeld worden de definitieve doorbraak van het, op initiatief van de PvdA ontwikkelde, nieuwe milieufonds LIFE.

Het beleid gaat duidelijk in de richting van meer integratie van het milieu in de andere beleidsterreinen, zoals landbouw, en verkeer en vervoer. Helaas is de positie van het Directoraat-Generaal Milieu van de Commissie, hoewel (vooral door druk van het Parlement) duidelijk versterkt in de verslagperiode, nog onvoldoende uitgerust om leiding te geven aan het integratieproces.

Op wetgevend terrein heeft de EG een aantal belangrijke stappen genomen, met name op het gebied van het afvalbeheer en het beheer van de natuurlijke hulpbronnen. De uiterst belangrijke richtlijn over een belasting op energie is helaas door toedoen van de Raad niet verder gekomen dan het ontwerpstadium. Mede door het feit dat de Commissie de toepassing van de richtlijn conditioneel had gemaakt van soortgelijke wetgeving in andere landen (lees: Japan en de Verenigde Staten), heeft de EG met dit voorstel geen voorhoederol kunnen spelen op de grote UNCED-conferentie te Rio de Janeiro.

Onverdeeld positief is dat er duidelijk aanwijzingen bestaan -ook tot uiting gebracht in het ontwerp voor een vijfde milieu-actie-programma - dat de EG zich sterk wil maken voor een beleid dat de milieukosten in de prijs van het produkt tot uiting wil brengen.

Positief is verder dat in het beleid van de EG de internationale component een steeds nadrukkelijker rol gaat spelen, zoals bij het tot stand komen van het protocol van Montreal over het terugdringen van de CFK's. Ook wordt meer en meer aandacht besteed aan het milieu in Oost- en Centraal- Europa.

De delegatie heeft voorts veel werk verzet bij het beschermen van de tropische bossen. Het wetsvoorstel om te komen tot een reglementering van de invoer van tropisch hardhout in de EG en een importverbod voor niet-duurzaam gekweekt hout in 1995 werd weliswaar door

het Parlement overgenomen, maar niet door de Commissie en de Raad. Het voorstel vond echter wel gehoor in Nederland, waar het overgenomen werd in het regeringsvoorstel tropische bossen. Het uitgewerkte voorstel voor een wereldbosconventie werd eveneens overgenomen door het Parlement en vond bij de Commissie, Raad en Nederland een positief onthaal. Op bescheiden schaal speelde dit voorstel ook een rol bij de UNCED conferentie. Voor de toekomst zal het op politiek niveau propageren van dit voorstel blijvende aandacht van de delegatie vragen.

Voor de toekomstige rol van het milieu in de EG zal veel afhangen van de gebeurtenissen rond het Verdrag van Maastricht en de subsidiariteitsdiscussie. Enerzijds kunnen via een versterkte toepassing van de samenwerkingsprocedure en via het Cohesiefonds mogelijkheden geschapen worden om het milieubeleid te versterken, anderzijds is het jammer dat de preambule van het nieuwe verdrag bewust van duurzame groei spreekt, in plaats van duurzame ontwikkeling.

Meer in het algemeen doet zich in de EG het probleem voor dat het nieuwe beleid en de nieuwe wetgeving, hoe belangrijk op zich ook, niet opgewassen zal blijken te zijn tegen de nieuwe aanslagen op het milieu, die voortkomen uit het marktverrijkmingsbeleid, bijvoorbeeld door de groei van het vrachtwagenvervoer en de toename van de mobiliteit in het algemeen.

II.2. Begroting en begrotingscontrole

De PvdA-Eurodelegatie wil de EG-uitgaven allereerst beheersbaar maken en deze verder evenwichtiger verdelen over de verschillende beleidsterreinen. Daartoe wil zij een maximum stellen aan de groei van de landbouwuitgaven in plaats van de huidige open-einde-regeling in handen van de landbouwministers. Verder wordt gestreefd naar een eerlijker verdeling in de uitgaven tussen arme en rijke lidstaten en meer geld voor milieu en Oost-Europa.

De door de PvdA al langere tijd voorgestane verschuiving van landbouwuitgaven naar sociale en structuuruitgaven is ten dele gelukt.

Maar verdere verschuivingen zijn nodig om de door de delegatie wenselijk geachte verdere beperking van de stijging van de landbouwuitgaven, die de afgelopen jaren nog 70% van de groei van het BNP bedroeg, te realiseren.

De wens om de hulp aan Oost-Europa en het GOS te verhogen, maar niet ten koste van de hulp aan de ontwikkelingslanden, is gerealiseerd. In 1991 bedroeg het totale budget voor ontwikkelings samenwerking van de EG 3,4 miljard ECU, een stijging van 55% ten opzichte van 1990. Dat bedrag is inclusief de hulp die buiten de EG-begroting om loopt, via het Europees Ontwikkelings Fonds (EOF). Daarmee is echter nog niet voldaan aan de doelstelling uit het verkiezingsprogramma 1989 om de EG-ontwikkelingshulputgaven op te voeren tot 1 promille van het EG-BNP (5,4 miljard ECU).

De hulp aan Oost-Europa bedroeg in 1991 1,1 miljard ECU. Dat betekent dat deze hulp in korte tijd van niets naar dit bedrag gegroeid is, maar nog altijd in geen verhouding staat tot de behoefte in de voormalige Warschaupact-landen.

Eind 1992 of begin 1993 moet een besluit worden genomen over een nieuw middellang-termijn-kader voor de EG-uitgaven. Onze prioriteiten voor de periode 1993-1997 zijn: extra hulp voor de ontwikkelingslanden en het voormalige Warschaupact, meer geld voor onderzoek, milieu en sociaal beleid en een verdubbeling van het structuurbeleid voor arme landen.

Op een belangrijk punt heeft de Europese top in Maastricht besloten tot een wezenlijke uitbreiding van de parlementaire controlebevoegdheden: de invoering van het enquêterecht. De Nederlandse ervaringen met dit parlementaire instrument zijn een belangrijke overweging geweest om als Europees Parlement voor dit recht te strijden.

De controle op EG-inkomsten (BTW, invoerheffingen) en uitgaven (met name landbouw) is in de afgelopen periode door een aantal initiatieven vergroot. Lidstaten mogen bijvoorbeeld 10% van de inkomsten uit accijnzen en invoerrechten houden voor het betalen van opsporing en vervolging van fraude ten laste van de EG-begroting. Doet een lidstaat echter niet genoeg aan controle, dan wordt op die 10% gekort.

Het belang dat het Parlement hecht aan een goede controle op de

structuurfondsen dringt nu ook enigszins door bij de Commissie. Het Parlement wil dat doelstellingen van het beleid gekwantificeerd worden, dat effecten van het beleid worden gemeten en getoetst aan de doelstellingen en dat na een evaluatie zonodig het beleid wordt bijgesteld.

In juli 1992 is een parlementaire onderzoeksdelegatie naar het GOS geweest, omdat het gerucht ging dat er sprake was van veel fraude. De hoofdconclusie luidde dat er wat de voedselhulp betreft geen aanwijzingen zijn voor grootschalige fraude (er zijn bescheiden verliezen geconstateerd ten gevolge van slechte logistiek). De technische hulpverlening heeft echter onnodige stagnatie opgelopen, doordat de EG-lidstaten touwtrokken over de mate waarin ze zelf zouden profiteren van dit hulpprogramma.

II.3. Economische en Monetaire Zaken en Industriebeleid

Voorafgaand aan en tijdens de onderhandelingen over Maastricht heeft de socialistische fractie zich ingezet voor een Economische en Monetaire Unie die niet alleen gericht is op het realiseren van monetaire stabiliteit, maar ook op het bevorderen van duurzame groei en werkgelegenheid. Op het niveau van doelstellingen is dat evenwicht bereikt; het instrumentarium van de EMU is echter te eenzijdig op monetaire stabiliteit gericht, wat het bestrijden van de oplopende werkloosheid in Europa niet vergemakkelijkt.

De Franse ervaring van 1983 heeft immers aangetoond dat het geïsoleerd voeren van een stimuleringsbeleid gedoemd is tot falen. Een alternatief voor een gecoördineerd Europees stimuleringsbeleid ten einde een recessie te voorkomen en de werkloosheid te bestrijden is er dus niet.

De tweede prioriteit van de socialistische fractie (en het Europees Parlement) was een democratische EMU. Of controle van besluiten door de Raad, ofwel door nationale parlementen, oftewel door het Parlement moet plaatsvinden. Dit is helaas nog niet gelukt, maar moet voor de eindfase van de EMU alsnog worden gerealiseerd; het Parlement heeft daarbij uitgesproken desnoods zijn bevoegdheden met betrekking tot de uitbreiding van de Gemeenschap in te zetten om dit af te dwingen.

In dat kader past ook het op poten zetten van een Europees Industriebeleid. Nationaal industriebeleid wordt steeds minder toegelaten, omdat het de concurrentie zou verstoren. Indien daar geen Europees industriebeleid voor in de plaats komt, dreigen belangrijke industrieën als die van de consumentenelektronica (Philips!), auto's (Volvo!) en vliegtuigen (Fokker!) klappen op te lopen.

Ook een sector als de staalindustrie (Hoogovens!) komt zonder Europese ingrepen niet uit de problemen. De tijdgeest is echter tegen, dus harde gevechten zijn nodig.

Het wetgevingspakket voor de Interne Markt is inmiddels bijna afgerond. Om de grenscontroles op 1 januari 1993 te kunnen afschaffen, moet veel nationale wetgeving Europees geharmoniseerd worden. Veel van de weerstand tegen Europa die in de discussie rond Maastricht naar boven komt, met name in de nationale parlementen, is veroorzaakt door Interne-Marktmaatregelen die in nationale wetgeving moesten worden omgezet. Tot deze "Brusselse" bemoeizucht was echter door de nationale parlementen al in 1987 besloten, toen zij de zogenaamde Europese Akte ratificeerden. De harmonisatie door middel van wetgeving was nodig omdat anders na de afschaffing van grenscontroles de markt voor harmonisering zou zorgen, maar dan wel op het niveau van het slechtste (goedkoopste) nationale alternatief. De harmonisatie was dus nodig om in de interne markt een hoog beschermingsniveau te kunnen handhaven.

Bij alle 300 wetgevingsmaatregelen is de inzet van de socialistische fractie steeds geweest dit hoge beschermingsniveau ook werkelijk te realiseren. Ook al ging het dan soms over weinig prozaïsche zaken als het verbieden van het gebruik van giftige verf bij kinderspeelgoed, of het vaststellen van een maximum geluidsniveau voor grasmaaimachines, de industriële en consumentenbelangen waren steeds hoog en het aantal lobbyisten dat parlementariërs onder druk probeerde te zetten, groeide explosief.

De wijze waarop geharmoniseerd is, was niet alleen relevant voor de consument. Harmonisatie van belastingen op energie op een manier die het verbruik alleen maar kan stimuleren, kan natuurlijk niet door de beugel vanwege de milieugevolgen, maar dit wordt wel geprobeerd. Openstellen van overheidsopdrachten voor buitenlandse onder-

nemers zonder dat geregeld wordt onder welke arbeidsvoorwaarden hun personeel moet werken, is niet aanvaardbaar, maar de socialisten in het Europees Parlement moesten eraan te pas komen om hier duidelijkheid en rechtsbescherming af te dwingen.

II.4. Consumentenbeleid

Steeds meer nationale consumentenwetgeving heeft een Europese oorsprong. Terwijl de Interne-Marktwetgeving zou moeten uitgaan van harmonisatie op een “zo hoog mogelijk niveau”, moet meestal het Europees Parlement eraan te pas komen om dit uitgangspunt ook werkelijk te realiseren.

Liberaal gepraat over het overlaten van consumentenbeleid aan de lidstaten is niet in het belang van de consument: na 1992 worden onveilige of ongezonde produkten niet meer aan de grens tegengehouden. Zonder even strenge wetgeving in alle lidstaten is de consument de klos.

Er is langzaam maar gestaag voortgang gemaakt op het gebied van de algemene produktveiligheid en de oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten. Het Parlement heeft voorts, op voorstel van de PvdA, de Dienst Consumentenzaken in staat gesteld zijn werkterrein uit te breiden.

II.5. Energie - Technologie en onderzoeksbeleid

De EG wil de uitstoot van CO-2 in het jaar 2000 stabiliseren op het niveau van 1990. De Commissie wil 60% van deze doelstelling realiseren door het invoeren van een CO-2- energieheffing en 40% via subsidies voor energiebesparende maatregelen. Volgens de socialistische fractie zijn de voorstellen van de Commissie echter nog onvoldoende om deze stabilisatie te realiseren.

Het Parlement heeft op initiatief van de socialistische fractie uitgesproken dat de EG een einde dient te maken aan de eenzijdige nadruk op onderzoek naar nucleaire energie: er moet ten minste een evenwicht bestaan tussen de uitgaven voor hernieuwbare en overige (nucleaire) energiebronnen.

Tijdens het Nederlandse voorzitterschap hebben we samen met minister Ritzen hiertoe actie ondernomen.

De delegatie heeft aan de Commissie vragen gesteld over de veiligheid van de Hoge Flux (onderzoeks-) Reactor van het EG-onderzoekscentrum van Petten. Vanuit het oogpunt van non-proliferatie heeft de PvdA-Eurodelegatie gevraagd om een onderzoek naar de technische en financiële consequenties wanneer de installatie wordt omgebouwd om laag- in plaats van hoogverrijkt uranium te gebruiken.

II.6. Verkeer en vervoer

In het Europese denken over de gevolgen van de groei van het verkeer en vervoer is een voorzichtige omslag merkbaar. Met name de enorme groei van het vrachtovervoer over de weg, sterk gestimuleerd door de interne markt, wordt door velen niet langer gepikt.

Jarenlang aandringen op een meerjarenprogramma voor Europese infrastructuur heeft succes gehad. Eén van de goede punten in het Verdrag van Maastricht is de afspraak om netwerken te creëren, ten einde het vervoer efficiënter en minder vervuילend te maken. Europese netwerken geven railvervoer en binnenvaart veel meer kans, vaak in de vorm van gecombineerd vervoer. Nu moeten de regeringen van de lidstaten nog voldoende geld beschikbaar stellen.

Voor Nederland als vervoersland bieden de netwerken veel perspectieven, zeker wanneer het gecombineerd vervoer via de Betuwelijn en de aanleg van transportknooppunten een geweldige injectie zou krijgen.

Een andere positieve ontwikkeling betreft de "cabotage"-vrijheid. Het wordt langzaam aan mogelijk dat bijvoorbeeld Nederlandse vervoerders binnenlands vervoer in bijvoorbeeld Duitsland verrichten. Hierdoor zal het aantal lege ritten kunnen dalen en de milieubelasting iets kunnen verminderen.

In het wegvervoer speelt al jaren de toerekening van de kosten van wegen aan vrachtauto's de boventoon in de discussies. De Duitsers willen geld zien voor het gebruik dat buitenlandse vrachtauto's van hun wegen maken en lijken Europese toestemming te krijgen om via vignetten tol te gaan heffen.

In de luchtvaart gebeurt erg veel. De verkokerde nationale structuren gaan langzaam verdwijnen via de zogenaamde liberaliseringspakketten. De PvdA-Eurodelegatie kan zich achter de liberaliseringsgedachte stellen, maar heeft de Europese Commissie verzocht naast de liberalisering met begeleidende maatregelen te komen op het gebied van onder andere milieu en veiligheid. De EG heeft dit voorstel overgenomen, maar de Raad van Ministers is deze verplichting niet aangegaan, helaas.

Om de luchtvaart over korte afstanden zoveel mogelijk te beperken, blijft het van groot belang met voortvarendheid een net van hogesnelheidstreinen te realiseren.

Een belangrijk feit uit de afgelopen periode is ook het sluiten van zogenaamde transit-akkoorden met Oostenrijk en Zwitserland. Deze akkoorden regelen de - ook voor Nederlandse vervoerders belangrijke - doorvoer van goederen naar Italië. Twee belangrijke aspecten zijn, dat enerzijds doorvoer is verzekerd en dat er daarnaast een impuls van uit gaat om deze doorvoer meer per spoor of "schone vrachtauto's" te doen.

II.7. Buitenlandse handel

Op het moment van het schrijven van dit verslag is onduidelijk of het zal lukken dit jaar eindelijk de GATT-onderhandelingen met succes af te ronden. Tot nu toe zijn de pogingen daartoe, ook vanuit het Europees Parlement, mislukt. Het gevolg is dat de internationale handel zich concentreert in drie machtsblokken: EG, VS en Japan. Een ontwikkeling waardoor de zwakkere landen, dus de Derde Wereld, nog altijd geen normale handels- en economische positie hebben kunnen opbouwen.

Wat de relaties met derde landen betreft, is men er wel in geslaagd een aantal handels- en samenwerkingsakkoorden te sluiten. De meest vergaande akkoorden zijn de Europa-akkoorden met Polen, Hongarije en Tsjecho-Slowakije die worden gezien als voorloper van een toekomstig lidmaatschap. Met de andere Oosteuropese landen worden minder vergaande akkoorden gesloten.

Veel parlementaire energie wordt ook gestoken in handels- en samenwerkingssakkoorden met Zuidamerikaanse en Aziatische landen. De PvdA-Eurodelegatie maakt veel werk van het opnemen van mensenrechtenclausules en bepalingen over milieu in deze akkoorden.

De creatie van een grote Economische Ruimte via het verdrag tussen EG en EVA-landen is een duidelijke voorbode voor toekomstige versmelting van EG en EVA. Toetreding van de EVA-landen is op termijn van enkele jaren te verwachten.

De gevolgen van de ontwikkelingen op handelsgebied voor Nederland lopen uiteen. Het blijven mislukken van de GATT-onderhandelingen is voor Nederland als vervoers- en handelsland slecht. De bedrijvigheid in ons land heeft in het algemeen baat bij een vrije en bloeiende wereldhandel. In de verschillende economische sectoren kan echter een specifiek handelsakkoord ook negatieve gevolgen hebben. Zo hebben hechtere en vrijere handelsbetrekkingen met de Oosteuropese landen consequenties voor de textiel, landbouw en staal (bijvoorbeeld voor Hoogovens). De PvdA-Eurodelegatie ijvert bij het vrijer maken van de handel en het aangaan van handelsakkoorden dan ook voor goede sociale, begeleidende maatregelen, overgangstermijnen en dergelijke.

II.8. Landbouw en visserij

De landbouwdiscussie heeft zich het afgelopen jaar vooral toegespitst op de zogenaamde Mac Sharry-voorstellen. Hierbij worden onder andere de graanprijzen in drie jaar tijds met 30% verlaagd tot wereldprijsniveau en krijgen de akkerbouwers ter compensatie van het daaruit voortvloeiende inkomensverlies een hectaretoeslag, mits ze 15% van hun graanareaal braak leggen. Mede om de GATT/Uruguay-ronde toch nog succesvol te kunnen afsluiten, hetgeen van groot belang is voor onder andere de ontwikkelingslanden, heeft de socialistische fractie met inbegrip van de PvdA-Eurodelegatie dit voorstel in meerderheid gesteund. Uiteindelijk is dit voorstel ook, zij het helaas hier en daar gewijzigd, door de Ministerraad aanvaard. Daarmee is een derde belangrijke stap gezet in de door ons gewenste landbouw-hervorming:

- 1984: Beperking van de prijsgarantie tot een beperkte hoeveelheid (quotasysteem zuivel).
- 1987: Aanvaarding van begrotingsdiscipline voor de landbouwuitgaven via inbouw van stabilisatie in de marktordening.
- 1992: Acceptatie van wereldmarktprijzen in het marktbeleid en loskoppeling van het markt- en prijsbeleid enerzijds en inkomensbeleid anderzijds.

Daarmee is de hervorming van het landbouwbeleid echter nog geenszins afgerond. De aandacht zal zich nu moeten richten op een betere integratie van landbouw en milieu en op de ontwikkeling van een adequaat Europees grondbeleid, waarbij meer dan een/derde van het Europees landbouwareaal, aldus een rapport van de WRR, een andere bestemming dient te krijgen.

Voor Nederland betekent dit dat met name in de noordelijke akkerbouwgebieden aan een verdere en drastische herstructurering en verdere uitstoot van arbeid niet valt te ontkomen. Het ontwikkelen van aangepaste regionale (landschaps-)plannen is daarvoor essentieel. Ook zal het van groot belang zijn meer maatregelen te nemen ter verbetering van de landbouwbegrotingsdiscipline, bijvoorbeeld door het voorkomen van open-einde-regelingen.

De discussie over een nieuw visserijbeleid na 1993 heeft tot op heden weinig opgeleverd. De erkenning dat de overcapaciteit van de visserijvloot nog steeds een groot probleem vormt bij de verdere ontwikkeling van een Europees visserijbeleid dringt in de discussie weliswaar steeds meer door, maar de sanering ervan (40% volgens de oorspronkelijke Commissievoorstellen) verloopt zeer traag. Het instellen van visserijregio's en het ontwikkelen van specifieke economische hulpprogramma's kunnen daarbij mogelijk een bijdrage leveren. Willen we in Nederland de visfraude echt onder controle krijgen, dan zal voor de sanering van de overcapaciteit via een zeedagenregeling en het uit de vaart halen van vissersboten zonder voldoende quota nog veel politieke druk nodig zijn.

II.9. Buitenlandse zaken

De buitenlandse betrekkingen stonden het afgelopen jaar vooral in het teken van de ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa en het vredesproces in het Midden-Oosten.

In Oost-Europa en in Joegoslavië heeft de EG naar vermogen een sturende rol gespeeld. De grenzen van handelen worden echter nog altijd in belangrijke mate bepaald door wat de Twaalf en dus ook Nederland willen. De huidige Europese Politieke Samenwerking gaat niet veel verder dan wederzijdse informatie, consultatie en raadpleging en in een enkel geval afstemming van beleid. Het nationale beleid staat kortom niet onder druk van een gemeenschappelijk beleid.

Met betrekking tot Joegoslavië is tijdens het Nederlandse voorzitterschap een begin gemaakt met de pacificerende en interveniërende rol van de EG die nu samen met de VN gestalte wordt gegeven. Het afgelopen jaar heeft aangetoond dat hier sprake is van een moeizaam proces waarin de Twaalf niet altijd even gemakkelijk op één lijn te krijgen waren (bijvoorbeeld druk van Duitsland voor de erkenning van Slovenië en Kroatië en Franse steun aan Servië). Inmiddels zijn de contouren van een meer gemeenschappelijk beleid zichtbaar geworden. Ditmaal zonder de Amerikanen en ingebed in het voor Nederland belangrijke VN-kader. De gemeenschappelijk actie om humanitaire hulp in Bosnië en Herzegovina militair te ondersteunen is het eerste bewijs voor de stelling, dat met een beter gecoördineerd gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid effectiever opgetreden kan worden. Maastricht scheidt de voorwaarden om in de toekomst veelvuldiger gemeenschappelijke acties te ondernemen.

Het Oost-Europabeleid heeft zich sterk ontwikkeld. De afgesloten Europa- en associatie-overeenkomsten en de versterking van PHARE geven aan, dat we op de juiste weg zitten. Willen die landen zich echter economisch voldoende kunnen ontwikkelen, dan is het absoluut noodzakelijk dat wij hen ruimhartiger dan nu het geval is toegang verschaffen tot onze markt. Dat daarvoor ook in Nederland een prijs moet worden betaald is onontkoombaar. Het is een goede zaak dat deze landen op termijn kunnen toetreden tot de EG, op korte termijn is dit echter politiek noch economisch haalbaar.

Dan het Midden-Oostenvredesoverleg. Lange tijd heeft dit proces gestagneerd. Met het aantreden van de regering-Rabin is er sprake van een nieuw elan. Zij heeft duidelijk gemaakt dat de EG een grotere rol moet gaan spelen in dit proces, zowel politiek als economisch. Onder druk van de Likoeidregering is die rol tot op heden erg bescheiden gebleven. De EG wil ook beslist die grotere rol spelen. Daarvoor is echter de steun van de Lidstaten nodig.

Tot slot is in de afgelopen periode ruim aandacht besteed aan de ontwikkelingen in Noord-Afrika en aan het bevorderen van de politieke stabiliteit in dit gebied. De socialistische fractie heeft zich ingezet, zowel om de mogelijkheden van hulp aan de Magreblanden uit te breiden, als om de situatie van de mensenrechten en de democratie te verbeteren.

Buitenlandse politiek dient gericht te zijn op politieke en economische steun. Een dergelijke politiek kan echter niet van de grond komen als daarvoor niet de financiële middelen ter beschikking worden gesteld. Daarin past ook de verhoging van de buitenlanduitgaven, zoals voorzien in het Delors-II-voorstel.

II.10. Ontwikkelingssamenwerking

Het structureel verbeteren van de positie van de ontwikkelingslanden stond voorop in de activiteiten van de PvdA-Eurodelegatie. Daarom werd actie ondernomen op het terrein van de schuldenlast en de zogenaamde structurele aanpassing van de handelsrelaties met de ontwikkelingslanden. Speciale aandacht werd besteed aan de positie van de vrouw. Zo werd op initiatief van de PvdA-Eurodelegatie een speciale budgetlijn gerealiseerd voor vrouwen en ontwikkeling.

Op de begroting van de EG staat jaarlijks een bedrag voor ontwikkelingsamenwerking van ongeveer 3 miljard ECU. Dat bedrag stijgt nog iets uit boven het Nederlandse ontwikkelingsbudget. Echter, de doelstelling om 1 promille van het BNP van de Europese Gemeenschap te besteden aan ontwikkelingshulp, wordt daarmee nog niet gehaald.

Daarnaast is er het Loméverdrag waarin is overeengekomen dat de EG aan 69 ontwikkelingslanden, voornamelijk Afrikaanse, gedurende 5 jaar ongeveer 25 miljard gulden aan ontwikkelingshulp toekent. De controle op deze toch niet onaanzienlijke uitgaven wordt in Brussel vooral uitgevoerd door de Europese Rekenkamer. Wat Europa echter niet kent is het Nederlandse of Deense fenomeen van inspecties ter velde. Meer dan alleen een financiële controle bekijkt een dergelijke inspectiedienst projecten vooral op doelmatigheid en doet zij suggesties voor verbeteringen. Door het werk van een dergelijke dienst zou in onze ogen vooral de kwaliteit van de hulp en de ontwikkeling van nieuwe vormen gericht op duurzaamheid aandacht moeten krijgen. De Commissie verzet zich echter tot nu toe tegen de voorstellen van het EP in deze.

Een leuk succes was uiteindelijk de oprichting van een intergroep in het EP die zich bezighoudt met "fair trade" en initiatieven als het Nederlandse Max Havelaar-initiatief. De PvdA-Eurodelegatie schreef een rapport voor het EP waarin de Europese instellingen wordt verzocht dergelijke initiatieven te ondersteunen en zelf, net als het Nederlandse Parlement, op Max Havelaar-koffie over te gaan. Max Havelaar, die nu 3% van de Nederlandse koffiemarkt in handen heeft, werkt inmiddels met steun van de EG aan een Europese campagne. Wie denkt dat dergelijke campagnes marginaal zijn vergist zich. Met de aankomst van het eerste schip dat Max Havelaar-koffie kwam laden in de haven van Haïti, gingen de prijzen op de "normale" markt flink omhoog. En alleen al de verkoop van zuivere koffie in Nederland heeft een inkomensverbetering voor zo'n 1 miljoen mensen opgeleverd.

II. 11. Mensenrechten

Eén van de terreinen waarop het Europees Parlement een duidelijke stem heeft, is dat van de mensenrechten. Een uitspraak gedaan door het EP over de schendingen van mensenrechten wordt in het desbetreffende land vaak hoog opgenomen, onder andere omdat deze uitspraak consequenties kan hebben voor de relatie tussen de EG en dat land. De EG stelt immers in haar externe beleid de handhaving van de

mensenrechten in toenemende mate als voorwaarde voor handels-en hulprelaties met de EG. Dat werd vastgelegd in een in november 1991 onder het Nederlandse voorzitterschap door de Raad overgenomen resolutie met de titel "Mensenrechten, democratie en conditionaliteit". Bij de afsluiting van handelsovereenkomsten en associatie-akkoorden worden sindsdien merendeels clausules over mensenrechten opgenomen. De rol van de mensenrechtencommissie speelt een belangrijke rol.

Mede daarom nam de PvdA-Euro-delegatie via de commissie Mensenrechten politieke initiatieven inzake onder meer: Oost-Timor, de straatkinderen in Brazilië, het grote dammenproject in Narmada, de doodvonnissen in Indonesië, de ernstige schendingen van mensenrechten op de Filipijnen en in Kenya, de persvrijheid in ACP-landen en over de ondersteuning van de vredesonderhandelingen tussen het Filipijns verzet - het NDF, dat zijn basis heeft in Nederland - en de Filipijns regering.

II.12. Sociaal beleid

De Interne Markt zal in 1993 van start gaan zonder sociale dimensie. Dat is het gevolg van het feit dat de Sociale Raad nauwelijks vooruitgang heeft geboekt ten aanzien van de vele maatregelen die de Commissie met betrekking tot het sociaal actieprogramma, gezondheid en veiligheid op de arbeidsmarkt uitgezonderd, heeft voorgesteld. Belangrijke richtlijnen zoals "organisatie van de arbeidstijd", "atypisch werk" en "Europese ondernemingsraden" blijven geblokkeerd. Alleen de richtlijnen over bescherming van zwangere vrouwen, bewijs van het bestaan van een arbeidsverhouding en informatie en consultatie werknemers in het geval van collectief ontslag hebben de goedkeuring van alle ministers kunnen vinden.

Te vrezen valt nu voor beleidsconcurrentie onder lidstaten met als gevolg een algemene verslechtering van arbeidsvoorwaarden, bezoldiging en sociale bescherming; een groeiende kloof tussen arme en rijke lidstaten en toenemende werkloosheid. Een EMU zonder Politieke Unie en sociale afspraken zal deze negatieve ontwikkelingen nog versterken.

Het Verdrag van Maastricht heeft op grond van het Britse verzet geen werkelijke versterking van het gemeenschappelijke sociaal beleid opgeleverd. Weliswaar levert het door elf lidstaten ondertekende sociaal protocol nieuwe mogelijkheden, doordat het over meer onderwerpen meerderheidsstemming toestaat en meer onderwerpen tot communautair sociaal beleid verklaart. Maar de uitvoering van het "sociaal protocol" kent tal van organisatorische en juridische vragen. De toekomst van een nieuw sociaal beleid is daardoor nog onduidelijk. De recente discussies over "subsidiariteit" en "minder inmenging van Brussel" geven helaas weinig hoop op een nieuw elan voor een Europees sociaal beleid waarvan de noodzaak in een recent rapport van de Commissie Sociale Zaken over de Europese arbeidsmarkt (Van Velzen II) na 1992 overduidelijk is aangetoond.

De PvdA-Eurodelegatie heeft in de verslagperiode veel aandacht besteed aan werkgelegenheidsbeleid. In bovengenoemd rapport van de EP-Commissie Sociale Zaken worden de veranderingen behandeld die de Europese arbeidsmarkt op dit moment ondergaat: als gevolg van het proces van marktintegratie en als gevolg van veranderingen in de produktiewijze en de aard van het werk, migratieprocessen, vergrijzing en de recente veranderingen in Oost-Europa. In dit rapport wordt gepleit te streven naar het vastleggen van voor de zwakkere landen betaalbare minimumnormen, die de gevaren van sociale onrechtvaardigheid, sociale dumping en concurrentievervalsing inperken en het perspectief op opwaartse convergentie van de systemen van sociale bescherming via dwingende regelgeving veilig stellen.

In het rapport wordt de - ook door alle experts naar voren gebrachte - conclusie getrokken dat een sociaal minimum op allerlei gebieden vastgesteld dient te worden.

Omdat de ouderen in Europa een steeds groter bevolkingsaandeel gaan uitmaken, is het van groot belang hen zoveel mogelijk bij de politiek betrokken te houden, als ook met hun behoeften rekening te houden. Dit is dan ook de reden dat de socialistische fractie dit jaar een seniorenparlement organiseerde, waarop volgend jaar een vervolg zal komen.

II.13. Cultuurbeleid

Het Verdrag van Maastricht opent een aantal nieuwe perspectieven op het gebied van onderwijs, opleiding en cultuur, zonder, zoals door sommige critici ook in Nederland gevreesd was, de autonomie van de lidstaten aan te tasten.

Op het gebied van onderwijs en beroepsopleiding ligt nu de weg open om op de nieuwe uitdagingen van de Interne Markt te reageren. De Commissie Jeugd, Cultuur, Onderwijs en Media heeft zich in dit kader bezig gehouden met de bestrijding van analfabetisme, de omscholing van werknemers, taalonderwijs, de integratie van migranten en gelijke toegang tot onderwijs en opleidingen. Ook de contacten met Midden- en Oost-Europa zijn geïntensiveerd door de uitbreiding van trans-europese mobiliteitsprogramma's (TEMPUS).

Op cultuurgebied speelden vooral kwesties van auteursrecht en media-beleid. De PvdA-Eurodelegatie heeft hierbij gewezen op de gevaren van mediaconcentratie voor de vrijheid van meningsuiting en de onafhankelijkheid van redacties, en heeft gepleit voor een Europese regeling.

II. 14. Justitie en Binnenlandse samenwerking

In het Verdrag van Maastricht is een speciaal hoofdstuk gewijd aan samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken. Daarmee wordt het mogelijk gemaakt op deze terreinen nieuw beleid te ontwikkelen met vergaande gevolgen voor de (persoonlijke levenssfeer van de) Europese burger.

Het gaat daarbij om zo belangrijke zaken als asielbeleid, toegang tot het grondgebied van de EG, immigratiebeleid, strijd tegen de drugsverslaving, fraude, justitiële samenwerking in burgerlijke en strafzaken, douane- en politionele samenwerking.

Juist omdat het om zulke belangrijke onderwerpen gaat acht de PvdA-Eurodelegatie het essentieel dat op dit terrein sprake is van een adequate democratische controle. Dat is echter niet het geval. Het hele hoofdstuk justitie en binnenlandse zaken is een intergouvernementele

aangelegenheid, waarbij parlementaire controle, noch van de nationale parlementen, noch van het Europees Parlement, is gegarandeerd. Het Europees Parlement wordt wel regelmatig op de hoogte gebracht, wordt ook wel eens geraadpleegd, kan de Raad vragen stellen en wijdt elk jaar een debat aan de in deze titel genoemde gebieden. De PvdA-Eurodelegatie vindt dit onvoldoende en heeft de afgelopen periode geprobeerd hierin verbetering te brengen, vooralsnog echter zonder resultaat.

Hoewel niet uitdrukkelijk in de "Maastrichttekst" de Schengenbepalingen worden vermeld, weet een ieder dat deze bepalingen, die zijn overeengekomen tussen de BENELUX, Frankrijk, Duitsland, Italië en Spanje, de regel zullen zijn.

Wat het immigratiebeleid betreft worden de voorwaarden voor de toegang tot en het verblijf op het grondgebied van een der lidstaten voortaan gezamenlijk tussen de genoemde landen vastgelegd, uiteraard met vergaande consequenties voor het gezinsherenigingsbeleid en de mogelijkheid toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt. De PvdA-Eurodelegatie staat hier zeer kritisch tegenover.

Uiteraard worden ook de krachten gebundeld tegen illegaal verblijf en illegale arbeid van niet-EG-burgers. Maar ook hier is gekozen voor een intergouvernamenteel model, zonder voldoende parlementair democratische controle.

Ook het beleid dat vluchtelingen voortaan in het bezit moeten zijn van een geldig visum vooraleer zij naar de EG mogen vluchten overtuigt niet. Dit laatste, visabeleid, is trouwens het enige wat onder communautair recht valt (art 100C). Verder komt er voor 1996 een uniform visum uit en een lijst van landen waarvan de onderdanen sowieso een visum moeten hebben om de EG binnen te mogen.

In het kader van de politionele samenwerking wordt EUROPOL opgericht. EUROPOL zal zich bezig houden met het uitwisselen van informatie tussen Europese politiediensten. De PvdA-Eurodelegatie kan zich zeker vinden in de versterkte samenwerking van de politiediensten van de EG-landen, zeker bij de bestrijding van de zware criminaliteit, zoals de drugshandel. Zij is echter zeer bezorgd over de bescher-

ming van de privacy van de burger, die in de voorstellen, onder andere over het koppelen van computerbestanddelen met persoonsgegevens, naar onze smaak onvoldoende worden beschermd.

Wel positief is de delegatie over het tot stand komen van een Europees Burgerschap. Concreet houdt dit in dat een ieder die de nationaliteit van één der lidstaten bezit, als Europees burger wordt beschouwd. Eén van de belangrijkste pluspunten van dit Europees burgerschap is dat elke Europese burger die in een andere lidstaat woonachtig is dan die, waarvan hij/zij de nationaliteit bezit, actief en passief kiesrecht krijgt bij de gemeentelijke en de Europese verkiezingen in de lidstaat waar hij/zij woont.

III. Naar een Europees georiënteerde PvdA

De PvdA-Eurodelegatie meent dat de afstand tussen Europese socialistische politiek en de leden van de PvdA kleiner kan worden gemaakt.

Nog sterker dan voorheen zullen wij ons inspannen om hierin verbetering te brengen door het organiseren van werkbezoeken, conferenties, ontmoetingen; door Europees getinte bijdragen aan nationale discussies; door een zo groot mogelijke openheid naar en toegankelijkheid voor partijleden, andere partijgeledingen en geïnteresseerden.

Van onze kant verwachten wij dan van de partij een sterke betrokkenheid bij Europese socialistische politiek, sterker dan in het verleden wel eens het geval was.

De Federatie van socialistische partijen in de EG vormt zich stap voor stap om tot een Europese socialistische beweging, waarin nationale partijen samenwerken om een sterke, geïntegreerde Europese partijorganisatie tot stand te brengen. Daarin past afschaffing van een nationaal Europees verkiezingsprogramma en opstelling van één Europees socialistische programtekst. Daarin past stemming bij meerderheid over zaken, waarover ook in het Europees Parlement en de Europese Ministerraden bij meerderheid wordt gestemd.

Er is wel eens gezegd dat de enige nationalisatie waarin de sociaal-democratische partijen zijn geslaagd, die van de eigen beweging is. Het is verleidelijk, óók voor de PvdA, tegen de achtergrond van toenemend nationalisme in Nederland én in Europa, de aandacht primair op de problemen in eigen land te richten. Naar onze overtuiging zal de PvdA zich echter alleen grondig kunnen vernieuwen, indien ze haar blik naar buiten richt, zich "Europeaniseert".